

CHARLES BETTELHEİM

ÇİN'DE KÜLTÜR DEVİRİMİ VE ENDÜSTRİYEL ÖRGÜTLENME

Burada dayanan tez, Proleter Kültür Devriminin, tarihsel önemi çok büyük olan bir dönüm noktası olmasıdır, çünkü Kültür Devrimi, sosyalizmin kuruluşu uğruna sınıf mücadelesinin en önemli biçimlerinden birini (kelimeyi, Marks'ın Paris Komünü'ne ilişkin olarak kullandığı anlamda kullanarak) «ortaya çıkarmıştır». ● Endüstriyel planlama ● Toplumsal iş bölümünde dönüşümler ● Üretim ilişkilerinin devrimcileştirilmesi ●

yücel yayınları

ÇİN'DE KÜLTÜR DEVRİMİ
VE
ENDÜSTRİYEL ÖRGÜTLENME

bu diziden çıkan kitaplar :

1. Çayan Davası / Faik Muzaffer Amaç (tükendi)
2. Dava Askeri Yargıtayda / Faik Muzaffer Amaç (yasaklandı)
3. Anaların İşkencesi / Truman Nelson
4. Faşizme Karşı Birleşik Cephe / Georgi Dimitrov (tükendi)
5. Kır Gerillası / Muhammet Mathu
6. Darağacından Notlar / Julius Fuçik (3. basımı)
7. İngiliz İşçi Hareketi / F. Engels
8. Marksist Yabancılaşma Kuramı / Mandel Novack
9. Uzun Devrim / Edgar Snow
10. Filistin Sorunu / Walter Hollstein
11. Yüz Yıl Sonra Komünist Manifesto / Paul Sweezy
12. Marx - Engels ve Marksizmin Gelişimi / Jean Bruhat
13. Hareketin Birliği / V. I. Lenin (Toplatıldı)
14. Savaş ve İşçiler / V. I. Lenin
15. Afrika'da Sınıf Mücadelesi / Kwame Nkrumah
16. Türkiye'de Sosyalizmin Teorik Sorunları / Abidin Nesimi
17. Lenin'in Son Mücadelesi / Moşhe Levin
18. Ne Yapılmalı / V. İ. Lenin
19. Çin'de Kültür Devrimi ve Endüstriyel Örg. / C. Bettelheim

Charles Bettelheim

Çin'de Kültür Devrimi ve Endüstriyel Örgütlenme

Çeviri: Y ERŞAN

seçme eserler
yücel yayınları

**ÇİN'DE KÜLTÜR DEVRİMİ VE ENDÜSTRİEL ÖRGÜTLEN-
ME / Révolution culturelle et organisation industrielle en Chi-
ne / Charles Bettelheim / Çeviri, Yurdaer Erşan / Kapak, Gün-
düz Tok / Kapak baskı, Reyo Basımevi / Süslü Matbaasında di-
ziliş / Er-Tu Matbaasında basılmıştır / Cilt, Kardeşler Mücel-
lithanesi / Düzelti Y. Erşan.**

yücel yayınları bilim ve politika dizisi: 19

1. basım, ocak 1977

**Yücel Yayınları, Ankara Caddesi, Güncer Han Kat 2
İstanbul, Posta Kutusu 401 İstanbul, Tel.: 27 61 00**

Bu kitap FRANÇOIS MASPERO 1, place Paul-Painlevé, 5 PARIS 1975 basımı esas alınarak çevrilmiş ve basılmıştır.

ÇEVİRMENİN NOTU

Ekim Devrimi'nden bu yana yarım yüzyılı aşkın bir zaman geçti. Günümüzde uluslararası sosyalist hareketteki gelişmeler ve bunlara ilişkin tartışmalar, bizleri marksizm-leninizmin temel yapıtlarını ve sosyalist hareketin oldukça zengin tarihsel deneylerini eleştirel bir gözle yeniden incelemek gibi, titizlik ve dikkat gerektiren önemli bir görevle karşı karşıya bırakıyor.

Çin-Sovyet çatışmasıyla patlak veren ve metropollerdeki bir kısım komünist partilerin de marksizm-leninizmin belirli temel ilkelerinin revizyondan geçirilmesine kadar varan gelişmeler dizisinin, uluslararası sosyalist harekette gün ışığına çıkardığı sorunları, yüzeysel bir bilgilenme ile aydınlığa kavuşturmanın olanaksız olduğu açık.~ Hele hele resmi ağızlarca yapılan, sözde bilimsel açıklamalara belbağlamak büyük yanılgılara yolaçabilir. Kurtuluşu sosyalizmde gören geniş halk kitlelerinin, umut ve inancını sarsan, giderek karamsarlık ortamının gelişmesine yol açan bu olaylar dizisine ilişkin, yetkili çevrelerin yüzeysel tahlilleri ve keskinleşen düşmanca yaklaşımları daha da derinden sarsıcı etkiler uyan-

dırarak, sosyalist hareketin bütününde ortaya çıkan buhranın nedenlerini gölgeye itmekte, anlaşılmaz kılmaktadır.

Birçok ülke gibi, Türkiye sosyalist hareketine de yansıyan bu buhran, zaten politik bir bütünlüğü olmayan hareketi, uluslararası sosyalist hareketteki parçalılığı yansıtan kutuplaşmalara yöneltti. İşçi sınıfı adına hareket ettiğini söyleyen, ama işçi sınıfı dışında, çeşitli modellerin ve bu modellerin şu veya bu varyasyonlarının sözcülüğünü yapan bu grupların mücadelesi, sosyalist hareketimizi bir kaosa sürüklerken, gerek uluslararası sosyalist hareketteki parçalanma ve gerekse bunun Türkiye sosyalist hareketindeki yansımaları, Türkiye işçi sınıfının bağımsız (1) politik hareketinin teorik ve pratik platformunun oluşturulmasında olağanüstü olanakları da beraberinde getiriyor. Ama bu aynı zamanda, bu parçalanmanın nedenleri, ortaya çıkışının tarihsel temelleri üzerinde yeniden ve yoğun bir bilgilenmeyi, çağdaş marksizm-leninizmin içeriğini oluşturan, dünya proletaryasının mücadelelerinden edinilen teorik ve pratik dersleri, bağımsız bir tavırla, yani şabloncu olmayan bir bakış açısıyla yeniden gözden geçirmeyi gerekli kılıyor.

Değişen somut durumlara eski formülasyonlarla yaklaşmanın ve teorik bir gerekçe hazırlamanın, yani kaba anlamıyla minareye kılıf hazırlamanın, ne kadar ustaca olursa olsun dogmatikliğin sınırlarını aşamayacağı ve marksizm-leninizmin özünü de bağdaşamayacağı açıktır.

Tüm bu gelişme ve oluşumların derinlemesine bir tahliline dayanmadan, yüzeysel bir bilgilenmeyle yapılan değerlendirmeler ve seçmeler (model seçmeler) ve seçilen modele **bağımlı** politik tavır, zo-

runlu olarak modelle bağıntılı bir dar görüşlülüğü ve modelde biçimlenen katı bir dogmatizmi de birlikte getirir.

Kısaca, belirli bir dönemin somut koşullarının zorunlu kıldığı «tek ülkede sosyalizm»in kurulması sorununun, belirleyici olduğu sosyalizme geçiş modeli ile belirli bir dönemde, aynı modele bir **tepki** olarak doğan, ama gerçek bir sosyalist eleştiri süzgecinden geçirmediği sovyet modelinin sorunsalını aşamayan Çin'in üretici güçlerinin **görece** geriliği ve belirli dış koşulların zorladığı **tecrit olmuşluk** içinde çizdiği kendine özgü modeli, oluştukları iç ve dış tarihsel koşullardan soyutlayarak mutlak olarak benimsemek ya da her ikisini de, karşıtlarının eleştiri düzeyinde yadsıyıp yeni «modeller» peşinde koşmak aynı dar görüşlülüğün ve bir anlamda idealizmin ürünüdür

Türkiye sosyalistlerinin, Türkiye işçi sınıfının **bağımsız** politik hareketinin, teorik ve pratik platformunun oluşturulması aşamasında, politik tavrını belirleyen, bu modelleri seçme yapılması gerekli birer alternatif olarak ele alıp seçmeci bir anlayışla konulan tavır değil, kendi objektif koşullarımızdan hareketle, marksizm-leninizmin evrensel ilkelerinin ışığında belirleyeceğimiz sosyalizm anlayışımıza uygun düşenden yana alacağımız tavidir.

Uluslararası sosyalist hareketin içinde bulunduğu bunalımın üstesinden gelmek te, ancak, gerek Çin-Sovyet kutuplaşmasının gerekse, bu kutuplaşmayı yaratan nedenlerden kaynaklanan, metropollerdeki işçi sınıfı hareketlerinde ortaya çıkan tikanıklıkların sonucu, marksizm-leninizmin temel ilkelerini budamaya kadar varan hareketin, gerçek bir teorik zenginlenme olanağını bağrında taşıyan **objektif ve**

bilimsel bir perspektifle, tarihsel bütünlüğü içinde derin eleştirel bir tahlille mümkün olduğu açıktır.

Bu da önümüze yoğun bir bilgilenme sürecini getirir. Aydınlığa çıkarılması gereken bir dizi sorun önümüze dikilir.

Emperyalizm çağında, kapitalist üretim ilişkilerinin tüm dünyaya yayıldığı ve pre-kapitalist üretim ilişkilerini hemen hemen tümüyle tasfiye ettiği ve tümüyle bir dünya ekonomisi boyutuna ulaşıldığı çağımızda, Sosyalizmin politik bir sistem olarak ağırlık kazanmasının yanında, sosyalist üretim ilişkileri aynı ağırlığı paylaşabilir mi?

Sosyalizme geçiş döneminde üretici güçlerin toplumsallaştırılması ve gelişmesi yanında üretim ilişkilerinin düzeyi nedir? Uyarlı dönüşümler gerçekleştirilebilmiş midir?

Üretim ilişkilerinin (Sosyalist ülkelerde) uyarlı dönüşümlerinin yapılamamış olmasının nedenleri ve sonuçları nelerdir?

Bir bütün olan dünya ekonomisi içinde, tek tek sosyalist ülkelerde, salt iç piyasada, piyasa ilişkilerini ortadan kaldırmaya, yani kapitalist üretim ilişkilerini tasfiyeye yönelik politika yeterli midir?

Çok uluslu şirketlerle görünümüyle, belirli bir görünüm değişikliği içeren emperyalizm karşısında, uluslararası sosyalist hareketin, enternasyonalist boyutu halihazır görünümüyle yeterli midir?

Bağımsızlık kavramının içeriğinin yeniden gözden geçirilmesi gerekir mi? gibi daha bir dizi sorun, sanırız ki kolektif bir bilgilenmenin aracılığıyla aydınlığa çıkartılabilir.

Ch. Bettelheim'in bu kitabı da yakından izlemek olanağına sahip olmadığımız Çin'deki gelişme ve oluşumlarla ilgili bilgilenmeye katkısı olur düşünce-

siyle dilimize çevrildi. Çin’de Kültür Devrimiyle başlayan çeşitli dönüşümleri irdeleyen eser, temelde aynı modelin perspektifini aşamadığı, bu dönüşümlerin dayandığı politikanın i  ve dış belirlenimlerini birlikte getirmediğı için bir anlamda eksiktir. Ama her şeye rağımen Çin modelindeki bir geçiş ekonomisinin belirli çizgilerini vermesi bakımından okunması gerekli çalışmadır.

 1) Bağımsızlık bizce temel bağımsızlık kavramının yanında, belirli bir anlamda modellerdende bağımsızlığı, şabloncu olmamayı da içerir.

ÖNSÖZ

Bu kitabın amacı (1), Çin gibi büyük bir ülkede yapılmış olan ya da yapılmakta olan dönüşümlerin çeşitliliğini ve sayısını «ortaya koymak» değildir. Böyle bir kitabı yazmanın yabancı bir gezginci için hiç bir anlamı olmayacaktır.

Amacımız bütünüyle başkadır. Söz konusu olan Kültür devrimi olayıyla, Çin işletmelerinde yer almış olan dönüşümlerin kapsamını içeren birtakım teorik sonuçları gün ışığına çıkarmaya yönelik bir çabadır. Daha sonraki sayfalarda söz konusu edilen dönüşümler, 1971 yılında, belirli birtakım işletmelerde yaptığım gezi sırasında bana betimlenmiş olan dönüşümlerdir. Bu dönüşümlerin kapsamı, Çin'de yayınlanmış sayısız yazılarda, belirli politik yönelimlerin kaydetmiş olduğu olaylar bakımından önemli yazılarda doğrulanmış bulunuyor.

Bu kitap, özellikle benim 1971 yılının ağustos ve eylül ayları arasında, Çin'de bulunduğum günler süresince derlenmiş olan malzemelerin bir kısmı kullanılarak yazılmıştır. Aynı biçimde, geçmiş ikâmet günleri esnasında yapılmış olan gözlemlerden (2) ve şu son zamanlarda Çin'i gezmiş olan, birçok sayıda

yabancı gezginin, işçinin, köylünün, ekonomistin, sosyoloğun, vs, Çin dönüşünde sözlü ya da yazılı olarak anlattıklarından da yararlanıldı.

İzleyen sayfalarda, esas olarak, endüstri işletmelerinin yönetiminde ve işletmelerin bünyesindeki iş bölümünde yapılan dönüşümleri inceliyorum. Kanıma göre, gerçekten bu dönüşümlerin olağanüstü bir önemi var. Bununla birlikte, eğer Kültür Devrimi, burada söz konusu edeceğim dönüşümlere eşi görülmemiş bir ilerleme sağladıysa bundan, bu dönüşümlerin sadece Kültür Devrimiyle ortaya çıkmaya başladığı, şu son yıllarda yer alan tek şeyin de bunlar olduğu sonucuna varmamak gerekir.

Altı çizilen birçok nokta var. Öncelikle, söz konusu olan dönüşümlerin genişliğinin, sadece, Liu Şao-şi'nin burjuva politik çizgisinin (3), 1958'den başlayarak girişilmiş olan Büyük Atılım sırasında ve Kültür Devrimi esnasında gerçekleştirilmiş olan benzeri dönüşümler dolayısıyla, taraftarlarının az çok pratikte vazgeçmiş olduklarını bu çizginin, bozguna uğramasıyla mümkün olduğudur.

Diğer yandan bu dönüşümler giderek yeni, proleteriyaya özgü bir ahlâkın doğmasına yol açan, törelerin dönüşümüne de başlangıç olan, bir ideolojik devrimle de karşılıklı bağlantılıdır. (4)

Zaten, 1958'den beri, halk komünlerinin yaratılmasıyla çok önemli dönüşümlere de tanık olmuş olan Çin kırsal alanları, bu dönüşümlerin, Kültür Devrimi sırasında birbirini izlediğini ve derinleştiğini de gördü. Burada da, ileriye doğru Büyük Atılım sırasında kırsal alanlarda gerçekleştirilmiş olan sosyal ve ekonomik değişikliklerin önemini küçültmek için Liu Şao-şi çizgisi taraftarlarının 1960 ve 1966 yılları arasında yaptıkları girişimlerden sonra, Kültür Devrimi,

özellikle kırsal endüstrileşme alanında, eşi görülmemiş ölçüde sürdürülen bir sosyalist saldırının yeniden başlatılmasına olanak verdi. Bu saldırı başlangıcından itibaren, Çin köylerinin yaşamını ciddi bir biçimde değiştirmeye başladı. Burada da Kültür Devrimi, emeğin bin yıllık bölünmesine ve özellikle, kırsal alanlar ile şehirler arasındaki bölünmeye, yani toplumsal sınıflar halinde bölünmelere yol açan bölünmeye parmak bastı.

Böylece Proleter Kültür Devrimi, ekonomik temelde ve üst yapıda, eski toplumsal ilişkileri parçalayacak ve yenilerini ortaya çıkaracak derecede etkileri olan, bir ideolojik ve politik mücadeleyi ortaya serdi.

Kültür Devriminin her aşamasında, Mao Çe-tung'un devrimci çizgisinin taraftarları tarafından, korkunç bir tartışma eyleminin sürdürülmesi zorunluluktaki. Öyleki, Kültür Devriminin ilk başlarında, emekçiler, eski yönetim yöntemlerine, emeğin eski bölünmesine ve işletmelerde halen varolan (5) ilişkileri koşulsuz savunana karşı başkaldırmadan önce, aylar gerekliydi. Bu sadece, sosyalist yolda ilerlemede, onların gözünde karşıt engeller gibi görünen eski ilişkilerin üstüne, tartışmalar ve açıklamalar aracılığıyla yürümekti.

Sonra, yeni ilişkileri kurmak söz konusu olduğunda, devrimci çizginin sloganlarının farklı yorumlanmaları üzerine, emekçiler sık sık bölündüler; Kültür Devriminin başarısı yararına zorunlu birliği gerçekleştirmek için, aylar ve yıllar boyu süren tartışmalar ve mücadeleler gerekliydi. (6)

Milyonlarca emekcinin ve en geniş kitlelerin katıldığı mücadeleler ve tartışmalar yoluyla, sosyalizm uğruna savaşta, açılmış olan yeni bir yoldu bu. Top-

lumsal ilişkilerin dönüşümüne yol açan bu mücadelede, eşsiz bir deney yapılmıştı. Bu, bu konuda, kesin ve kararlı bilgilenme idi (yeni nesnel yasaları ya da yeni süreçleri açığa çıkaran toplumsal ya da bilimsel tüm deneylerde olduğu kadar, kesin ve kararlı).

Kısaca, burada dayandırılan tez, Proleter Kültür Devriminin, tarihsel önemi çok büyük olan bir dönüm noktası olmasıdır, çünkü Kültür Devrimi, sosyalizmin kuruluşu uğruna sınıf mücadelesinin en önemli biçimlerinden birini (kelimeyi, Marks'ın Paris Komünü'ne ilişkin olarak kullandığı anlamda kullanarak) «ortaya çıkarmıştır». Marks'ın Paris Komünü'nün anlamını şu sözlerle belirlediği bilinir:

«İşçi sınıfının mücadelesi, Komün sayesinde, yeni bir döneme girdi. Dolaysız sonuçları ne olursa olsun, dünya çapında tarihsel önemi olan, yeni bir hareket noktası kazanıldı.» (Kugelman'a Mektuplar, 17 Nisan 1871.)

Bu kitabın yapısını belgin kılmak için birkaç kelime daha söyleyelim.

Birinci bölüm, endüstri işletmelerinin yönetiminde ve bu işletmelerin bünyesindeki emeğin bölünmesinde yapılan dönüşümlerin başlıca görünüşleri sergilemeye ayrılmıştır. (7) Bu bölümün içeriği başlıca, Pekin genel tuhafiye fabrikası, Devrimci Komite üyeleriyle yaptığım konuşmaların bir özetinden oluşmaktadır; bu Pekin'de, orada yer alan toplumsal dönüşümlerin «en keskin biçimde» yer aldığı bir fabrikaydı. Bu dönüşümler, daha yukarda söz konusu olan gezgincilerin anlattıkları fabrikalarda olduğu kadar, Çin basınında söz konusu edilen ve benim gezdiğim diğer fabrikalarda da, değişik derecelerde yeniden ortaya çıkıyordu. Hatta bu dönüşümler, Çin

Komünist Partisinin talimatları, sloganları ve eylemleriyle destek olmaya devam ettiği, devrimci çizgi taraftarlarının bütün Kültür Devrimi boyunca uğruna mücadele ettikleri, Kültür Devriminin başlıca akımına da uygun düşüyorlardı.

Kitabın ikinci bölümü, nisbeten küçültülmüş olarak, planlamaya ayrılmıştır. Sadece, Çin planlamasını nitelendiren büyük politik ilkeler gösterilmiştir. Büyük çizgileri içinde, bu ilkeler daha Kültür Devriminden önce yaratılmıştı, ama daha önce uygulanmaları, Liu Şao-şi çizgisince desteklenen «merkezci» akım tarafından sık sık engellenmişti. Bütün varlığını bu ilkelere bağlamış olan yeni itici güç (içtepi Ç.N.), bütünüyle gerekli koordinasyonu koruyarak, yöresel ve bölgesel yetkililere en yüksek girişkenliği tanımayı amaçlıyor ve plan hazırlığında, emekçilere, karar almalarda en geniş biçimde katılma olanağı sağlıyordu.

Üçüncü bölümde, kırsal alanlarla şehirler arasındaki yüzyıllık bölünmeyi, kol emeği ile kafa emeği, yönetme işiyle yürütme işi arasındaki ayrılığı gidererek ortadan kaldırmayı amaçlayan, Çin devriminin başlıca akımının açık perspektiflerinin ve ilkelerinin, anlamını ortaya çıkarmayı denedim. Bu Marks ve Engels tarafından çizilen yoldu.

Dördüncü bölümde, Kültür Devrimi sırasında bütün varlığıyla ortaya serilen politik ilkelerden hareket ederek, üretimde toplumsal ilişkilerin devrimcileştirilmesini içeren belirli birtakım teorik sonuçları sunuyorum.

Charles Bettelheim
Paris, Ocak 1973

(1) Bu kitap, 1971-1972 yılları arasında, Charles Bettelheim tarafından, L'Ecole Pratique des Hautes Etudes'deki semineri çerçevesinde yaptığı konuşmalar sırasında, iki öğrenci tarafından tutulan (isimlerinin açıklanmasını istemeyen) notlardan hareketle kaleme alınmıştır.

Öğrenciler, bu notları tamamlamak için, Charles Bettelheim'in 1971 yılının ağustos-eylül ayları arasında Çin'de yaptığı geziye ilişkin olarak sunduğu bir kısım malzemeyi, aynı şekilde, 1971 kasımında Paris'te verdiği bir konferansın metnini de kullandılar. Kitabın bir bölümünün planını ve redaksiyonunu da yüklediler.

(2) 1958, 1964 ve 1967 yıllarında.

(3) Komünist Partilerinde, «burjuva politik çizgi» diye, ekonomik temelde ve üst yapıda, burjuva ya da kapitalist unsurlar tarafından tutulmuş olan yerleri küçültmeye olanak sağlayan ve objektif olarak yapılması mümkün olan dönüşümlere karşı koyan bir politik çizgiye denir. Böyle bir çizginin etkinliğinin egemen olduğu durumda, işletmelerin yönetiminde burjuvazinin konumlarında olduğu gibi, iş bölümünün kapitalist biçimlerinde de var olan durumun berkitilmesine (böylelikle korunmuş olabileceğinden) yardımcı olunur. Burjuvazinin konumlarını, sadece eski kapitalistler, toprak sahipleri, vs., değil, üretim araçlarının kullanımı ve yatırımları, emekçilerin kollektif denetiminden kaçurmak, uzaklaştırmak yolunda görevlerini kullanan yöneticiler, teknisyenler ve kadroların bile yaratabilir.

(4) Bu konuda, 1971 yılı kasım ayında, *Le Monde diplomatique*'de yayınlanan yazıma bakınız.

(5) 1967 yılında, Çin'de bulunduğum günler sırasında, Kültür Devriminin bu aşamasının nitelikleri henüz çok belirgindi. Birçok fabrikanın Devrimci Komite üyeleri, Kültür Devriminin ilk zamanlarında, bunun sadece edebiyatı ve sanatları içermesi gerektiğini sandıklarını ve kendi fabrikalarındaki durumu eleştirenleri kuşkuyla karşılamış olduklarını, ancak yavaş yavaş, sosyalizm yolunda ilerlemek için varolan durumun dönüştürülmesi gerektiğini kavramış olduklarını, bana açıkladılar.

(6) Kültür Devriminin ilk aşamalarıyla ilgili olarak, özellikle, Jean Daubier'nin, 1970 yılında Maspero yayınlarında yayınlanan *Histoire de la Révolution culturelle prolétarienne en Chine*, adlı kitabına başvurulabilir. Bu kitabın sonsözünde «aşırı-sol» sorununa ve neden ortaya çıktığına değineceğim.

(7) İşletmelerin yönetiminin kurumsal biçimleri ve iş bölümünde dönüşümün özel koşulları, şüphesiz 1971'den beri değişmez bir biçimde kalmadılar, ama bu kitap, meydana gelen değişiklikleri izlemeyi amaçlamıyor. Sadece bir örnek olarak, işçi temsilcileri meclislerinin yerini alacak olan sendikal tipte yeni örgütlerin oluşumuna doğru yönelindiği söylenilebilir, ama bu kitabın yazıldığı sırada söz konusu olan sadece uzak bir umuttur. Her durumda, hiç bir zaman unutmamak gerekir ki Çin Komünist Partisinin niteliklerinden biri, giderek deneyden dersler çıkarmak ve böylelikle, şu ya da bu örgüt biçiminin genelleştirilmesini önermeden önce çeşitli etkinlikleri gelişmeye bırakmaktır. Şu halde, yeni örgütlenme biçimleri şu anda şüphesiz hemen hemen, denenme sürecinde olsalar bile, ilerde genelleşmiş olacaklardır.

Pekin genel tuhafiye fabrikası

Fabrika Pekin'deydi. 1952 yılında kurulmuştu. 1971 yılında, %60'ı kadın olan 3400 kişi çalışıyordu.

Üretimi çeşitlendirilmişti: dokuma (pamuklu dokuma ve sentetik dokuma), hazır ürünler (kazaklar, ceketler...). Yıllık hazır ürün sayısı 20 milyon parçaya yükseliyordu.

Fabrika iç pazar ve ihracat için (Güney-Doğu Asya ülkeleri, Orta-Doğu ülkeleri, Afrika ve Doğu-Avrupa ülkeleri) çalışıyordu.

Başlıca üç atölyeye bölünmüştü: dokuma atölyesi, ağartma atölyesi ve dikiş atölyesi. Fabrika ayrıca onarımla ve makinelerin dönüşümüyle uğraşan bir genel mekanik atölyesini ve ek servisleri içeriyordu: bir hafta süreyle yatılı kalınması mümkün olan bir çocuk yuvası, (üç öğün yemek için tüm aileye açık olan) bir kantin, vs.

Pekin genel tuhafiye fabrikasının içindeki, işçilerin çalışma ve yaşama koşulları iki işçi ve Devrimci Komite ikinci başkanı tarafından açıklanmıştı:

«Çin Komünist Partisinin yönetimi altında çalışma koşullarına özel bir dikkat gösteriyoruz. İnsanların el emeğini ve girişkenliğini korumak gerekir.

«Eski toplum döneminde, bu çok farklıydı. Kapitalistler, böylesi şeylerle uğraşmıyorlardı.

«Atölyelerde, ortalama bir sıcaklığı sağlamaya yarayan, hava sıcaklığını ayarlama araçları var. Makinaların çevresinde, hiç bir tehlikeye yol açmayacak biçimde yapılmış, işçileri koruyan sistemler var. Bununla beraber, yeterince dikkatli olunamayan bir durumda, birtakım kazalara sebep olundu, ama bunlar pek ender şeyler. Birtakım güvenilir olmayan donatım var, onları değiştirmek gerek. Bazı atölyelerde, sıcaklık çok önemli, örneğin kurutma yerinde: orada çalışan işçiler bir ek ödenek alıyorlar, çok et yiyorlar, daha sık ara veriyorlar... Ama sıcaklığı düşürmeyi denemek çok önemli. Kurutmada yüksek sıcaklık gerekli, fakat çevrede yarattığı sakıncaları azaltılmaya çalışılıyor. Buz taşıyan arabaları gördünüz, sıcaklığı düşürme yollarından biri bu. İşten sonra bir banyo alınabilir.

«Dikiş atölyesinde, günlük sekiz saat çalışmanın dışında, yarım saat yemek arası var. Ayrıca, meslek rahatsızlıklarını gidermek için fizikî hareketlere ayrılmış on beşer dakikalık iki ara var. Bu hareketler, emperyalist saldırı karşısında herkesin hazırlıklı olması için yapılan askeri hareketlerdir

«Fabrikamızda bir sağlık merkezi ve her atölyede «yalın ayak doktor(1)»lar var. Fabrikanın sağlık merkezinde çalışan doktorlar, her gün fabrikanın değişik atölyelerinde dolaşmak zorundadırlar. Böylelikle işçiler için dışarda bir doktora muayene olmak gibi bir zorunluluk da pek kalmıyor. Eğer, fabrikamızda hastaları iyileştirmek mümkün değilse, bunlar derhal bir hastaneye gönderilebilir. Fabrikanın tam karşısında bir hastane var ve bir başka hastane daha bulunuyor bu ilçede. Buralarda muayeneler ve tedaviler ücretsizdir. Emekçiler, hastalıkları süresince, aynı ücreti alırlar

«Elbette, çalışma koşullarını düzenlemek için gerekli olan her şeyi yaptık, demiyoruz. Daha çok çaba harcamamız gerekli, çünkü hep çözülmesi gerekli yeni sorunlarla karşılaşyoruz. Dünya sürekli değişiyor ve yepyeni çelişkiler ortaya çıkıyor.

«Kadınların ayda bir gün ek tatil günleri var. Hamileliklerinin sekizinci ayına doğru, gebe kadınlar günde sekiz saat yerine, yedi saat çalışırlar. İş özellikle yorucu olduğu zaman, örneğin ayakla hareket ettirilen dikiş makinalarında, gebe kadınlar sadece gebeliğin ilk altı ayında bu işi yaparlar. Sonra onlara başka bir iş verilir. Özel güçlükler bulunması halinde, doktor muayenesinden sonra iş değiştirmek mümkündür. Doğumdan sonra, bunlar, aynı ücreti alarak, 56 günlük bir dinlenmeyi hak kazanırlar, bu normal bir doğum içindir. Doğumun çok güç olması halinde, 70 günlük bir istirahatleri vardır. Çocuk yaşamının ilk yılında, anneler emzirdiklerinde, annelerin izleyen altı ay boyunca bebeğini ve bir tekini, her gün beslemek için iki defa yarımşar saatlik dinlenmeleri vardır. Çocuk on sekiz aylık olduğu zaman emzirme kesilir. On sekiz aylıktan yedi yaşına kadar çocuklar, gece gündüz bırakılabildikleri ana okuluna bırakılırlar ve sadece haftada bir defa ailelerinin yanına gidebilirler; ama eğer anneler tamamiyle çocuklarını oraya bırakmak istemezlerse, sadece sabahtan ya da günlük de bırakabilirler. Hangi biçimde olursa olsun, bütün çocuklar için yeterince yer var. 56 günlükte üç yaş arasındaki bebeklerin sayısını doğru olarak bilmiyoruz. Üç ile yedi yaş arasındaki çocuklar, yani okul çağı öncesi çocuklar, iki yüzden biraz fazla.

«Fabrikamızda işçilerin ortalama ücreti aylık 54 yuan'dır, en yüksek ücret 102 ve en düşük ücrette

30 yuan'dır (2). Kişi başına ve aylık giderler 12 yuan civarındadır. Fabrikada çalışan bir emekçinin ailesinin bütün üyelerine bu 12 yuan'lık gider payı düşmezse, fabrika ona bir ödenek verir. İşçiler emekli oldukları zaman, ücretlerinin %60'ını alırlar.»

Az çok önemli fabrikalarda, işçilerin yeni sorumluluklar ve çeşitli bilgiler edinmelerine olanak sağlayan, değişik biçimlerde üniversite ya da işçi okulları vardır. Öğrenilen şeye göre, öğrenim az ya da çok uzundur. Örneğin, bir işçinin, belirli bir mühendis niteliğini kazanması için iki yıl gerekli. «Meslekte yükselme» kavramına karşı, insanda «halka hizmet» isteğinin, yani kollektiviteye (ortaklaşa yaşam, Ç.N.) yararlı olma isteğinin (3) yerleşmesi için mücadele edilir. Bugün, yeni politik sorumluluklar hiç bir ücret değişikliğini getirmiyor. Ücret yelpazesini halen tartışılmaktadır. Sorun çok acele bir biçimde halledilemez, çünkü halihazır ücret politikasının ne olması gerektiğini belirlemeye olanak sağlayacak anketler gereklidir, ve bir defa belirlenen bu politika «halk düşmanı» olmayanlara kararlar telkin etmemek için, bir tartışma ve inka çalışmasını gerektirir.

(1) Tıp okullarında okumuş doktorlardan daha çok sayıda, hızlı bir eğitimden geçmiş olan bir milyondan fazla doktor var (çoğunlukla, hastabakıcılar gibi, başlangıç pratiğinden geçen). Bu «yalın ayak doktorlar», zamanlarının bir kısmını hastalıkların teşhisine ve geçerli bakımlara ayırarak, üretime katılmaya devam ederler. («Yalın ayak doktorlar» adı, Çin'in güney kesiminde, özellikle pirinç ekilen yerlerde, köylülerin pirinç tarlalarında yalın ayak çalışma alışkanlığından gelir.) Sorun «yalın ayak doktor»un yetkinliğini aştığında, doktor hastayı bir ihtisas merkezine gönderir. Burada da Çin kitlelerinin kendi sorunlarına kendisinin çözüm bulmasına ilişkin bir örnek sözkonusudur.

(2) İşte diğer fabrikalardan birkaç ücret örneği.

Pekin'de, petro-kimya kompleksi, 2 numaralı Tekstil fabrikası ve inşaat şantiyelerindeki işçilerin ortalama ücretleri, 1972 yılında, en az 35/40 ve en çok 90/102 yuan arasında oynamakla beraber, 60 yuandı.

Tekstil fabrikasında, mühendisler, teknisyenler ve kadrolar yaklaşık olarak 150 şer yuan alıyorlardı.

Çenyang'da, ağır makina fabrikasında aynı dönemde ortalama ücretler 65 yuandı (en az 35, en çok 114).

Transformasyon fabrikasında, 1971 yılında ortalama ücret (en az 33, en çok 104) 63 yuandı. Bu fabrikanın teknisyenleri, eğer orta eğitimden geçmişlerse, 32 yuandan, eğer yüksek öğrenim görmüşlerse, 46 yuandan başlar. 53 teknisyenden üçü 225 er yuan alırlar (Bu da çok eski teknisyenler olduklarından o zamanki ücretleri olduğu gibi bırakıldığından böyledir). İçlerinden çoğunluğu gençler olduğundan teknisyenlerin ortalama ücreti 61 yuandır.

Şanghay'da, 3 numaralı plastik malzemeler fabrikasında (en az 40, en çok 100) ortalama ücret 65 yuandır. Teknisyenler 18 yaşından yirmi yaşına kadarki çıraklık yıllarının sonunda 50 yuandan 100 yuana kadar ücret alırlar.

Kuantung sınırları içinde, iki fabrikanın işçi ücretleri ortalama olarak (en az 32,5, en çok 100) 45 yuandır.

(3) Çin'de bu düşünce biçimi esastır. Derin bir ideolojik dönüşümü içerir. Görüleceği gibi, kitle örgütlerinde, Parti komitelerinde, vb., olduğu kadar, fabrikalar arası ilişkilerde, planlamada, vb., de de bu vardır.

1. Kültür Devriminden nce

Pekin genel tuhafiyeye fabrikasında izlenen politika.

Fabrika Devrimci Komitesinin ikinci başkanı, fabrikasının halihazır yönelimini tanımladı. «Buyruk verilen yere politikayı sokmak» sloganının üzerinde durdu ve Kültür Devriminden nceki yönelimlerle bu sloganı karşılaştırdı:

«Başkan Mao, endüstride Tking (1) okulundan işe başlamak ve Anşan Yasa'sını uygulamaya koymak gerekir, der. Anşan Yasa'sını uygulamaya koymak demek, buyruk verilen yere daima politikayı sokmak, Partinin politik yönetimini güçlendirmek, kltle hareketin enerji bir biçimde yönlendirmek ve iki yönlü katılmayı içeren: kadroların üretici çalışmaya katılması ve işçilerin yönetime, yönetmeliklerde akla uygun olmayanları düzeltmeye, katılmasını içeren sistemi uygulamak, kadroların (Çin'de «kadro» ile politik kadrolar belirlenir), teknisyenlerin ve işçilerin l birliğini gerçekleştirmek ve bir teknik devrimi, enerji bir biçimde sürdürmek, demektir.

«Kültür Devriminden önce, politikayı buyruk verilen yere pek az soktuk.»

Devrimci Komitenin ikinci başkanı, vaktiyle bu fabrikada ekonominin yönlendirici olduğunu belirtti, bu: üretimin üstünlüğü, bir teşvik edici unsurlar (primler) sistemi, tekniğe, paraya ve kâra üstünlük tanıyarak fabrika yönetmeye kalkışan ustalar ve uzmanlar, demektir.

«İkî katılmayı» içeren sistem sadece teorik planda vardı. Anşan Yasa'sından (1960) bu yana ilke olarak bilinmesine rağmen, üstü örtülmüş; ancak Kültür Devrimi sırasında emekçiler arasında yayılmıştı; gitgide genellikle uygulanması, Kültür Devriminin itîmiyle oldu. Şimdi işçiler, kadroların üretime katılımının gerçekten olup olmadığına bakıyorlar; kadrolar ve teknisyenler, bu katılımın doğru ve zorunlu olduğunu kavıyorlardı.

«Kültür Devriminden önce, bu fabrikada ikinci müdürdüm ve bu revizyonist çizgiyi uyguluyordum. Bunun, buyruk verilen yere proletarya politikasını sokmak demek olduğunu anlamıyordum. Parti bünyesinde genel olarak ikî kesimin bulunduğunu hiç anlamıyordum. Kendimi üretime ve tekniğe vermiştim. Bütün gücümle işçilerin üretim, üretim, üretim, daha fazla üretim için çalışmalarını istiyordum. Eğer işçiler planı gerçekleştiremezlerse, teşvik edici şeyler, primler verilirdi. Vaktiyle 28 çeşit prim vardı: aylık primler, üç aylık primler, yıllık primler, sabit normları aşanlara verilen primler, niteliğe göre verilen primler... Aynı şekilde sessiz sedasız çalışanlar, başka bir şey düşünmeden, yer değiştirmeyi aklından geçirmeden çalışanlar için de primler vardı. Şanghay'dan hep doğdukları yeri düşünen işçiler getirilirdi. Ve de sessiz sedasız oldukları yerlerinde oldukları için, onlara primler verilirdi.»

Kültür Devriminden önce, emekçilerle yönetim

arasında daha çok ayrılma vardı. Yargı vermenin başlıca ölçütü teknik yetkinlikti. İşçiler yönetimi kontrol edemiyor demektir bu (2); yöneticilerin onlarla pek az ilişkisi vardı. Partinin belirli kadroları aynı davranış içindeydi ve bu Çin Komünist Partisiyle emekçiler arasındaki bağların gevşemesi gibi bir sonuç doğurdu.

Fabrikadaki Parti komitesi, Partinin yönetici rolünün güçlendirilmesi ve bilgilendirme çalışmasına çaba harcamıyordu. Gerçekte, sadece üretime gayret ediyordu. İşçiler, fabrikadaki Parti komitesinin eski sekreterini «üretim sekreteri» diye çağırıyorlardı.

«Kültür Devriminin büyük itiminden önce, «kültür devrimi»nin ne demek olduğunu anlamıyordum. Bunun sadece, kültür ve öğretim çevrelerini içerdiğini düşünüyordum.

«Dahası, halk kitleleriyle karşıt konumlarda bulunuyorduk ve üstelik halk kitleleri, bize, duvarlara asılan **dazibaos**(3)larla eleştiriler yöneltiyordu.»

Fabrika da daha önce izlenen çizgi, üretimde, primlerde, uzmanların ve tekniğin rolü üzerinde dlenen, başlıca revizyonist çizgi idi. Diğerlerinde olduğu gibi bu fabrikada da, bu çizgi, sorumlu mevkilere sosyalizm düşmanı unsurların sızmasına olanak tanımıştı. Bu unsurlar, Kültür Devrimi, yani Çin Komünist Partisi merkez yönetiminin yol göstericiliğinde emekçilerin müdahalesi sayesinde, saf dışı bırakılabildi. Kültür Devrimi sırasında, fabrikanın eski Parti komitesi alaşağı edildi ve 1969 temmuzunda, yeni bir komite kurulmuş oldu. Genel bir biçimde, Kültür Devrimi, fabrikaların işlemesi ve yapısında derin bir değişikliğe yol açtı.

Pekin genel tuhafiyeye fabrikası, bu genel değişimin özel bir görünümüdür. Kültür Devrimi sırasın-

daki tarih bize, bu dönüşümlerin özüne ilişkin çizgileri verir. Üretim birimlerinde, Kültür Devriminin hedefleri, kadroların çalışmasının ve rolünün düzeltilmesi, işçilerle kadrolar arasındaki ilişkilerin sağlamlaştırılması, fabrika yönetim uslûbunun dönüştürülmesi ve gündelik yaşamda sosyalist bir tavrın, yani proleter nitelikte bir dünya görüşü üzerine kurulmuş olan bir prolöter ahlâkın geliştirilmesi idi (aile yaşamında, üretimde...). Bu dünya görüşünün merkezinde, devrimin tüm çıkarlarına, özel ve kişisel çıkarların üzerinde yer vermek isteği bulunuyordu.

Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi yolunda büyük başarılar, devrimci düşüncelerin halk kitleleri tarafından sahiplenilmesi hareketi sırasında kazanılabildi. Bu hareket, Marks, Lenin ve Mao Çe-tung'un temel eserlerinin incelenmesini, pratiğe bağlı olarak incelenmesini gerekli kılıyor. Aynı zamanda bu hareket, toplu incelemenin ve tartışmanın etkinliğini de akla getiriyor. Bu etkinlik, fabrika içinde ve fabrika dışında (örneğin, ailelerde) deneniyor. Bu toplu tartışmalar çeşitli biçimler alıyor. Başlıca eksenler marksizmi, revizyonizme ve onun ideolojik sonuçlarına karşı mücadeleyi, anlama çabası içinde.

Bu etkinliğin görünümlerinden biri, yanılığa düşmüş olan fabrika kadrolarına, kitleler tarafından yöneltilen eleştiri hareketi idi, bu hareket ağır yanılırları olanların dışındaki kadroları (4) saf dışı bırakmaya yönelik değil, onların yanılıklarından ders almalarına, devrimci çizgiyi ve devrimci düşünceleri özümlemelerine, yardımcı olmak içindi. Bu eleştiri hareketi sırasında izlenen amacın, cezalandırmak değil, mümkün olduğu kadar büyük ölçüde eğitmek olduğu belirtilmişti. Kitle eyleminin, Çin Komünist Partisiyle birleştirilmesi sayesinde böylesi sonuçlar elde

edilmiş oldu. Partinin müdahalesi genel bir nitelik kazandı; -bu fabrikada olduğu gibi- Partinin yerel örgütlerinin geçici olarak sarsıldığı durumlarda da emekçilerin etkinliğini etkiledi.

(1) Taking örneği, «buyruk verilen yerde politika»nın üretim ilişkilerini nasıl dönüştürdüğünü pratikte gösterir. Taking, 1960 yılında, Sovyetlerden gelen araç, gereçlerin kesilmesi sırasında işletmeye açılan, petrol bulunan bir yerdir. Bu kesilme, Çin araç, gereçlerinin kullanılmasını çok çabuk artırmayı gerektiriyordu. Bu, tüm kuyu açma araçlarından yoksun bulunan, emekçiler açısından olağanüstü bir çabayı Çinde beklemek demektir. Taking işçileri ek primler almak amacıyla değil, halka ve devrime hizmet etmek amacıyla çalıştılar. Bu bir kitle mücadelesiydi. Petrol teknisyenleri yönetimi ellerinde bulundurmuyorlardı, işçi ekiplerine katılmışlar ve onlarla bütünleşmişlerdi. Sorunlar hergün, toplu olarak inceleniyordu ve böyle sıkı sıkıya tekniğe bağlı noktalarda bile çözümler getirebiliyordu. Yeni petrol çıkarma yöntemleri ileri sürüldü. Sonuç, uluslararası kuyu açma normları açısından, Çin, dünya rekorunu elde etti. Ham petrol üretimi aşağı yukarı yılda % 30 yükselmekte. Böylece Çin, gereksinimlerini iyice hesapladı, petrol bakımından tümüyle yeterliydi. Taking, Çin endüstrisi için, tıpkı Taçaf'nin tarımla eşdeğerli olması gibi, eşdeğerli sosyalist yolu gösterir.

(2) Fabrika yönetmeni, merkezi yönetim tarafından belirlenirdi, önemli yetkileri vardı ve tek başına kararlar alabilirdi.

(3) Üzerlerinde Çin halk kitlelerinin eleştirilerini belirttikleri elle yazılmış duvar afişleri.

(4) Eski kadrolar, kitleler tarafından eskiden oldukları yerlere yeniden getirildiler. Aralarından bir çoğu, eltilirdikten sonra, yerlerini yeniden almamayı tercih etmişlerdi. Bu, büyük bir kesimiyle, «aşırı-sol» çizginin etkisi altında eleştirinin, çok küçük yanlışlara düşmüş olan kadroları da kapsadığı ve arasına çok sert biçimler (fiili durumlara kadar varan) aldığı gerçeğini açıklar. Böylesi yöntemler, Çin Komünist Partisi Merkez Komitesinin talimatları uyarınca, kadroların pratiklerini düzeltmelerine yardımcı olmak yerine, onların cesaretlerini kırmaya ve asgari politik sorumluluklar taşıyan bir işten bile, hoşnutsuzluklarını artırmaya yarar (bu nokta da, sonsöze bakın).

2. Üretim birimlerinde kitle örgütleri

Merkez Komitesi kararlarıyla yönetilen ve desteklenen, Kültür Devrimi esnasında biçimlenmiş olan yeni kitle örgütleri, giderek değiştiler ve birleştiler. 1971 yılında, Pekin genel tuhafiyeye fabrikasında, bu örgütler: İşçi yönetim grupları, Kızıl muhafızlar ve Devrimci Komiteler idi. Fabrikadaki Parti Komitesinin dağılması üzerine kurulmuşlardır.

Sayırsız Çin fabrikalarında (bazen değişik isimler taşıyan), benzeri örgütler kurulmuştu, ya da kurulma yolundaydı. Pekin genel tuhafiyeye fabrikası, yani yönetim ilişkileri açısından örnek bir fabrika.

1. İŞÇİ YÖNETİM GRUPLARI

İşçi yönetim grupları ve bunların işlevleri, Pekin fabrikası Devrimci Komite üyesi, işçi Lie Şu-hsia tarafından anlatıldı.

Kültür Devrimi esnasında kitlelerin sadece devrimci çizgiye sarılmadıklarını, mücadeleye de daldıklarını; Mao-Çe-tung düşüncesinin incelenmesi ve uygulanmasının peşisıra, kitlelerin Anşan Yasası uyarınca, yönetime katılmayı istediklerini açıkladı.

Emekçilerin yönetime katılmalarının ilk deneyi, Devrimci Komitenin sorumluluğu altında, yeni Parti Komitesinin kuruluşundan önce yapıldı. Bir atölye-
de yapılan deney, 1969 şubatında, tüm fabrikaya yayılmıştı.

Eski yönetim tarafından daha önce zorla kabul ettirilmiş olan «akla uygun olmayan yönetmelikler»in bertaraf edilmesi deneyiydi bu. («Akla uygun olmayan yönetmelikler» diye, emekçilerin girişkenliklerinde bir güvensizliği yansıtan, böylece kapitalist ilişkileri yaşatmaya yönelik, emeğin örgütlenmesine, disiplinine, vs.'ye ilişkin yönetmeliklere deniyordu.)

Her yönetmelik bir kitle tartışmasına hedef oldu; süreç henüz devam ediyor, ama bu yönetmeliklerin büyük bir kısmı artık ortadan kalktı; bu aynı zamanda fabrikada yönetim kadrosunun sayıca azalmasına olanak sağlıyor.

İşçi yönetim gruplarının ortaya çıkması ve bu grupların kadrolar üzerinde uyguladığı denetimin etkinliği, gerçek bir sınıf mücadelesine yol açtı. Bu grupların kuruluşlarında dayandıkları ilkeler üzerine yönelmiş olan itirazlar vardı, ve bu itirazlar, bir kısım emekçilerden geldiği kadar, daha çoğuyla eski yönetici ekibin bazı üyeleri tarafından da geliyordu. En belirgin itiraz, fabrikada halen bir Parti Komitesinin, Parti hücresinin, bir Devrimci Komitenin var olduğunu, ya da henüz yeni kurulmuş olduğunu söyleyerek..., bu kimselerin İşçi Yönetim Gruplarının gereksiz olduğunu ileri sürmüş olmalarıydı. Bir Devrimci Komite üyesi, bu itirazların sınıf düşmanları tarafından derhal değerlendirildiklerini belirtti:

«İşte bu sınıf düşmanları, İşçi Yönetim Gruplarının kuruluşuyla, yüzlerce çalışan kişinin temsilcisi olacağını hesabediyorlardı. Böylece, kendi yıkıcı

çalışmalarını gözetleyen büyük bir işçi sayısının bulunacağını kavriyorlardı. Bu Grupların, kuruluşu, gelişmesi ve etkinliklerinin artırılması, kadrolarda, iki görüşün, iki sınıfın ve iki çizginin arasında bir mücadeleye yol açtı.»

İşçi Yönetim Gruplarının seçimi

Seçim, atölye ya da ekipte bulunan emekçiler tarafından örgütlenir ve sadece onların sorumlulukları altında yapılır. Yönetim sadece, İşçi Yönetim Gruplarının kuruluş ilkesiyle uğraşır. Bu Grupların üyeleri değişik kademelerden seçilmiştir: fabrika düzeyinde, atölyeler ve ekipler düzeyinde (Gruplar bu üç çevrede örgütlenmişlerdir). Böylece emekçiler arasında sağlam bir temele dayanırlar. Bir İşçi Yönetim Grubunun üyesi olmak için, marksizm-leninizmin ve Mao Çe-tung düşüncesinin incelenmesi ve uygulanmasında etkin bir unsur olmak, belirli bir deney sahibi olmak ve kitleleri temsil eder durumda bulunmak gerekir. Pekin genel tuhafiye fabrikasında, her yıl bir seçim yapılır, ama eğer emekçiler kendilerine güven duyuyorlarsa eski üyeler yeniden seçilebilirler. Seçimi hazırlayanlar emekçilerdir. Bir dizi tartışmalardan sonra, aday listesini hazırlarlar.

İşçi Yönetim Grupları, en önemli rolü oynayan kıdemli işçiler, tabana dönmüş olan eski kadrolar ve genç aydınlardan kurulur. Bütün üyeler üretimde çalışır, sürekli bir ödenekleri yoktur ve kendi görevlerini yerine getirmek için her gün en az bir saat fazla çalışırlar (toplantılar, emekçilerin konutlarını ziyaret... vs. için).

İşçi Yönetim Gruplarının rolü

İşçi Yönetim Gruplarının rolü, Devrimci Komite-nin uğraştığından daha fazla, adı geçen yönetim

uyarınca bir yönlendirme, bir kontrol, bir doğrulama, bir ideolojik çalışma, bir çalışma biçimini düzenleme, vs. rolüdür. (1) Aynı Devrimci Komiteler gibi, İşçi Yönetim Grupları da, Parti komitesinin ideolojik ve politik yönetimi altındadır.

Beş görevleri vardır:

1. İdeolojik ve politik çalışma;
2. Üretim ve teknik devrim çalışması;
3. Maddî ve malî işler (maliyet fiatlarının kontrolü, yatırım düzeyine müdahale...);
4. İş güvenliği;
5. Günlük yaşam ve huzur.

Bunlar, fabrika yönetim organlarıyla halk kitleleri arasında bağı geliştirirler. Yönetici organların, Partinin değişik üyelerinin ve yönetime ilişkin hizmetlerin etkinliğini denetlerler.

Politik sorunlar birinci plana konmuştur.

İşçi Lie durumu şöyle açıklıyor:

«Grupların kuruluşundan başlayarak, sadece yardımlaşma, arkadaşlık kurmayla uğraşılmadı, Parti üyelerine de yardım edildi. Daha önceleri, sadece Parti üyelerinin itici güçler olduğu ve devrimin amaçlarının aynı derece etkin olmadığı düşünülüyordu. Gerçekte, halk kitlelerinde yaşayan canlı düşünceler vardı ve ideolojik planda emekçilerin yardımından yararlanmak için Parti üyeleriyle tartışmalar düzenlemek gerekliydi. Önceleri, Parti üyelerine yardım eden çok az arkadaş vardı, ama İşçi Yönetim Gruplarının kurulmasından sonra durum değişti. Halk kitleleri, Partinin ideolojik bakımdan devrimcileştirilmesini kolaylaştırmak yolunda, Parti üyelerine doğru yönelmede etkinlik kazandılar.»

Halk kitlelerinin etkinlikleri ve İşçi Yönetim Gruplarının müdahalesi sayesinde, Parti üyelerinin ideolo-

jik bakımdan devrimcileştirilmesi (2) girişim, büyük önemde bir karardır.

Bu girişim, proleter İdeolojisinin ve marksizm-leninizmin bir tür mutemetleri olan tüm Parti üyele-
rinin yarattığı mit'i parçalamaya yöneldi; oysa böy-
lesi bir mit, her Parti üyesini kitlelerin üstünde tu-
tuyor ve kendisini onların eleştirilerinden koruyarak,
onları eleştirmek olanağını ona veriyordu.

Kültür Devrimi bu mit'in parçalanmasına yardım-
cı oldu. Bu ilke olarak, basit emekçinin İdeolojik
bakımdan devrimcileşirken özellikle, özel, aile içi ko-
nuşmalar ve marksizm-leninizmin toplu incelerime-
sinden sonuç çıkarmak zorunda olması, her şeyden
önce açık bir eleştiriye boyun eğebilen kadrolar ve
sorumlular demekti. İdeolojik alanda devrimcileşme-
nin politik çalışması artık, sadece kadrolara düşmü-
yordu. Tuhafiye fabrikasının Devrimci Komitesinin
bir üyesi tarafından kullanılan bir formüle göre:
«Şimdi, herkes politik çalışmanın göbeğinde» idi.

Bu çalışmanın gelişmesi, kadroların kendilerini
işçilerin üstünde tutmasının ve daha da daralan ka-
pitalist yoldan kalkınma olanaklarının gittikçe güç-
leştğini gösteriyor. İşçi Yönetim Grupları, yönetime
yardım etmek ve yardımcı olmak, yani bütün alan-
lara (beş görev) aşlamak istediği düşünceleri biçim-
lendirmek, atölyelerde ve ekiplerin bünyesinde bun-
ları tartışmak, emekçilerin etkinliklerini kışkırtmak ve
düşüncelerini toparlamak, Devrimci Komiteye yardım
etmek ve eleştirileri açık, sistemli bir hale getirmek
zorundaydı.

Bu Gruplar, emekçilerin yönetime ilişkin düşün-
celerini yansıtarak ve yönetimin karar ve önerilerine
ilişkin emekçilerle tartışmalar yaparak, emekçilerle
yönetim arasındaki bağı sağlıyorlardı. Böylelikle «yu-

kardan aşığı ve aşığıdan yukarı» bir bağı kuruluş oluyordu. Tabandan gelen eleştirilere çok önem veriliyordu. Bunlar, yönetimin çalışma biçimini düzeltmesine yardımcı oluyor ve kadrolar üzerinde, kararları üzerinde ve bu kararların uygulanması üzerinde bir denetimde bulunma olanağı veriyordu. Bu denetim ve bu yardım toplu değerdendirmeden yola çıkıyordu.

İşçi Yönetim Grupları aynı biçimde bir fabrikasının emekçileriyle diğdr fabrikalar emekçileri arasındaki ilişkilerle de uğraşıyordu: değışik üretim birimleri grupları arasında sıkı ilişkiler vardı.

Pekin genel tuhafıye fabrikasında Gruplar, üretimin niteliğini düzeltmeye ilişkin sorunlarla da uğraşıyorlardı. Fabrika bünyesinde ayrıca nitelik (kalite) kontrolü yapan kimseler yoktu, ama bir otokontrol (kendikendini denetleme) yöntemi uygulanıyordu; her emekçi kendi işini denetliyor, her ekip diğdr ekiple bu olanağı tanıyordu. Emekçiler, olası yetersizliklerin sebebini birlikte bulmaya gayret ediyorlardı.

Fabrika düzeyinde bir planın hazırlanması işi de, İşçi Yönetim Gruplarının görevleri arasına giriyordu. Emekçiler, fabrika planının son kesin biçimlini almasından önce, üzerinde birçok defa, yeniden karşılıklı görüşmelerde bulunuyorlardı. Söz konusu olan, her atölyenin ve her ekibin temsil edildiğı plan taslağının somut olarak incelenmesiydi. Bu karşılıklı görüşme, emekçilerin herbirinin planın anlamı, herbiri için ne içerdigi ve düzeltilebilme biçimi (üretim, nitelik, ürünlerin çeşitlendirilmesi, vs.) üzerinde, gerçekten konuşabilmeleri için, olabildiğı kadar dar emekçi grupları bünyesinde yapılır. İşçi Yönetim Grupları aracılığıyla, fabrika yönetim organlarıyla emekçileri arasında bir gidiş-geliş sağlanmış olur. Planın

bütünü, kesin olarak kabulünden önce, değişik atölyelerin ve ekiplerin ortak çalışması temelinde birçok defa böyle bir yöntemle incelenmiş olur. (3)

İşçi Yönetim Grupları, kendi fabrikalarında belirlenmiş olan maliyet fiatları biçimini eleştirebilirler ve denetlerler, eğer olanak varsa düzeltirebilirler (fiatlar dış örgütler tarafından planlanır ve belirlenir, ama bunlar, her fabrika tarafından birleştirilmiş normlara göre hesaplanmış maliyet fiatlarını hesaba katarlar).

İşçi Yönetim Grupları, yatırımları azaltmak için gerçekleştirebilecekleri yenilikleri ve yenilemeleri, emekçiler ve Üçlü birlik gruplarıyla birlikte (kadrolar, teknisyenler ve işçiler) sıkı bir inceleme konusu edinirler. Birçok Çin fabrikasında olduğu gibi, Pekin genel tuhafiye fabrikasında da, plan taslağının başlangıcında öngörülen yatırımlar, ilgili çeşitli atölyeler ve genel mekanik atölyesi tarafından sorunun incelenmesinden sonra, sık sık küçültüldü. (4)

«Kendi güçleriyle kalkınmak» ilkesi, gereksinimlerin üst üste yığılması üzerinde çok büyük bir etkiye sahipti. Bir Devrimci Komite üyesi şöyle açıklıyordu:

«Bizim fabrikamızda, başkan Mao'nun öğretisine göre, teknik devrimi gerçekleştirmek için bir üçlü birlik ekibi örgütlenmişti. Uzmanlaşmış bir ekip söz konusuydu, ama bu harekete katılmak için geniş bir biçimde kitleler harekete geçirildi. Çünkü sadece, her haliyle çok az sayıda insandan meydana gelmiş bu uzmanlar ekibinden her iş beklenmiyordu.

«Bu teknik devrimin amaçları, niteliği düzeltmek, emeğin verimliliğini artırmak, iş güvenliğini sağlamak ve gerilimi azaltmak açısından değişik atölyeler tarafından önerilmişlerdi. Bunlar, genellikle bu alanlarda

gerçekleştirilmiş olan teknik yeniliklerdir. Böylelikle, yeni hammaddeler, yeni teknikler, yeni teknolojiler, yeni konumlar ve yeni yöntemler bulunabilecekti.

«Belirli dönüşümler, aynı biçimde bize, işin niteliğini düzeltmek ve güçlüğü azaltmak olanağını verdi. Başlangıçta, örneğin boyama ve baskı atölyesinde her şey elle yapılıyordu; ufak ufak atölyemiz geliyor, ama henüz donanımımız eksikti. Bu sabah gördüğünüz, tüm bir jarse topunu boyamaya ve üzerine baskı yapmaya yarayan şeyler, başka bir fabrikadan getirttiğimiz eski gereçlerin yardımıyla yapıldı. Uzmanlar ve ustalar, bir jarse topunu iki uçtan bu tipte bir makinenin yardımıyla boyamanın ve üzerine baskı yapmanın olanaksız olduğunu söylerlerdi hep. İşçiler: «Neden olmasın? Denenebilir» dediler. Kültür Devriminden sonra, önerilerde bulundular ve denedikten sonra iki renkte baskı yapmak mümkün olmuştu. Bununla beraber henüz çözülecek sorunlar var.

«Dikiş makineleri atölyesinde, ceket kollarını aynı zamanda biçip dikmeye olanak veren makineler var. Her makineye bir kişi yetiyor ve bu yeni, teknik bir ilerlemedir. Bununla birlikte iş çok güç, çünkü işçiler elleriyle kumaşı tutmak ve aynı zamanda ayaklarıyla pedalı harekete geçirmek zorundalar ve her gün sekiz saat tüm dikkatlerini buna harcamak durumundalar. O zaman işçiler sonuç olarak «bu yeni tekniğin gerçekten yeni bir şey olmadığını» anladılar: işçilerin bu makinelerde bir an dinlenmelerine olanak yoktu. Bu sorun, birtakım makineler üzerinde, onlar tarafından incelenmişti. Öncelikle, pedalları ortadan kaldırılarak çalıştırılmaları işi başarıldı. Başka sorunlar vardı, her parçayı birbirinden ayırmak için, her parçanın arasına başka iplik kesi-

ciler girmesi gerekiyordu; orada da bir yenilik, soruna çözüm bulma olanağını verdi ve şimdi parçalar otomatik bir biçimde meydana geliyor ve üst üste yığılıyor, kumaşın oraya bırakılması ve elle tutulması yetiyor. Eğer bu gereç genelleştirilirse, eski pedallı makinelerde en az altı ay süren çıraklık dönemi ve büyük emek sarfı çok azalacak.

«Her zaman en faydalı olan ve en az emek kaybına olanak veren yollar aranıyor. Bu teknik yenilikler endüstriyi geliştirmek için en önemli araç.

«Bütün bunlar, bizim için zamanı gerekli kılan önemli gereçleri önümüze getiriyor. Bu da iyi bir donanım yaratmak için iki ya da beş yıl kadar sıkıntı çekmeye değer. En önemlisi, emekçilerin harekete geçmiş olması ve zorunlu yeniliği kendi kendilerine bulmalarıdır, çünkü bu işçi sınıfının kendi kendini özgürleştirmesidir.»

Pekin genel tuhafiye fabrikasında ve sayısız Çin fabrikalarında, bir kitle çalışmasıyla gerçekleştirilen yenilikler, bazen yüksek bir teknolojik düzeydedir. Bu yenilikler belirli bir ölçüde ortada yapılır, Çinde fabrika kapalı bir dünya değildir ve sonra bunlar, İşçi Yönetim Gruplarının canlandığı fabrikalar arasında korkunç bir gidiş-gelişin konusu olurlar

İşçi Yönetim Gruplarının eylem yöntemi

İşçi yönetim Grupları, atölyeleri ya da ekipleri içeren, tüm emekçilerin katıldıkları toplantılar ve tartışmalarda, onlara çalışmasını anlatmak, onların eleştirilerini toparlamak ve düşüncelerinin geliştirilmiş olmasına göz kulak olmak zorundadır. Burada da tıpkı plan hazırlanmasında olduğu gibi, bir atölye çok sayıda emekçiye içeriyorsa, herkesin anlayabilmesi

için bir dizi küçük toplantılar yapılır. Bir Devrimci Komite yesi, fabrikada emekçilere danışılmadan hiç bir karar anının ve hiç bir karar düzeyinin gerçekleştirilemediğini belirtti. Ve şöyle devam etti:

«Yönetici kadrolardan kendi kendilerine karar almaları istenmez, aksi halde, yeni kadrolarda aynı eski yoldan yürüyebilirler.»

İşçi Yönetim Grupları yeleri, Parti Komitesi hücrelerinin toplantılarına (ekip, atölye ve fabrikaya) uygun düşen bir düzeyde katılır (5). Bu toplantılar fabrikada da yapılır. İşçi Yönetim Grupları kendi kendilerine düzenli toplantılar yaparlar: ayda bir defa fabrika düzeyinde, her onbeş günde bir atölye ve her günde ekipler düzeyinde. Günlük toplantılar, bir iş günü içinde ortaya çıkan sorunları çözmeye yöneliktir, her akşam bir günlük bilanço yapılır. Sorunlar, kadrolarla ilişkileri, günlük yaşamın getirdiğı politik sorunları da (konutlara, konut değıştirmelere ilişkin, kişisel ve ailevi sorunlar...) içerebilir

Fabrika ya da atölye yöneticileri, emekçilerin etkinliklerini korumak ve İşçi Yönetim Gruplarının yönetimin çarkları haline dnşmemesini sağlamak için, bu Grupların toplantılarına katılmaz.

İşçi Yönetim Grupları aynı biçimde, Marks, Lenin ve Mao-e-tung'un temel eserlerinin incelenmesini örgütlemekle de uğraşır. Grupların bir denetleme ve etkinlik yetileri vardır, Parti Komitesine ve Devrimci Komiteye, politik ve ideolojik sorunların çözümünde yardımcı olmak zorundadırlar. Ama bu gruplar kitle organlarıdır ve Parti'nin yönetimi altında olmak zorundadırlar, Parti'nin ideolojik yönlendirici rolü kesindir Parti ile İşçi Yönetim Grupları ara-

sında ortaya çıkabilecek olan sorunlar, tartışmalarla giderilmek, yoluna konmak zorundadır: Parti'nin yönetimi **politiktir**, yönetime ilişkin değildir. Parti Komitesi ya da bir Parti hücresi tarafından sağlanan, bu yönetim, İşçi Yönetim Gruplarının ortak toplantılara katılmasıyla gerçekleştirilir, bundan dolayı sorunla birinci derecede ilgili olanların dışında alınmış bir karar olamaz; kitlelerin hazırlanışına katılmamış olduğu öylesi kararlar, gerçekte, eksik kararlar olabilir. Bununla birlikte, alınan kararları atölyeye ya da ekibe ulaştıranlar Yönetim Gruplarının sorumluları değildir, bunlar değişik atölyelerin yönetimle ilişkili yönetici ekip sorumluları ya da Parti hücresinin sekreterleridir.

Lie yoldaş şunu belirtti:

«İşçi Yönetim Gruplarının eylemlerinin gelişmesi, birçok faydalar sağladı: emekçiler bütünüyle kendi etkinliklerini kullanabildiler, kendi zekâlarını ve bilgilerini ortaya serebildiler, sosyalist bir girişimde toplu yönetimi gerçekleştirebildiler ve aynı zamanda kadroların temelini kurdular.

«Başkan yardımcısı Lin Piao, politikamızın bir kitle politikası, demokratik bir politika olduğunu söyledi. Yönetim sadece birkaç kişinin işi değildir, herkes ona katılmalıdır İşçi Yönetim Gruplarının eylemleri, tamamiyle bu sloganın uygulanmasını yansıtır. Artık herkes, politik ve ideolojik çalışmayla uğraşüyor (6).

«Biz sadece bir deneme aşamasında bulunuyoruz. Eylemler Anşan Yasasından esinlenmişlerdir. Yönelim doğrudur Somut yöntemlere gelince, görülecek (7) ...»

Revizyonizme karşı mücadelede İşçi Yönetim Gruplarının yeri

Pekin genel tuhafiye fabrikasında İşçi Yönetim Gruplarının yüklendiği rol, diğer fabrikalarda, başka bir isim taşıyan benzeri örgütlerce yerine getirilebiliyor. Bazen (fabrika işçileri tarafından seçilmiş olan) işçi temsilcileri Kongre'sinin yönetimi altına verilmiş oluyor bu yetiler. Bu organlar, Kültür Devrimi esnasında, kitlelerin gerçek sözcüsü olamadıkları, yönetici üyelerin fabrikaların yönetimiyle bütünleşmiş olduğu, bürokratik organların yönetimine, bir anlamda artık hiç bir eleştiri yöneltilemediği ölçüde, ekseriyetle ortadan silinen eski sendikaların hissedilecek kadar benzeri bir rol oynuyorlar. (8) Bu koşullarda, emekçiler arasında bir hoşnutsuzluk belirlediğinde, bunun kökenine inecek ve devrime yardım edecek yerde, sendika sorumluları bu hoşnutsuzluğun belirtilerini küçültmeye ya da işçi sınıfını geçici bir süre parçalayarak yatıştırmaya çalıştılar.

Eski sendika yöneticilerinin tersine, İşçi Yönetim Gruplarının ya da sürekli kongrelerin üyeleri, üretimden kopuk kimseler değil, doğrudan doğruya üreticilerdi, o halde işçileri bölmede ve fabrika yönetiminin revizyonist bir yol tuttuğu durumda yönetimle dayanışmada pek elverişli bir durumda değillerdi.

Bununla beraber bu, işçi temsilcileri Kongrelerinin ya da İşçi Yönetim Gruplarının kuruluşunun, «ekonomizm»e, revizyonizme ve genellikle, sosyalist kuruluşun gereklerine ters düşen bir yönelime karşı, «kesin bir garanti» teşkil ettiği anlamına gelmediğini gösteriyor. Bu tür organlar, kendileride, burjuva ideolojisinin etkisi altına düşebilirler ve o za-

man da ideolojik bakımdan devrimcileşmeye katkıda bulunmada yetersiz olabilirler. Bu açıdandır ki, bu gruplarda diğer kitle organları kadar zorunlu bir biçimde, proletarya diktatörlüğünün ve bir anlamda onun aracı olan Komünist Partisinin politik ve ideolojik yönetimi altında olmak zorundadırlar.

İşçi Yönetim Gruplarının ya da diğer kitle organlarının ideolojisinin devrimci niteliği hiç bir zaman garantili olmadığından, onların ideolojik bakımdan devrimcileştirilmesi sorunu sürekli ortadadır. Bakın, Pekin genel tuhafiye fabrikasında bu sorun nasıl ortaya konmuştur

Bu fabrikada başlıca aşağıdaki noktalarda dicitirilir: İşçi Yönetim Grupları üyelerinin marksizm-leninizm ve Mao-Çe-tung düşüncesinin incelenmesi ve uygulanmasında kişi olarak ideolojik bakımdan devrimcileşmesinin gerekliliği; üretim pratiğinde bu Grupların üyelerinin tavrı, halk kitlelerinin eleştirilerine bağımlılığı ve nihayet, özellikle, kendisi de emekçilerin denetimine tabi olan, Parti Komitesi tarafından, bu Grupların **ideolojik yönetiminin** garantilenmiş olması. Kitlelerin bu sürekli denetimi, en belirgin noktalardan biridir:

«İşçi Yönetim Gruplarının bünyesinde, kâh atölyeler düzeyinde, kâh fabrika düzeyinde, düzenli, çalışma biçimini düzenleme kampanyaları yapılır. İşçilerin eleştiriler getirmemeleri olanaksızdır: çalışırken her zaman yapılması hatırlanan şeyler olur. Süratle hataları düzeltmek için, çalışma biçimini düzeltmek üzere düzenli ve enerjik bir biçimde kampanyalar açmak gerekir. Emekçiler bazen çok sert eleştiriler yöneltirler. Doğru bir eleştiri söz konusu olduğunda, kabul edilir; bütünüyle haklı olmayan bir eleştiri karşısında, bu eleştiri sabırla dinlenir, ve eğer gerçek-

le bağdaşmıyorsa, o zaman da cesaret kırıcı bir şey olarak değerlendirilir.» (Bu, gerçekte, kitlelerin eleştirilen üyelerin iyileşebileceğini düşündüklerini ve anlamakta tereddüt etmediklerini gösterir.)

İşçi Yönetim Grupları, bu durumda, emekçilere fiilen, pratik içinde, marksizm-leninizmi ve Mao Çe-tung düşüncesini kendilerine mal etme olanağı sağlayan örgütlenme biçimlerinden biridir ve aynı biçimde bu örgütle kadrolar ve yöneticiler üzerinde, sosyalizmin kuruluşunun gereklerini içeren bir denetim de uygulanmış olur.

II. KIZIL MUHAFIZLAR

Kızıl muhafızlar bütünüyle bir kitle örgütü değildir, yönetim çalışmalarına bir kişisel katılma biçimidir.

Pekin genel tuhafiye fabrikasında, bu örgüt, İşçi Yönetim Gruplarından önce, 1968 yılının sonlarında ortaya çıkmıştı (9).

Kızıl muhafızların seçimi kişisel olarak yapılır, yani bir liste üzerinden hareket etmek söz konusu değildir. Adayların ideolojik düzeyini göz önüne alarak, her adayı emekçiler tartışırlar.

«İdeolojik planda geri olan bir yoldaş Kızıl muhafız olamaz. Muhafızların başlıca görevlerinden biri, gerçekte, başkan Mao'nun düşüncesini yaymak ve kitlelerin canlı düşüncelerini yakalamaktır. Eğer kendileri ideolojik planda gerilerse, diğerleriyle ilgili bu çalışma nasıl yapılır?»

Kızıl muhafızlar düzenli toplantıları olan sürekli gruplar meydana getirmezler. Bir «grup» teşkil etmezler, sorumluluğu emekçilerle karşı karşıya, kişiselidir. İdeolojik ve politik çalışması, İşçi Yönetim

Grupları üyelerinden çok daha fazla sayıda olduklarından, o ölçüde de çok büyüktür; karşılıklı zorunluluk olmadığı halde, İşçi Yönetim Grupları üyeleri hep Kızıl muhafız seçilmiş olmak zorundadırlar.

Kızıl muhafızların eylemiyle, İşçi Yönetim Gruplarının eylemi arasında sıkı bir bağ vardır. Kızıl muhafızların bu Gruplar üzerinde gerçek bir denetim görevi vardır. Bunlar, İşçi Yönetim Gruplarının görevleri, Devrimci Komite ve Parti Komitesinin görevleri üzerine, bu örgütlerin kitlelerden kopmamaları için, emekçilerin görüşlerini, eleştirilerini ve kanılarını toparlamak zorundadırlar.

Onlar böylece, fabrikanın ideolojik bakımdan devrimcileştirilmesine yardım eder, her ekibe inceleme gruplarının örgütlenmesinde yardımcı olur ve kitlelerin düşüncelerinin tahlilinde, ortaya çıkmış revizyonist düşüncelerin çürütülmesinde seçkin bir rol oynarlar.

İşçi Yönetim Gruplarının ve Kızıl muhafızların ideolojik bakımdan devrimcileştirme eylemlerine çok önemli bir rol vererek, Pekin genel tuhafiye fabrikasında ortaya konmuş olan böylesi eylemlerin somut örneklerini vermek faydasız değil.

İlk örnek, üretimi yavaş yavaş başlıca tasasıymış gibi ele alan ve artık üretimden başka bir şeyden bahsetmeyen genç bir atölye sorumlusunu içeriyor. Bu durum atölyede bir hoşnutsuzluk yaratıyormuş; işçiler, buyruk verilen yere politikayı sokmadığı için onu kınıyorlarmış. Atölyenin değişik çalışma grupları toplanmışlar ve tartışmadan sonra, bu sorumluya eleştiride bulunmayı kararlaştırmışlar; İşçi Yönetim Grubunun bir üyesi, tüm atölyenin duyması için hoparlör bulunan bir kabine girmiş, ve çalışma grup-

larının tartışmalar sırasında oluşturdukları eleştirileri açıklamış.

Sorumlunun ilk tepkisi eleştirileri reddetmek biçiminde ortaya çıkmış, şaşırmış ve daha da fazlası, özel bir tartışmada kendisine bu eleştirilerin yönetilmesi yerine, açık olarak bu eleştirilerle karşılaşmasını haksız bulmuş.

«İşçiler, kendisine bu özel tartışmalarında yeri olduğunu açıklayarak, kendisiyle tartışmaya girişmişler, hiç bir biçimde karşı gelmemiş ve bu durumda açık bir tartışma açmak gerekmiş. Daha sonra, Kızıl muhafızlar ve İşçi Yönetim Grubunun üyeleri onunla birlikte sorunların tümünü incelemişler. «Devrim yapmak ve üretimi yükseltmek» sloganına dayanarak, eleştirileri kabul edebilmesi ve kendisini dönüştürebilmesi için, politik bilinç düzeyini yükseltmek yolunda titiz bir çalışmaya girişmişler.»

İkinci örnek bir atölyenin Parti hücresi sekreterini içerir. Yönetim grubu bu kadronun tavrını kusurlu buluyordu. Bunu belirlemeden önce, işçi grubu üyeleri atölye emekçileriyle görüşürler ve onlarla, tavrının bilançosunu çıkarırlar. Bu bilançonun sonuçlarından biri, bu sorumlunun dört yüze sahip olmasını kınayan imgelerle dolu bir formülde özetlendi:

«1) Saygı belirtileri karşısında gülen bir yüz; 2) eleştirildiğinde kıpkırmızı kesilen bir yüz; 3) güçlükler karşısında hoşnut olmayan bir yüz; 4) kitlelere sırt çevirmiş bir yüz.»

Bu belirli bir sentezi ifade eden tablo, yüz kadar somut ve açık eleştiriye içeren bir listeye eşlik ediyordu.

Kadro birden altüst olmuştı ve eleştirilerin anlamını anlamamıştı. Özet olarak, (tartışmalar günlerce sürdü) kendi karakterinin kınandığını, bu karakterin «kendisine annesinden geldiği»ni ve sorumlu olmadığını açıklamaya çalıştı. O zaman işçiler ona «bunun bir karakter meselesi olmadığını, bir dünya görüşü meselesi olduğunu ve bunu düzeltmesi gerektiğini anlattılar, çalışma biçiminin nasıl dönüştürülebildiğini görmek için tartışmayı kabul etmek zorunda olduğunu ve düşünmezse değişemeyeceğini kavrattılar. Eleştirilen her biri incelendi ve tartışıldı ve giderek bu kadro kitlelerle ilişkilerini düzeltti. Emekçiler yeni bir bilanço yaptılar:

«Bu sorumlunun dört yüzü dört mücadeleye dönüşmüştü: saygı belirtileri karşısında, kendini beğenmişliğiyle mücadele ediyor; eleştiriler karşısında, hoşnutsuzluğuyla mücadele ediyor; güçlükler karşısında, yüreksizliğiyle mücadele ediyor; ve halk kitlelerinden uzaklaşan yönetim biçimine gelince, kendi bürokrasisine karşı mücadele ediyor.»

Emekçilerin kadrolara yönelttikleri eleştiriler, **dazibaos** yoluyla, bir sorumlu aracılığıyla değil de doğrudan doğruya bir biçimde, ya da bir delegasyon tarafından gönderilen çağrı belgeleri aracılığıyla yapılabiliyordu...

Eleştiriler daima, kişisel etkinliklerle değil, genellikle kadronun yapmış olduğu bir eylem bilançosu üzerine dayanan kollektif kararlar biçiminde yapılabiliyordu. Eleştiriler, marksizm-leninizmin temel ilkelere bağlı bulunan somut olgulara dayanıyordu. Burada da kadroların açık eleştirileri olabilir, ama bu zorunlu değildir, bunun gerekli olup olmadığına kollektif olarak karar veren kitlelerdir (10).

III. DEVRİMCİ KOMİTE (11)

Devrimci Komite, fabrikanın Parti komitesinin politik yönetimi altında yer alan, yönetime ilişkin bir organdır; kararlaştırılmış politikanın somutta uygulanmasına göz kulak olmak zorundadır.

Devrimci Komitenin ikinci-başkanı durumu şöyle açıklıyor:

«Bazen biz, yönetime ilişkin ayrıntılarla çok uğraşıyoruz. Politik ve ideolojik çalışmayı vurgulamıyoruz. Örneğin, Devrimci Komite bünyesindeki çalışmamızın başında, her zaman ve her yerde telefonla işleri yürütüyor ve çırpınıyorduk. Kitleler bize işlerin yürümediğini söylüyorlardı. Bu durumu izleyen tartışmalar sırasında, kitle temsilcileri bana başlıca çalışmanın ideolojik çalışma olduğunu söylediler, bu iyi bir dersti. O andan sonra, çalışma biçimimi değiştirdim ve fabrikanın tüm durumunu düşünmek olanağına kavuştum.»

Devrimci Komite fabrikalararası ilişkilerde ve plan organlarıyla ilişkilerde sorumluluk sahibidir. Planın uygulanmasına gözkulak olmak zorundadır (12). Plana ilişkin yükümlülükte, ve diğer fabrikalara karşı yükümlülüklerde son karar, biçimsel olarak, o işte sorumluluk sahibi olan (örneğin, mal teslim tarihi) Devrimci Komite başkanı tarafından alınır (13). Ama bu kararlar bile emekçilerle görüşüldükten sonra alınırlar; Çinliler burada buna, «çoğaltılmış girişkenlik, tek sorumluluk» derler.

Devrimci Komite seçilmiş bir organdır; komitenin kaç üyeden meydana gelmesi gerektiğine emekçiler karar verirler. Seçilecek üye sayısından daha fazlasını içeren bir aday listesi hazırlarlar. Bu hazırlık sı-

rasında, fabrika emekçilerinin kesin oyunun belirlenmesi anlamında bir tartışma süreci başlar.

Gezilen fabrikaların Devrimci Komitelerini, büyük kesimiyle, eskiden üretime aynı mevkilerde ve aynı ücretle katılmakta olan emekçiler meydana getiriyordu.

Pekin genel tuhafiyе fabrikasının Devrimci Komitesi yirmi bir üyeyi içeriyor. Halk kitleleri, kadrolar ve Halk kurtuluş ordusunun temsilcilerinin üçlü birliği temeli üzerinde, böylelikle «üç yaş birliği» temeli üzerinde, kurulmuş oluyor: genç, orta yaşlı ve yaşlı üyeleri içeriyordu. Yirmi bir kişilik Komite üyesi içinde, sadece iki kadın vardı. Bu kadar az kadın üyeyle kadınların temsili geçmişten gelen bir ağırlıktı ve Komite üyelerinden birinin açıkladığı gibi:

«Gelecek seçimde, buna dikkat etmek gerekecek, çünkü, başkan Mao'nun da belirttiği gibi, "kadınlar göğün yarısını temsil ederler..."»

Yeni işçileri işe almak kararını veren Devrimci Komitedir (14) (bir fabrikadan diğer fabrikaya işçi hareketleri bütünüyle çok azdır, çünkü bir fabrika az çok bir emekçiler birliğini temsil eder, bir kolektif yaşam yeridir).

Devrimci Komite ve onun yanında görev yapan iki yönetim organı (Üretim çalışması grubu ve İdeolojik ve politik çalışma grubu) İşçi Yönetim Gruplarına her üç ayda bir, bir rapor sunmak zorundadırlar. Bu rapor karşılaşılan güçlüklerin ve sorunların çözümünü içerir. Emekçilere danıştıktan sonra öneriler ve eleştirilerde bulunan İşçi Yönetim Gruplarının bünyesinde incelenir.

IV. PARTİ KOMİTESİ

Diğer Çin fabrikalarında olduğu gibi, Pekin genel tuhafiyeye fabrikasında da, Kültür Devriminden önce varolan Parti Komitesi, Çin Komünist Partisinin IX. kongresi tarafından kabul edilmiş olan buyruklar temelinde kurulmuş olan yeni bir komiteye yerini bırakmıştı.

Partinin arındırılması (1966-1969)

Pekin tuhafiyeye fabrikası Parti Komitesinin kuruluşu, tipik bir örnek gibi ele alınabilir.

1966 ve 1969 yılları arasında, orada böyle bir komite yoktu. Partiyi arındırmak, kapitalist yola sapsmış üyeleri saf dışı bırakmak ve eski üyelerin kendilerini dönüştürmelerine yardımcı olacak koşulları yaratmak gerekiyordu. Parti saflarının arındırılması, ilk planda, kitlelerin yardımıyla başarılmıştı. Bu çalışma, devrimci bir çekirdeğin kurulmasına olanak sağlayan «başkan Mao'nun eserlerinin canlı incelenmesine ilişkin bir devrimci kampanya»ya eşlik etti.

Arındırmanın amacı, gerçek Parti üyeleriyle gerçekte gizli birer düşman olan üyelerin arasında açık bir ayırım yapmaktı. Bu arındırma, emekçilerin başlattıkları, yöneticilerin pratiğini içeren bir tartışma ve eleştiri süreci, onların hatalarının, dünya görüşlerinin, vs., topluca incelenmesi sayesinde gerçekleştirildi.

Bu süreç, bütün Kültür Devrimi boyunca devam etti. Başlangıç, hepsi de Mao'nun düşüncesine dayandığını iddia eden, gerçekte farklı çizgilere sahip olan, farklı kitle örgütlerinin katılmasıyla yapıldı.

Bu sürecin en önemli anlarından (moment, Ç.N.) biri farklı kitle örgütlerinin birleşmesini isteyen, «Büyük ittifak» momentiydi. Bazı fabrikalarda, bu arındırma işi yapılmamıştı ve Halk kurtuluş ordusu üyeleri, emekçilere yardım için politika öğreticileri gibi davrandılar.

Giderek, «Büyük ittifak» gerçekleşti. İzleyen aşamada bu «Üçlü birlik» haline geldi, yani kitle örgütleri temsilcilerinden, kitleler tarafından «korunan» bazı kadrolardan ve Halk kurtuluş ordusu üyelerinden meydana gelen, giderek bir yönetici grubun görevini gören, devrimci bir çekirdek görünümüne ulaştı.

Partinin arındırılması sürecinin bütünü, bütün ülke düzeyinde, Çin Komünist Partisi yönetimi tarafından yönetilmişti. Bu süreç, **Kızıl bayrak** (15) somut örnekler ve genel buyruklar verdiği sırada, kusursuz gibi görülen pratikler olarak tanımlandı. Bu çalışma başlıca eylemlerin bilançoları ve kitle anketleri üzerine dayanıyordu. Her üye için, anketlerin pratik uygulamaların öncesinde yapılması gerekiyordu, ve emekçiler sık sık kırsal alanlara ya da üyeleri olarak geldikleri fabrikalara anket yapmaya gidiyorlardı (16).

Bu çalışmadan sonra ve onun sayesinde, kitlelerin eleştirisinden geçen Parti üyelerinin, işçilerle kendileri arasındaki ilişkiler belirlenmişti. Böylece yeni komitenin seçimi, her üretim biriminde arınmış bir Parti temelinde yapıldı.

Parti komitelerinin seçimi

Bu seçimi gerçekleştirmek için, öncelikle kitlelerden, komitenin içermesi gereken üye sayısını tar-

tışması (fabrikalara göre bu sayı değişmektedir) ve bir aday listesi hazırlanması istendi. Pekin genel tuhafiyeye fabrikasında aday listesi, yirmi yedi üyeyi seçmek için, kırk kişilik bir liste idi.

Emekçilerin, Parti komitesinin kusursuz bir birleşimini görebilecekleri biçimde en iyi temsil durumunda olan yirmi yedi üyeyi belirlemek için, açık bir tartışma temeline dayanan, gerçek bir kitle ayıklaması söz konusu olur.

Bu tartışmalar ve değişik adaylar üzerine kitlelerin kanılarının toparlanması çalışması «Üçlü birlik»in devrimci çekirdeği tarafından sağlanmıştır. Bu süreç, halk kitleleriyle birbirini izleyen, bir demokratik tartışma, bir toparlama, sonra yeni bir tartışma gibi betimlenmiştir. Bu bütünüyle, «dört tartışma ve üç toparlanma» yöntemidir. Bu son toparlanmanın peşisıra, tüm Parti üyelerinin katıldıkları bir toplantı yapılması ve Parti Komitesi sorumlularının seçilmesi işlemidir. Bu son oylamaya sadece Parti üyeleri katılır.

Liste meselesi sadece bir kişiler meselesi değildir, aynı zamanda belirli birtakım ölçütler üzerine liste yapılır: komitenin, fabrikanın değişik kesimlerinin temsilcilerini, atölyelerin her kademedeki hücre sekreterlerinin tümünü, işçi temsilcilerini (17) içermesi ve «yaş gruplarının üçlü birlik»i ilkesini sağlamış olması (genç, orta yaşlı ve yaşlı militanlar) gerekir.

Kadınlar sorunu da aynı biçimde, Pekin genel tuhafiyeye fabrikası Parti Komitesine düşer. Onların Parti Komitesine katılma ölçütü önceden yeterince belirlenmemiştir. Parti Komitesi halihazırda, gerçekte, fabrikadaki emekçilerin %60'ını temsil eden sadece beş kadın üyeyi içermektedir. Bu konuda bir

özeleştirilmiştii ve gelecek Partil Komitesinin bu anlamda düzeltilmesi gerekiyordu. Bu konuda, Merkez Komitesi adına genel buyruklar var.

Pekin genel tuhafiiye fabrikası yönetiminden ve yönetimin örgütlenmesinden yeniden bahsederken, denilebilir ki bu örgüt -ki fabrikaların birçoğunda az çok bulunur- aşağıdaki şemaya uyar:

Parti Komitesi olarak bilinen bir organ, fabrikasının politik yönetimini sağlar, devrimci komitenin ve işçi yönetim gruplarının üstünde yer alır. Devrimci Komite üç kesimin bileşimidir, yönetim grupları sadece işçi bileşimlidir.

Bütününü bir yönetim sağlayan Parti Komitesinden başka, Parti, atölyeler ve ekipler düzeyinde görev yapan hücreleri içerir. Her fabrikada, Devrimci komite, Parti komitesi tarafından somutlaştırılmış olan devrimci çizginin uygulamaya konmasını örgütler. Devrimci komiteye düşen fabrikanın yönetimi böylece, politik çizginin uygulama biçimlerinden başlıca birisi olarak belirir.

Parti komitesi ve Devrimci komite sık sık birkaç kısmî sorumluluğu da yüklenir (18). Pekin genel tuhafiiye fabrikasında, örneğin, Parti komitesinin başlıca üyeleri, aynı zamanda Devrimci komitenin de başlıca üyeleridir, Devrimci komitenin ikinci-başkanı, Parti komitesinin ikinci-sekreteridir. Parti komitesi sekreteri aynı zamanda Devrimci komite başkanıdır.

İşçi Yönetim Grupları, Parti komitesine ve Devrimci komiteye yardım ederler. Bunlar kitlelerle, yönetme ve yönetim organları arasında bağ ve köprü

görevini görürler. Bunlar, Parti komitesinin ve Devrimci komitenin, böylece yönetime ilişkin servislerin ve Parti üyelerinin eylemlerini denetlerler.

Genel bir biçimde, Kültür Devrimi, Çin'in bütününde Çin Komünist Partisinin bileşiminde nisbeten önemli değişikliklere yol açmıştır. Bu değişikliklerin kapsamına ilişkin anket, 1971 yazında basılmamıştı.

Bununla beraber, Şanghay belediyesindeki (19) 1119 fabrika üzerinden yapılan kısmî bir anketin sonuçları, bu kapsama ilişkin bilgileri veriyor. Partinin berkitilmesinin peşisıra (20), bu fabrikalardaki Parti komiteleri yönetici üyelerinin 4532 sinden, sadece %37'si eski yöneticilerdi. Parti komitelerinin yeni üyelerinin çoğunluğu da, nisbeten uzun süreden beri Parti üyesi olan işçilerdi. Kültür Devriminden önce, Parti komitelerinde çok az işçinin bulunduğu ortaya çıkmıştı. Bunların çoğunluğunda, Kültür Devriminin kitle boyutuna ulaşmasını sağlayan ya yeni kadrolar, ya da daha önceden yönetici görevi olmayan eski üyelerdir.

Parti komitelerinde böylesi bir yenilenme, kötü unsurlar olarak değerlendirilmiş olanların saf dışı edilmiş olduklarını göstermez; aralarından çoğunluğu bugün başka görevlerle uğraşüyor ve Parti komitelerinden elenmeleri kısmen komitelerin yenilenmesi isteğiyle ve genç militanların girişiyle belirlenmiş bulunuyor.

Anketin yapıldığı fabrikalardaki Parti komitelerinin %10'unu genç üyeler meydana getiriyor. Aynı zamanda genç üyelerin otuz yaşından ufak olduğu

görülüyor ve yeni üyeler de hemen hemen onların yaşında.

Parti komiteleri düzeyinde, pek az çıkarılma var: 1119 fabrikadan sadece eski üyelerin % 1,2'si çıkarılmış. Cezai müeyyide yok: eğer militan ağır hatalar yapmışsa, çıkarılır; eğer ağır hatalar yokta sadece yetersizlik varsa, ondan partiden çekilmesi istenir.

Kitleler tarafından, ağır hatalar yapmamakla beraber, görevlerine uygun olmadıkları görülmüş olan kadrolar, kendi istekleriyle, ya bir anlamda tabana yeniden dönüşle, ya da bir «7 Mayıs okulu»na (21) giderek, yeni bir eğitim süreci girebilirler.

Yeniden eğitim şerefli bir şey olarak değerlendirilir. Yeniden eğitim dönemi az çok uzundur.

Bir 7-mayıs okuluna gitmek için hiç bir zorunluluk yoktur. Sadece oraya gitmek isteyen militanlar, giderler. Aynı zamanda, hiç bir hata işlememiş hangi kadro olursa olsun, kendi komitesinin bu gidişi haklı bulduğu ölçüde ve eğer yokluğu, fabrika-daki işiyle ilgili çalışmasında bir sorun yaratmıyorsa, bu okullardan geçmeyi isteyebilir. Aynı zamanda kitleler bu konuyu görüşürler ve sadece, fabrikanın Parti komitesinin ve bölgenin Parti komitesinin, emekçilerin ve 7-mayıs okulunun Devrimci komitesinin onayı varsa, kadro gidebilir, demektir. Orada kalış süresi altı aydan, bir ya da iki yıla kadar sürebilir. Bununla beraber, eğer onun kendisine gerek varsa, önceden geri çağırılabilir.

Elle yapılan çalışmayla kadroların yeniden eğitimi, Kültür Devriminden önce de vardı. 7-Mayıs okullarında yeni olan şey, elle çalışmayla yeniden eğitimden daha çok, orada yoğun bir ideolojik çalışma-

nın yapılmış olması ve iki yanın birbiriyle sıkı sıkıya bağlı olmasıdır.

Halihazırda, iktidar organlarının bildiği gerçek değişiklikler, hiç bir şekilde sayılarla belirtilmeyecek kadar derindir. Aslında, bugün iktidar organlarının üyeleri olan ve önceden de aynı yerlerde bulunan kimselerin bir kısmı artık aynı politik çizgiye içtenlikle bağlı değiller. Bu üyelerin önemli bir oranı, kitlelerin eleştirisine boyun eğmişti, bu durum onları kendi özeleştirimlerini yapmaya ve dünya görüşlerini yeniden yaratmaya götürdü. Burada, başka yerlerde olduğu gibi, Mao Çe-tung'un şu buyruğu uygulanmaya çalışıldı: «Sosyalist toplumun kuruluşunda, her bir şeyin yeniden biçimlendirilmesi gerek». Böyle bir gereksinim esasen, genç kadroları içerdiği kadar tecrübeli kadroları da içerir.

1966'dan bu yana yeralan değişikliklerin derinliğini hesaba katarak, yönetimde etkin olan dönüşümlerin derin izini kavramanın mümkün olduğu açıktır.

Kültür Devrimiyle ortaya çıkan yeni örgütlenme biçimleri hemen o günlerde doğmadılar, bunlar yıllardır süren bir ideolojik sınıf mücadelesinin sonucudurlar, ancak kitleleri birleştirmeye olanak veren korkunç bir ideolojik çalışmanın sonunda ortaya çıkabildiler. Bu koşullarda bile, yeni tipte örgütlenmelerin ortaya çıkması pek o kadar kolay bir biçimde olmadı.

Örneğin, İşçi Yönetim Gruplarını içeren konularda, tartışmalar bitmedi ve işçiyi temsil etmenin değişik biçimleri var.

Her şeye rağmen bunlar da, aynı genel yönelime uyuyorlar; kendilerine fabrikanın tüm eylemlerine de ha iyi bir biçimde katılmak ve denetimlerini uygulamak olanağını veren, kitlelerin somut örgütlenme biçimlerini bulmak sözkonusu. Bu da, fabrika içindeki ilişkilerde, ilişki ağlarını basitleştirerek, eski yönetim aygıtının ağır yapısını küçültmek olanağını sağlar; böylelikle sorunların çoğu artık doğrudan doğruya atölye düzeyinde bile çözülebilir.

Tartışmalar sırasında, sık sık bir soruna değinildi, bu da, kitle örgütleriyle, kitlelerin kendileri arasında bir kesikliğin ortaya çıkması tehlikesi idi. Aslında, belirli bir zaman sonra, İşçi Yönetim Grupları üyelerinin, şu ya da bu organların temsilcileri olarak seçilenlerin bile, diğer emekçilerden kopmaları tehlikesi belirdi. Bu tehlikeyi önlemek için, belirli bir takım düşünceler ileri sürülür: İşçi Yönetim Gruplarının ve benzeri diğer örgütlerin üyelerinin, kişisel ideolojik dönüşümlerine ısrarlı bir çaba harcamaları, marksizm-leninizmin ve Mao Çe-tung düşüncesinin incelenmesinde öncü olmaları, kendi üretim işlerine devam etmeleri, etkinliklerinde, kitleler tarafından yapılan ısrarlı eleştiri girişimlerine boyuneğmeleri gerekliydi. Aslında sorun bu değildi, çünkü, bu örgütlerin üyeleri, belirli bir sürede, doğru yolu izledikleri sürece işçilerin güvenine sahlıptirler; o halde eylem bilançosunun düzenli bir biçimde harılamış olması gerekliydi (22).

En önemli denetleme, «tabandan» gelen denetlemedir, ama başlıca Parti komitesi tarafından uygulanan politik denetleme yoluyla kurulmuş olan, bir «tepeden» denetlemeyle tamamlanmış olması gerekir.

O halde, kitle örgütlerinin sürekli ideolojik ba-

kımdan devrimcileştirilmesi sorunu aralıksız devam etmektedir. Burjuvazinin yoluna tüm dönüşlere göz-kulak olmak olanağı sağlayan mucizevi örgüt formüllerinin hayaline dalma yanılığına düşmemelidir.

(1) İşçi Yönetim Gruplarının, yugoslav kendi kendini yönetimiyle hiç bir ilgisi yok. İşçi Yönetim Gruplarının amacı en yüksek kârı ve verimliliği elde etmek değildir, her şeyden önce halkın çıkarlarına hizmet etmek zorundadırlar.

(2) Bu, düşüncelerde ve uygulamalarda burjuva ideolojisinin ağırlıklarını ortadan kaldıran, köklü bir dönüşüme yol açan hareket demektir.

(3) Planın hazırlanmasında, fabrikalarla çeşitli uzmanlık dalları arasında böyle bir, «yukardan aşağıya ve aşağıdan yukarıya» gidiş-geliş sistemi kuruldu.

(4) Hemen hemen bütün Çin fabrikalarında, çok büyük bir rol oynayan genel mekanik atölyeleri var. Gereçleri onarmak, dönüştürmek ve aynı fabrika içinde yenilikler yapmak olanağı sağlar. Kırsal bölgelerde genel mekanik fabrikası daima, ilk başta yapılanlardan biridir, ve yöredeki fabrikalarla sürekli ilişki içinde-dir.

(5) Partide aynı şekilde bunlara özgü sorunlarla ilgili toplantılar yapar.

(6) Bu fabrikayı gezme sırasında, 1971 ağustosunda, «aşırı-sol»a karşı mücadelede oldukça önemli başarılar elde edilmişti (bak. sonsöz), ama bunların başındaki en yüksek yöneticiler, özellikle Lin Piao tanınmıyordu. Bununla beraber, belirtmek gerekir ki, konuşmalarda Lin Piao'nun isminin tamamiyle olağanüstü bir biçimde anıldığına şahit oldum.

(7) Anket yapıldığında, İşçi Yönetim Gruplarının kuruluş süreci, henüz 1971 yazında devam etmekteydi.

(8) Kültür Devriminden önce, kitle örgütlerinin (gençlik örgütü, kadınlar örgütü, vs.) çoğunluğu «bürokratlaşmıştı» ve o zamandan bu yana, en az ulusal düzeyde etkinlikleri az çok havada kalmıştı. Böylesi örgütlerin, kitlelerin fiili denetimi altında etkinliklerini yeniden elde etmelerine olanak sağlayan, işleme koşullarının belirlenmesi ve yeniden yapılandırılması sorunu bugün geniş olarak tartışılmakta.

(9) 1972 yılında yapılan inceleme gezileri sırasında toplanan bilgilerde, Kızıl muhafızlar tarafından temsil edilen «bireysel» katılma biçimi, gelişmemiş olan ve yerini kollektif biçimlere bırakmaya yönelen geçici bir biçim olarak görülüyor. Bu hatırlatma, bir defa daha bunun «deneysel» niteliğini belirtmeye olanak verir ve bu durumda, burada kaydedilen örgüt biçimlerinin çeşitlenmesi ve yer değiştirmesidir.

(10) İlke olarak tersine, basit işçiler için açık eleştiriler yok. özel tartışmalar var. Bu tartışmalar, hoş olmayan bir duruma meydan vermemek ve diğer emekçilerin önünde böyle bir duruma sebep olmamak için atölyelerden daha çok, tercihen emekçinin ailesi içinde yapılır.

(11) Devrimci Komiteler, bazı fabrikalardaki revizyonist yönetimlere karşı sürdürülen mücadeleler sırasında, Parti komitelerinin fabrikalar düzeyinde felce uğradığı bir dönemde doğdular. Başlangıçta, geçici organlar gibi bakıldıkları söylenmişti. Yıllardır, Devrimci Komitelerin geçici niteliği ancak pek az anıldı. Bir süreden beri, bu nitelik çok sık tekrarlanıyor gibi.

(12) İkinci bölümde görüleceği gibi, plan tümüyle politik karar sonucudur.

(13) Kültür Devriminden buyana, artık fabrika müdürü yok. Yönetim, Devrimci Komite başkanı ve başkan-yardımcısı (ikinci başkan) tarafından sağlanıyor. Başkan tüm üst kademelere karşı sorumludur.

(14) S.S.C.B.'de olduğu halde, Çin'de çalışma belgesi diye bir şey yoktur.

(15) *Kızıl bayrak*, Merkez Komitesi tarafından yayınlanan, Çin Komünist Partisinin aylık teorik yayın organıdır.

(16) Son sözde görüleceği gibi, «aşırı-sol» böylesi anketleri, sık sık ideolojik mücadelenin zararına olarak, kişisel mücadelenin bir aracı haline getirdi.

(17) Bu son nokta, Kültür Devriminden önce, gerçekten uyulan bir şey değildi.

(18) Şanghai'da yapılan kısmî bir anketin sonuçlarına göre, fabrikalar düzeyinde Parti komiteleri üyelerinin % 70'i, aynı zamanda Devrimci Komitelerin üyeleri idi ve Devrimci Komitelerin üyelerinin %49'u Partinin üyeleri idi.

(19) Şanghai belediyesi, 5,8 milyonu şehirde yaşayan, köy ve şehir nüfusu toplam 10,7 milyon kişiden meydana gelen bir belediyedir.

(20) Berkitme meselesi, arındırma meselesinden farklıdır, bir saf dışı bırakma değil, sorumluluklarda bir değişiklik yapmaktan ibarettir.

(21) «7-Mayıs okulları» da, kadrolar tarafından kurulan üretim birimleridir. Bu okullarda, görünüşte hiç bir hiyerarşi yoktur. Bütünöyle ilk gelenler tarafından kurulmuştur, hiç bir bölümü yoktur, binası da. Burada çalışma koşulları ağırdır. İlk gelen kadrolar barınacak yerler yapmışlar, toprakları ekime elverişli hale getirmişler, kuyular açmışlar... Ekseri deneysiz olduklarından, komşu halk komünlerindeki köylülerden öğütler alırlar. Yavaş yavaş okul kurulur; atölyeleri ve aynı zamanda küçük fabrikaları içerebilir. Çalışma süresi, üretici çalışma (genellikle sabahları) ve marksizm-leninizmin ve Mao Çe-tung'un metinlerinin incelenmesi ve tartışılması arasında bölünür. 7-Mayıs okullarının olanak sağladığı ideolojik bakımdan devrimcileşme, alışıldığı üzere üretim mevkilerinde bulunmayan (örneğin bu mevkiler yönetime ilişkin mevkilerdir) kadrolar için özellikle önemlidir.

(22) İşçi Yönetim Gruplarının ve Devrimci Komitelerin üyeleri, emekçilerin isteği üzerine görevlerinden alınabilirler.

Endüstri planlaması

1. Endüstride mülkiyetin farklı biçimleri

1. DEVLET MÜLKİYETİ VE KOLLEKTİF MÜLKİYET

Çin’de iki toplumsal mülkiyet biçimi var: Devlet mülkiyeti ve kollektif mülkiyet (bu emekçilerle sınırlanmış bir topluluğa ait mülkiyettir, örneğin üretimdeki bir işçi koluna ait mülkiyet).

Örneğin, Şanghay belediyesinde (bu «belediye», daha açık bir ifadeyle, şehrin dışına kadar uzanır; koca bir banliyöyü de içerir), 3200’ü Devlet işletmesi ve 6600’ü kollektif işletme olan, yaklaşık olarak 9800 işletme ve üretim birimi vardır.

Yönetim açısından, işletmeler üç kategoriye ayrılır:

1. Belirli bir kapsamda işletmeler; bunlar «Devlet tarafından» vekâleten yönetilirler, yani yönetiminde, «devletle ilişkili» yetkililere, merkezi hükümet ya da bir bölgenin ya da bir belediyenin kamu yetkilileri gibi yetkililere bağlı bulunanlar; bu durumda «Devlet’in yönetimi» **adem-i merkeziyetçilik (yönetim kollarının erk’inin genişletilmesi)** olabilir. (İzleyen sayfaya bakınız).

2. Küçük boyutlarda şehir işletmeleri; bunlar,

genellikle kendilerine uygun düşen bir Devrimci Komitenin yönetimi altında, bir «sokak» ya da bir «mahalle» düzeyinde, vekâleten yönetilirler.

(Bu ilk iki kategorideki işletmeler, halkın gereksinimlerine endüstriye ve ihracata yönelik işletmelerdir.)

3. Yönetim çevreleri, halk komünleri ve üretimdeki işçi kolları düzeyinde görev yapan endüstri işletmeleri; bu işletmeler özellikle tarımın hizmetindedirler, ama belirli şehir fabrikalarının hizmetinde olanlar da vardır (bu çok ikincil bir durumdur).

Şehirde, fabrikaların ve üretim birimlerinin kolektif mülkiyeti «sokak» düzeyindedir; üretim birimlerinin bir blok ya da bir sokağın sakinleri düzeyinde vekâleten yönetilmesi söz konusudur. Banliyöde bu kolektif mülkiyet, başlıca, halk komünleri ve işçi kolları düzeyindedir (1).

Kollektif işletmeler, küçük ve orta işletmelerdir. Devlet fabrikalarından daha çok sayıdadırlar, ama ürettikleri değer çok daha azdır. Bunlar aslında, endüstri üretiminin yarattığı değer ancak % 4'ünü meydana getirirler, oysa Devlet mülkiyeti, endüstri üretiminin % 96'sını meydana getirir.

1957'den beri ve özellikle Kültür Devriminden bu yana, genel yönelim, Devlet işletmelerinin yönetiminde, yöresel etkinliğe özgür kılmak için, üretim birimlerinin yönetimini giderek çoğalan bir sayıda, yöresel yetkililere devrederek, yönetim kollarının erkini genişletmekti. Üretimin toplam değeri, bu tip yönetime göre, Şanghay'da olduğu gibi şöyle bir evrim geçirdi: 1957 yılında, endüstrideki üretim değerinin %46'sı, yani hemen hemen yansı, doğrudan doğruya merkezi hükümete bağlı olan işletmeler tarafından yaratılıyordu. 1970 yılında, yöresel olarak vekâleten

yönetilen işletmeler tarafından endüstrideki üretim değerinin % 93,2 sağlanırken, merkezi hükümete bağlı işletmeler endüstrideki üretim değerinin sadece % 6,8'ini sağlıyorlardı.

Bu yönetim kollarının erkinin genişletilmesi çabası, Çinlilerin «merkezi yönetim diktatörlüğüne karşı mücadele» diye adlandırdıkları şeyin sonucudur. Bu mücadelenin amacı, «ikili etkinlik»in, yani merkezi hükümet etkinliği ve yöresel yetkililerin etkinliğinin durumunun belirlenmesidir.

İşletmeler **boyutlarına** göre, büyük işletmeler, orta ve küçük işletmeler diye ayrılırlar; bu son iki kategori, üretimin esasını meydana getirirler

Şanghay'da, 3200 Devlet işletmesi arasında, sadece 90'nı geniş kapsamlıdır (bu 90 işletmenin çoğunluğunda, 3000 den fazla işçi vardır), 300'ü orta işletme ve 2810'u da küçük işletmelerdir.

Büyük, orta ve küçük işletmeler arasındaki ayırım basit sayısal bir ayırım değildir, çünkü bu kategoriler arasında sınır çizgisi üretim tipine bağlıdır. Örneğin, makine endüstrisinde, bir işletme 1000'den fazla işçiyi içeriyorsa büyük olarak değerlendirilir. Buna karşılık, tekstil endüstrisinde, bir işletme 3000 den fazla işçiyi içeriyorsa ancak büyük olarak değerlendirilir.

İşletmelerin arasındaki ayırma göre, üretilen değer oranı şöyledir: büyük işletmeler toplam üretimin % 27,5'ini; orta işletmeler % 24,5'ini; küçük işletmeler % 47'sini üretiyorlar (2).

Halk komünlerinin yaratılması, endüstride kolektif mülkiyet biçimlerinin önemli ölçüde gelişmesi için bir hareket noktasıdır.

II. «SOKAK İŞLETMELERİ»

«Sokak işletmeleri» bir sokağın ya da bir mahallenin sakinlerinin etkinliğiyle kurulmuş kollektif işletmelerdir; sokağın ya da mahallenin Devrimci komitesinin yetkisi altına sokulmuşlardır. Büyük Atılım'dan önce de varlardı, ama Kültür Devrimi onlara belirli bir atılım olanağı verdi.

Bu işletmeler, endüstri alanında gelişmenin yeni bir biçimini ve eski biçimleri parçalama yolunda bir çabayı ortaya koyarlar. Bunlar, diğer şeyler arasında kadınların toplumsal kollektivitenin çalışmasına toplu bir biçimde katılmasına olanak sağlarlar. Bu işletmelerin hemen hemen tümü ev kadınlarının etkinliğiyle kurulmuşlardır (3). Üretimde ortaya çıkışlarının temel sebebi özellikle politiktir. Kadınların çoğunluğu geçimlerini kocalarının ücretiyle sağlayabiliyorlardı. O halde, bu hareket, sadece, kendilerini çalışmaya koşarak bir ek ücret sağlamak için değil, üretime katılmak isteğiyle ortaya çıkmıştır.

Sokak işletmeleri birçok üretim tiplerini içerir:

a) Halkın kendi yörelerindeki zorunlu gereksinimlerine hizmet ederler (elbiselerin onarımı, dikimi, yıkanması, çeşitli onarımlar); artan sayıda ev kadınının üretime katılmasını sağlayarak, böylelikle ev işinin yükünü hafifletirler;

b) Aynı biçimde çok geniş olarak, küçük makine, transistör yapımı, vs, gereksinimlere de cevap verirler.

Bu işletmeler için Devlet yatırımı söz konusu değildir ve üretimi, terkedilmiş şeylere dayanır (artıkların, eski makinaların kullanımı, ve kendi malî olanaklarını kendinin yaratması).

Şimdiki aşamada, kollektif küçük şehir işletme-

leri, başlıca, yöresel gereksinimleri karşılamak için çalışırlar; bununla birlikte, çok yaygın olarak endüstri gereksinimlerini karşılamak ve gereğinde ihracat için de çalışırlar. Halk komünlerinde ya da yönetim bölgelerinde, küçük işletmeler öncelikle tarımın gereksinimleri için (gübre, tarım makine ve araçları, küçük ulaştırma araçları, vs.) ve bazende diğer işletmelerin gereksinimleri için çalışırlar.

Eğer bu işletmelerden biri belirli bir boyutu aşarsa, Devlet mülkiyetine geçer; bu girişilmiş işin başarısının onaylanması olarak değerlendirilir; bu durumda işletme doğrudan doğruya Devlet planı içinde yer alır. Örneğin, pamuk artıklarını işleyen Şanghay'daki bir dokuma fabrikası son olarak bir Devlet işletmesi oldu.

Çin ekonomi politiği, küçük ve orta işletmelerin gelişmesine çok büyük bir önem verir. Çin endüstrisinin gelişmesi geniş bir biçimde bu işletmelere dayanır. Bu basit bir ekonomik zorunluluk olarak değerlendirilmemiş, aynı zamanda politik bir seçme olarak ele alınmıştır. Bu küçük ve orta işletmelerin en başta gelen politik yararlarından biri, İşçi Yönetim Gruplarının, kapitalist üretim biçimi ve devleşmeleriyle daha belirginleşmiş olan büyük karmaşık işletmelerden çok daha kolaylıkla, buralarda gelişmiş olması, olgusudur. Şimdiki politik yönelim, üretim birimlerini emekçiler tarafından denetlenebilir hale getirmek için, bütünüyle bu devleşmeyi sınırlamaya ya da parçalamaya yöneliktir.

(1) 1971'de, Şanghay belediyesinde, halk komünlerine ve üretimdeki işçi kollarına (kollektif mülkiyet) dayanan endüstri işlet-

melerinin sayısı 3800 idi ve bunların yöresel olarak vekâleten yönetilenlerinin sayısı 1000 idi. Bu üç tür işletmede 280.000 kişi çalışıyordu. Şanghay belediyesindeki endüstri işçilerinin toplam sayısı 2.560.000 kişi idi.

(2) 1970'in rakamları. 1971'de, oranlar aynı düzende şöyleydi: % 30, % 26, ve % 44.

(3) 1971'de, Şanghay şehrinde bu tip işletmede yaklaşık olarak 200.000 kişi çalışıyordu.

(4) «Sokak» ve «Mahalle» işletmelerinin toplumsal, ideolojik ve politik rolüne ilişkin olarak, Claudie Broyelle'in *La Moitié du Ciel*, (Denoel-Gonthier yayınları, Paris, 1973) adlı eserine bakınız.

2. Devletin endüstri sektörünü yönetiminin özel koşulları

1: ÜÇ DÜZEYDE YÖNETİM (ŞANGHAY ÖRNEĞİ)

Yönetimin temel düzeyi, işletmelerin kendileri tarafından kuruldu. Bunlar Şanghay'da iki örgüt tipinde ortaya çıkarlar: endüstri büroları ve uzmanlaşmış şirketler.

Endüstri büroları, aynı türde üretimde bulunan farklı üretim birimlerinin koordinasyonunda uzmanlaşmışlardır. Şanghay'da dokuz büro vardır: demircilik, madencilik, kimya, dokuma ve el sanatları, elektrik ve mekanik yapım, elektronik ayarlı araçlar ve telekomunikasyon araçları, hafif endüstri, elektrik enerjisi, genel yapım işleri (başlıca fabrikalar, lojmanlar, aynı zamanda okullar, hastaneler, vs.). Her büronun yönetiminde, duruma göre, onlarca ya da yüzlerce işletme vardır (300-600 kadar).

Uzmanlaşmış şirketler, endüstri bürolarının denetimi altındadır; sorumluluk alanı oldukça sınırlıdır: traktör yapımı, ilaç yapımı, vs. Şanghay'da bir yüz kadar uzmanlaşmış şirket vardır. Üretim birimlerinin çoğunluğu, bu şirketler aracılığıyla endüstri bürola-

rına bağılıdırlar. Bununla birlikte, bazı çok önemli fabrikalar doğrudan doğruya kendilerine uygun düşen bürolara bağılıdırlar.

Bürolar ve şirketler, ekonomik ve politik planla ilişkili olarak işletmelerde birleşik bir yönetim uygulamaları; bu yönetim planlamayı içerir. Büro ve şirketler, planın hazırlanmasına, koordinasyonuna, planın yerine oturtulmasına ve uygulanmasına müdahale ederler.

II. ÇİN ADEM-İ MERKEZİYETCİLİĞİNİN DOĞASI

Doğrudan doğruya merkezi hükümete bağılı işletmeler için (ki bunlar çok az sayıdadır), bunlar arasındaki aracılık derecesi ve hükümet, bağılı bulundukları bakanlık tarafından oluşturulur. İl düzeyinde planlamanın birliğini sağlamak için, her il planı aynı zamanda merkezi hükümete bağılı işletmeleri de içerir. O halde bunlar il'e bağılı yabancı kuruluşlar değildir ve her defasında merkezi hükümet ve bölgenin Devrimci Komitesinden yardım alırlar, bu yardım üretimin planlanmasında olduğu kadar, ürünlerin dağılımı alanını da içerir.

Halihazırda, yöresel yetkililer (il, yönetim çevresi ya da belediye yetkilileri) planlama ve yönetimde belirli bir rol oynarlar. Bu adem-i merkezileşme, il'e ve belediyeye, kendi sınırları içinde bulunan değişik üretim birimleri arasında çok sıkı bir işbirliğini örgütlemek olanağını verir. İl düzeyinde yönetim, her il için belirli bir oranda özerk, bir endüstri alanında kalkınma genel düşüncesiyle belirlenir; bu, birbirini tamamlayan ürünler bütünlüğünün ortaya konmasıyla çok uyumlu bir gelişmeye olanak verir; her il düzeyinde hammadde kaynaklarının aranmasını ve yenilikler yapılmasını teşvik eder.

İl düzeyinde yönetim, üretim birimlerinin girişkenliklerini ortadan kaldırmakla değil, onların değişik etkinliklerini düzenli kılmakla karşı karşıyadır. Bu son dönemde, Çin merkeziyetçiliğe karşı bir mücadeleye tanık oldu; merkeziyetçilik Liu Şao-şi çizgisi demektir. Belirli illerde, özellikle Kuzey’de, «tröst» tipinde örgütlenme biçimleri ortaya çıkmıştı, bunlar Kültür Devrimi sırasında saf dışı edildiler.

Çin ademi merkeziyetçiliğinin doğası, S.S.C.B.’de ve Avrupanın «halk demokrasileri»nde görülebilen-den köklü bir biçimde farklıdır (işletme birliklerinin rolünün geliştirilmesi, gittikçe azalan sayıda planlama izleri, vs.). İlk planda, söz gelişi politik bakımdan farklıdır: halihazır Sovyet tipi ademi merkeziyetçilikte, giderek erk sahibi olan emekçiler değil, işletme şefleridir. Aslında bu tür ademi merkeziyetçilik, bir Devlet burjuvazisi bünyesinde, erk’in yeni bir dağılımını, yeni bir paylaşımını ifade eder. Ekonomik koşullar açısından, S.S.C.B.nde bu, fiatların planlanmasının gevşemesi ve kârın oynadığı rolün artmasıyla tamamlanır.

Bunun tersine olarak, Çin’de, ademi merkeziyetçilik, emekçilerin kendi yaşam koşullarına kolektif olarak egemen olmalarına olanak sağlayan unsurlardan biridir. Çin’de fiatlar planlanmıştır ve buyruk veren durumda olan kâr değildir Çin planlaması, bu yöntemleriyle de Sovyet tipi planlamadan ayrılır.

Ademi merkeziyetçilik, Çin ekonomisinin olağan üstü canlılığı ve her alanda yaratılan yönetim aygıtının asgariye indirilmesiyle açıklanır. Bu ademi merkeziyetçilik zaten, emekçilerin yönetime katılmalarının ve sosyalist yönetim biçimlerinin gelişmesinin koşullarından biridir. Böyle bir ademi merkeziyetçilik, her işletmenin kendi öz çıkarlarından önce, plan-

la somutlaştırıldığı ve değerli kılındığı üzere, bütünün çıkarlarına koşulması ölçüsünde bir ekonomik planla fiilen kaynaşır. Eğer bu ideolojik koşul ortada yoksa, hiç bir ademi merkeziyetçilik, planlamayla bağdaşmaz; bu durumda tepeden ve ayrıntılı emirler vermeyi sınırlandırmak ve gerçekleşmenin bürokratik olarak doğrulanmasına katlanmak gerekir. Bunun da ne getirdiği bilinir.

III. «BİRLEŞİK PLAN» KAVRAMI

Yönetime ilişkin olarak merkezileşmemiş olan bu türde bir planı belirlemek için Çinliler «birleştirilmiş planlama» terimini kullanırlar. Bu birleştirme her şeyden önce politiktir, yaygın olarak kitlelerin girişkenliklerinde, bu girişkenlikleri birleştirmek ve gelişmelerine yardımcı olmak rolünde kendini gösterir.

Birleşik plan, emekçilerin planın hazırlanmasında ve yönetimde hesaba kattıkları ilkelerin bütünüyle varedilmesine bağlıdır. Her düzeyde ve her üretim biriminde, temel ilkeler şunlardır: politikayı buyruk verilen yere sokmak, yani işletmenin kendi çıkarını, kollektif çıkarın ve Kültür Devriminin çıkarının üstünde tutmamak, kitlelerin girişkenliğine dayanmak; kendi öz güçleriyle azami gelişmeyi sağlamak, «tarımı temel ve endüstriyi egemen faktör olarak ele almak», «doğal afetler ve bir savaş olasılığına göre hazırlanmak, halk için her şeyi yapmak», «nicelik, çabukluk, nitelik ve ekonomi» ölçütlerini kullanarak, sosyalizmin kuruluşunun genel çizgisini izlemek, «iki bacağı üzerinde yürümek (1)» modern ve geleneksel yöntemleri birleştirmek». Her düzeyde planın hazırlanışı sırasında, dengeli toplu bir kalkınmanın

ve genel politik bir çizginin işlevi olarak farklı endüstrilerin ortaya koydukları, somut (niceliksel ve niteliksel) yönelimler de hesaba katılır.

«Birleşik plan» terimi, farklı düzeylerdeki planları birbiriyle birleştirip bir bütün haline getirmek için, üretim birimlerinin farklı planlarını birleştirmeyi ifade eder: illere özgü planlar, yöresel planlar, Çin'in tümünün kalkınma planı.

«Başlıca ürünler» denen, belirli sayıda ürünler, örneğin büyük hammaddeler gibi (kömür, çelik, vs.) ürünler, doğrudan doğruya ulusal düzeyde planlanır. Daha az önemli diğer üretimler için, plan, il düzeyinde hazırlanır (çimento, mobilya, vs.) Nihayet diğerleri için, hiç bir şekilde merkezi bir planı ilgilendirmeyecek kadar yaygın olan üretim için, plan yönetim çevresi düzeyinde hazırlanır (tarım aletleri, günlük ürünler, vs.). Böylece, başlıca yöresel tüketime ayrılmış olduğundan, kollektif işletmelerin üretimi, yönetim çevresinin planı içinde yer alır.

Ulusal plan, ilk planda, doğrudan doğruya merkezi hükümete bağlı işletmeleri içerir. İhracata yönelik olan üretim de merkezi plana bağlıdır. Çin'de bir dışticaret tekeli vardır: ihracatı ve ithalatı sağlayan Devlet organlarıdır, bu organlar ilgili bulundukları üretim birimleriyle ilişki halinde bulunmak zorundadırlar. Dış ticaret planının teknik hazırlığıyla ilgili çok az bilgi var. Buna karşılık, bütüne ilişkin politik yönelimler bilinir; şunun ya da bunun ithalatına yoğun bir biçimde bağlı bulunmamak; belirli ülkelere bir yardım politikası uygulamak; ticaret yapılan ülkelerin sayısını artırmak ve çeşitlendirmek.

Ulusal plan ayrıntıda, tüm yöresel ve bölgesel planlara bağlı değildir, ama değişik bölgelerin başlıca gereksinimlerini hesaba katar. Örneğin çimen-

to ile ilgili olarak, merkezi hükümet planı, çimento üretiminde bulunan bölgelere, diğer bölgelerin gereksinimlerini karşılamak için üretmek zorunda olacakları çimento miktarını bildirir. Bu gereksinim, öngörülen bölge planında iki kısım halinde belirtilir: bölgenin kendisinin çimento gereksinimi ve diğer bölgelerin çimento gereksinimi.

«Başlıca ürünler»in paylaşımını içeren konuda da, Devlet dağıtım kurumları, her bölge ya da yönetim çevresinde, kendilerine düşen hammaddelerin buralardaki kullanımına ilişkin ayrıntılara karışmaz. Böylelikle, farklı düzeylerin birbiriyle ilişkisi, soyut, sert ve bürokratik kurallarla değil, esnek bir biçimde sağlanır.

«Birleşik plan» kavramı, yönetimdeki merkeziyetçiliğe karşı mücadelede, temel bir kavrayış biçimidir. Üreticilere, üretim araçları üzerinde gerçek bir denetimi doğrudan sağlamaya olanak veren koşulları yaratmak söz konusudur, yoksa piyasa gibi bir biçim altında, merkezi bürolar tarafından alınan kararlar ortamında, bu denetimi onlardan almak değil, «Birleşik planlama» sosyalist yolu bütünleyen bir bölümdür.

IV. TÜKETİM MADDELERİNİN ÜRETİMİN VE PAYLAŞIMININ PLANLANMASI. DEVLET TİCARET ORGANLARI. TÜKETİMCİLERİN GEREKSİNİMLERİYLE İLİŞKİLİ ANKETLER

Tüketilen endüstri maddelerinin üretiminin planlanması, başlıbaşına bölge ve yönetim çevresi düzeyinde yapılır. Devletin ve farklı üretim birimlerinin planı sadece üretimi içermez, aynı zamanda ürünlerin paylaşımını da içerir. Tüketim maddeleri, daima, kendilerini içeren planların hazırlanması ve

koordinasyonunda başlıca rolü oynayan, Devlet ticaret organları yoluyla tüketiciye ulaşırlar. Aynı zamanda bu organlar çok önemli bir denetim görevini taşırlar: işletmelerin yanında tüketiciyi temsil ederler (ticaret organlarıyla, işletmeler arasında tüketicilerin istekleri üzerinde durmak için toplantılar düzenlenir) ve beliren gereksinimleri çok yakından gözlerler. Üretim birimleri de, kendi anket grupları yardımıyla, halkın günlük gereksinimlerini belirlemek için çaba harcarlar. Bu anketler, Devlet ticaret organlarının yardımı ve işbirliğiyle yapılır. Halkın gereksinimi olan değişik ürünlerin gerçek miktarını bulmak için, Devlet ticaret organları, özellikle, stokların devir hızını, günlük ürün sürümünü, vs. gözönüne alarak, zorunlu hesapları yaparlar.

Tüketiciler nezdinde yapılan anketler, üretim birimlerinin planlarının hazırlanmasına hizmet ederler. Ama bu planlar, aynı ürünün tüm çeşitlerini içeren ayrıntılara değinmezler. Bir ürünün farklı türlerinin hesabı cari yönetim düzeyinde yapılır.

Yeni ürünler için, alıcılara danışma olanağı bulmak ve böylece istediklerini belirlemek üzere (örneğin şu ya da bu tip ayakkabı), ilk örnekleri sergilenir. Devlet ticaret organları tarafından öngörülen miktarlar ve yapılan düzeltmeler yıl içinde olur.

Henüz imal edilmiş ürünler için, üretim birimleri de, onların satıldıkları yerlerde, aileler nezdinde ve çalışma yerlerinde, istenen değişikliklerin neler olduğunu bilmek için, anketler yapabilirler.

İşte, çalışma yerlerinde yapılan bir anket üzerine bir üründe yapılan değişiklik örneği: bir fabrikada, halk komünleri tarafından istenen belirli bir tipte yağmurluk imal ediliyor. Fabrikanın işçileri, bir komüne çalışmaya ve anket yapmaya geldiklerinde,

pirinç tarlalarında fide ekimi dönemi idi. Farkettikleri, eğildiklerinde, yağmurluk tarlanın çamurlarına bulanıyor; köylülerle tartıştıktan sonra, yağmurlukları, pirinç tarlalarında çalışırken eteklerini kaldırabilmek için bir düğmeleme sistemi yerleştirerek değiştirdiler.

V. ÇİN PLANLAMASININ KENDİNE ÖZGÜ NİTELİKLERİ

Planın hazırlanması mekanizması (tabana gitmesi ve geri dönmesi noktasında) ortaklaşa alınan kararlarla sonuçlanıyor. Son söz Partinin, ama esas olarak her şeye tartışmalarla bir düzen getirerek. Burada ortaya çıkabilecek olan çelişkiler ikincil çelişkilerdir.

Şu halde, Çin planlaması kendine özgü niteliklere sahiptir. Plan azami bir biçimde kitlelere dayanmak zorundadır, sadece «uzmanlık»ı gerektiren bir iş değildir. Politik bir iştir. Partiden kaynaklanan (genel çizgi ve somut buyruklar) politik yönelimler ve kitlelerin girişkenliklerinin birleşimidir. Plan açısından, tüm yenilik çabalarının azamisi harekete geçirilir ve emekçiler tarafından üretilmiş olanı boşa harcamamanın yolu aranır. Toplu dengelerin gerçekleşmesini içerdiğinden, tümüyle herkes için önemli olan planın hazırlanmasında ve daha sonra ortaya konulmasında merkezi yönetimin ısrarlarının rolü, sınırlıdır. Bu tür planlama, ortak emekçilere dayanan üretim güçlerini geliştirmek, sosyalist bir işbirliği yaratmakla yükümlüdür.

Emekçinin toplumsal birliği, politik ve ideolojik bir temel üzerinde gelişmek zorundadır. Bu birlik, halen varolan meta ilişkilerinin ilerde safdışı edilmesi ve yeni sosyalist toplumsal ilişkilerin ortaya çık-

ması girişimine olanak sağlar. Bu yeni ilişkilerin ortaya çıkması doğrudan doğruya, Çin Komünist Partisinin yönetimi altında cereyan eden sınıf mücadelesiyle gerçekleşen, ideolojik bakımdan devrimcileşmeye bağlıdır.

Üretimde harcanan emek böylelikle gerçekten ve doğrudan toplumsal bir emek olabilir, giderek, sadece ya da başlıbaşına bir ücret karşılığı sarfedilen, bir emek olmaktan çıkabilir ve toplumsal gereksinimlerin karşılanması özünden halledilmiş olabilir. Temelinden dolayı «birleşik plan» kavrayışı, böyle bir dönüşümün hizmetindedir.

(1) «İki bacağı üzerinde yürümek» demek, modern fabrikalar yanında, çok basit fabrikaları da, büyük işletmeler yanında, küçük boyutta olanları da, ileri teknik yanında, geleneksel olanı da kurmayı ifade eder.

3. Birleşik planın hazırlanması

1. BİR FABRİKA DÜZEYİNDE PLANIN HAZIRLANMASI PEKİN GENEL TUHAFİYE FABRİKASI ÖRNEĞİ

Planların hazırlanması aşağıdan yukarı ve yukarıdan aşağı yapılan tartışmalarla olur. Devlet (merkezi hükümetin, planlama komitesi sayılması halinde) Pekin belediyesinin çeşitli bürolarının, örneğin dokuma bürosunun genel birtakım çizgilerini verir. Bu sonuncusu farklı işletmelerin çoğunluğunun ana çizgilerini belirler. Bu çizgiler, **danışılacak** normlar niteliğindedir. Bu normlar merkezi hükümet, belediye, dokuma bürosu tarafından ticaret dairelerine danışıldıktan sonra, başlangıç teşkil edecek bir biçim de belirlenirler. Bunlar tabandan, yani her işletmeden hareketle, bir taslağın ilk hazırlığına hizmet ederler.

Örneğin, Pekin genel tuhafiye fabrikası, 20 milyon parçalık bir üretim kapasitesine sahiptir. Başlangıç çizgileri (ki bu kapasiteyi ve fabrika tarafından yapılabilen ürün çeşitlerini hesaba katar) emekçilerin tartışmasına bağlıdır. Bu tartışmalar, işletmenin donanımlarını, halk kitlelerinin yaratıcı girişken-

liklerini ve yapmak istedikleri yenilikleri hesaba katmaya olanak verir.

Zaten, ticaret daireleri, çeşitli bilgileri ulaştırmak için işletmeye gruplar gönderir, örneğin ceketlerle ilgili piyasanın durumuna ilişkin bilgiler: ne miktar gerekli, hangi ölçüde, neden yapılmış olmalı, pamuklu, naylon, hangi biçimde, yuvarlak yakalı, uzun kollu, kısa kollu, vs.

İşletmenin işçileri ve hizmetlileri, doğrudan alıcıların düşüncelerini toplamak için, çevrelerindeki mağazalara ve satış yerlerine giderler. Atölyelerde yer alan tüm bir yartışma sürecinden sonra, Pekin belediyesi doküma bürosuna bir öneride bulunulur.

İhracata yönelik ürünler için, ilgili daire, aynı biçimde kitlelerin tartıştığı önerilerde bulunur ve işletme kendi yönünden karşı öneriler getirir. Planlama organı, genel dengelemenin gerekli hesaplarını yapar ve işletmeye danışarak kesin çizgileri belirler. Planlama organı tarafından alınan kararlar sonunda işletmeye ulaşır. Ayrıca içinde üç aylık ve aylık planlara bölünmüş olan bir yıllık endüstri planı vardır. Aylık ve üç aylık planlar, piyasanın gereksinimlerine göre belirlenebilirler. Zorunluluk halinde, üretimin yıllık hedefleri, özellikle işletmenin boşuna üretimde bulunmaması için belirlenebilir. Böylesi kararlar planlama organına bağlıdır. İşletme bünyesinde, yıllık planın somut bir biçimde uygulamaya konmasıyla uğraşan, Devrimci komiteye bağlı üretim grubudur.

Pekin genel tuhafiyeye fabrikasının planı genellikle yıllıktır, ama işletme beş yıllık planlarla ilgili önerilerde bulunabilir.

Plan hazırlığında kullanılan başlıca normlardan bazıları şunlardır: toplam değer, başlıca ürünlerin

miktarı, maliyet fiatı, kâr, emeğin verimliliği, nitelik, ürünlerin tür ve çeşidi. El emeğini, hammaddeleri, vs. içeren normlarda vardır. Planın yürütülmesi sırasında, bütün bu farklı noktaların bir bilançosu düzenli bir biçimde yapılır.

Plan ve bilançolar sadece varılması gereken hedefleri, uyulması gereken normları belirlemez, aynı zamanda alınması gereken tedbirleri de içerir. Çeşitli görevler nasıl yerine getirilecek? Donanımlarda, makinalarda, gereç temininde ve hammadde stoklarında ne gibi değişiklikler yapılması gerekir? Ham maddeleri daha ekonomik kılmak, araç ve gereçleri iyileştirmek, verimliliği artırmak ve niteliği yükseltmek konusunda ortaya çıkan zorluklar, teknik devrimcileştirme girişimleriyle, âzami ölçüde çözülmeye çalışılır.

II. LIAONİNG BÖLGESİNDE PLANIN HAZIRLANMASI

Liaoning bölgesi 28 milyonluk bir nüfusa sahiptir; bu nüfusun üçte ikisi kırsal alanlarda, üçte biri şehirlerde yaşar. Bölgede yaklaşık olarak 2.400.000 işçi var.

Önceleri, ağır endüstri yoğun bir biçimde egemendi. Şimdi, her bölgenin nisbeten özerk gelişmesi temel buyruğuna göre, endüstriyel üretimler çeşitlendirildi, bu işlem eskiden varolan endüstri kollarında olduğu kadar yenilerinde de yapıldı. Bölge artık, endüstriyel üretimde büyük bir çeşitlilik gösteriyor (demircilik, mekanik, kömür, petrol, elektrik, kimya, elektronik, dokuma, giysi, ayakkabı, mobilya, vs.). Tarımda gelişti ve çeşitlendi. Bölge üretiminin toplam değerinin % 90'ını endüstriyel üretim, % 10'unu tarımsal üretim oluşturuyor.

Liaoning Devrimci komitesinin bir üyesi, bu konuda şunları söylüyor:

«Bölgenin şimdiki tarımsal üretimi bize yetebilir. Bölgenin şehir nüfusunun büyük bir yüzdesinin yaşadığı, Şenyang belediyesinde nüfusun % 40'ı kırsal alanda, % 60'ı şehirde- artık sebze ve tahıl üretimi yeterli. Geçmişte, her yıl 800 milyon jin'lik (1) tahıl ithali gerekiyordu. İki yıllık çabalar sonunda, niceliksel planda kendimize yetmeyi başardık. Sebze konusunda, geçmişte, sebzeyi bir Kuzey bölgesinden ve Kanton'dan ithal etmek zorunluydu. Şu son yıldan beri, üretim, şehir nüfusunun gereksinimlerini karşılamaya yeterli ve bir kısmını da ihraç edebiliyoruz. Sebze üretimi, 1 milyar 500 milyon jin'e ulaştı. Olaylar kanıtladı ki, şehirli nüfusun çokluğuna rağmen, bizim için gerekli olan sebze ve tahıl, endüstriyel potansiyeli tümüyle kullanarak, üretebiliyoruz.»

Plan konusunda, aynı üye şunları belirtti:

«Planlama alanında, şimdiki halde biz, mücadele-eleştiri-düzeltilme aşamasındayız.

«Kâr'ı, emredici kılmayı uygun bulan Liu Şao-şi'nin revizyonist çizgisi, teşvik unsurlarının kullanımı, uzmanların egemenliği ve yabancıların peşine takılma durumu reddedilmek üzeredir

«İşletmelerin üretiminde, sadece kârı gözetmek zorundayız, en başta ulusal ekonominin gereksinimlerini hesaba katmak zorundayız.

«Üretimi yükseltmek için yapılan tüm çalışmaların, teşvik unsurları uğruna değil de, halka hizmet için, devrim için olmasını sağlayacak bir biçimde, başlıbaşına ideolojik ve politik bir çalışma üzerinde toplanmasını sağlamak zorundayız. Planın gerçekleşmesini sağlamak için küçük savıda bir uzmanlar

kadrosuna değil, işçilerin teknisyenlerin ve kadroların Üçlü birliğine dayanıyoruz.»

Planın hazırlanması birçok aşamada gerçekteştirilir. Her şeyden önce, toplumsal gereksinimlerin değerlendirilmelerini yansıtan, genel yönelimler belirlidir. Bu yönelimler belirli sayılardan ibaret değildir, ama çeşitli üretim birimlerinin büyüklüğünü ve üstünlük sıralarını belirlerler. Her üretim biriminde, planın bir ilk hazırlık çalışması yapılır; bu çalışma «halk kitlelerinin harekete geçirilmesi» ilkesi dayanır. Daima bir nokta belirlenir: engelleri önceden görmek, yeterli bir kolaylık sağlamak, gerçekçi olmak. Her defasında cüretli ve alçakgönüllü olmak.

Farklı bölgeler ve işletmeler arasında aynı düzeyde işbirliğine dayalı, ademi merkeziyetçilik

Tüketicilerin ya da kullanıcıların belirli gereksinimlerini somut olarak ortaya koymak için, emekçiler anketler düzenlerler. Örneğin, bir tarım makinaleri fabrikasının işçileri, makina gereksinimlerini daha iyi anlamak için halk komünlerine anket yapmaya giderler. Eğer aynı üretimde bulunan birçok fabrika varsa, bu değişik fabrikaların temsilcileri, şu ya da bu ürünün üretimini nasıl en akla uygun bir biçimde aralarında bölüşebileceklerini görüşmek üzere toplanırlar.

Anketlerin ve toplantıların sonuçları, her fabrika bünyesinde, Devrimci Komite düzeyinde, işçi Yönetim Grupları ve Üçlü birlik komiteleri düzeyinde tartışılır.

Bu plan taslakları bir işbirliği düzeyinde biraraya getirilir ve tartışılır. Bu düzey, ürünlerin doğası-

na ve tüketim bölgelerine göre farklıdır. Durumlara göre, bu tartışmalarda söz konusu olan yönetim çevresinin ya da bölgenin Devrimci komitesinin ve çok büyük endüstriler için, merkezi hükümetin acil talepleridir

İlgili yönetsel ve politik acil talepler incelenir ve taslaklarla uyumlu hale getirilir ve kaynaklarla gereksinimleri arasında denge sağlanır. Böylelikle başlangıçta, değişik kısmî taslakları hesaba katan bir plan taslağının hazırlanmasında, değişik üretim birimleriyle ilişki sağlanmış olur. Bu taslak ilgili üretim birimlerine geri döner ve yeniden emekçiler tarafından tartışılır.

Devrimci komite üyelerinden biri olan Liaoning, bu süreci şöyle betimledi:

«İlk olarak aşağıdan yukarıya; ikinci olarak aşağının ve yukarının bir birleşimi (bu demektir ki «yukarı» kapalı bir kavnozda çalışmıyor, böylelikle, yeni bir plan taslağı hazırlamak için, üretimin değişik birimleriyle ilişkiye geçiyor); üçüncü olarak, başlıca, bölge çabalarını gözönüne alan bir birleşim; dördüncü olarak, bölgelerin ve merkezi hükümetin çabalarının bir birleşimi.»

«Devlet'in» gereksinimleri, yani merkezi hükümetten kaynaklanan ve diğer bölgelerin, Halk kurultuş ordusunun, vs. gereksinimlerini yansıtan gereksinimler, değişik bölgelerde belirtilir ve her bölgenin planında eklidir. Aynı biçimde, her bölgenin planında, diğer bölgelerden gelen ve hesaba katabilecekleri kaynaklarda eklidir. Bununla beraber daima, bütününde, bölgelerin ve yönetim çevrelerinin görece olarak özerk olmaları denenir

Halk kitlelerinin desteği ve girişkenliği sayesinde planın gerçekleştirilmesinin örnekleri

Planın hazırlık koşullarının belirlenmesi ve onun gösterişsiz olmasına çaba harcanması dolayısıyla, çoğunlukla planlar tamamlamakla kalmaz, aşılırdı. Ama eğer bir plan gerçekleştirilememişse, planda başlangıçta öngörölmüş olandan vazgeçilebilecek olanı, belirlemek için bir tartışma sözkonusudur. O zaman, seçmeler planın uygulaması sırasında ve halk kitleleriyle sıkı bir görüşme çerçevesinde yapılmış olacaktır.

Kültür Devriminden önce, eğilim, bu konuları işletme müdürlerinin ve uzmanların eline bırakmaktı. Bu eğilim, kitle hareketinin eleştirilerine rağmen, henüz bütünöyle kaybolmuş değil.

Örneğin, bir planın gerçekleşmesini olanaksız gören, bir işletmenin Devrimci komite üyelerinin, kitlelere danışmadan, onun kapsamını küçöltmeyi istedikleri olmuştur. Bu işletmenin yöneticileri, emekçiler tarafından eleştirilmişlerdir. Zorlukların yeniden gözden geçirilmesinden sonra, çözüm yolları belirmiş ve emekçilerle yapılan tartışmalar sırasında edilen düşöncelerle, ilk plan gerçekleştirilebilmiştir.

Planın uygulamasında olduğu gibi hazırlanışı sırasında da, üretime yönelik tüketim ile salt tüketimin değişik gereksinimleri arasında bir denge sağlamak konusu sürekli ortadadır. Öngörölen üretim hedeflerini otomatik bir biçimde küçöltmeyi getiren yöntem reddedilir; daha üst düzeyde üretim hedeflerine ulaşmaya olanak veren çözümlerin araştırılmasına ağırlık verilir. Buna, «pasif bir denge»nin değil, «aktif bir denge»nin aranması denir. Dengesiz-

likleri olumsuz değil, olumlu bir biçimde kabul etmek de denebilir.

Bir Devrimci komite üyesi olan Liaoning şöyle anlatıyor:

«Son yılın planında, kömür bir sorun oldu. Kömür üretimi işine ilişkin önerilerde bulunmak ve bu durumda, başka ürünlerî de içeren plan hedeflerini küçültmekmi, yoksa kömür üretiminde bir yükseliş sağlamak için açık bir biçimde kitleleri harekete geçirmek mi gerekiyordu? İşçiler, birçok toplantıda bu konuyu tartıştılar. Eğer kömür yoksa, kitlelere üretimin yükseltilmesi ve kullanımında tutumlu davranılması çağrısında bulunmak gerekir, sonucuna vardılar.

«Kömür yokluğu ve doğurduğu sonuçlar geniş kitlelere belirtildi. Önceden bilinen bu durumda, işçiler gayret ettiler. Bölgede, kömür üretimi birkaç milyon ton yükseldi. Aynı biçimde birkaç milyon ton kömürün de boşa harcanması önleildi. Böylece, endüstri işletmeleri üretimli geliştirmek için yakıt gereksinimlerini karşılayabildiler ve Devlet planı gerçekleşti.

«Bu, hesap kurallarından daha çok kitlelerin girişkenliklerine belbağlamanın daha iyi olduğunu gösterir».

III. BEŞ YILLIK PLANLAR

Beş yıllık planlar, yıllık planlardan daha az ayrıntılıdır, ama onlar da aynı ilkelere göre hazırlanırlar. Önemli üretimlerin gerekli büyümelerine ilişkin başlıca genel yönelimlere uygundurlar. Her üretim birimine ilişkin olarak ayrıntılara girmezler, bu gerçekçi olmayan ve faydasız bir iş olarak görülür. Ter-

sine, çok büyük üretim birimlerinin kurulması öngörüldüğünde, en ayrıntılı taslaklar, bu türde bir endüstriyi iyi bilen emekçilerin tümüyle sıkı bir danışma çerçevesinde hazırlanır. Burada da, «uzmanlar»la sınırlı bir çalışma değil, bir kitle çalışması sözkonusudur.

Beş yıllık planlar aynı zamanda, üretim birimlerinin önemli büyütölme ve kapsamlı yenilenme tasarılarını da içine alır. Yenilecek ya da büyütülecek fabrikaların seçimi, üretim birimlerinin kendilerine danışılarak yapılır. Belirli bir endüstri kolunda politik acil talepler, üretim birimleri arasında, en iyi koşullarda yenilenmeleri ya da büyütölmeleri için gerekli her türlü olanağa sahip olanlarla, ortaklaşa belirlenir. Bu seçmeler de, ilgili işletmelerin emekçilerinin tümüne danışıldıktan sonra kesinlik kazanır

Taslakların ayrıntılarında da, aynı biçimde, işletmeler bünyesinde bir kitle tartışması konusudur. Gerektiğinde tartışmalar, diğer işletmelerin emekçileriyle de sürdürölür, özellikle yenilenme ve büyütölme taslaklarını gerçekleştirmede zorunlu donatımı sağlamak durumunda olan üretim birimlerindeki işçilerle. Bu danışmalar çok sıkı bir çerçevede yapılır ve eğer gerek varsa, yerel koşulları daha iyi bilebilmek için, değişik işletmeler arasında emekçi değişimleri yapılır.

IV. ULUSUN TÖMÖNÖN ÇIKARLARINI GÖZÖNÖNE ALAN PLANIN UYGULANMAYA KONMASI

Hazırlık çalışmasının emekçilerle sıkı bir danışma çerçevesinde yapıldığı ve gerçekçi ve gösterişsiz planları sonuca ulaştırmak açısından durumun

somut ve dikkatli bir incelemesine dayandığı ölçüde, planın gerçekleştirilmesi, ilke olarak çok önemli güçlüklerle karşılaşmaz. Üstelik, planın hazırlanmasına katılmış olan ve kendi kendilerine hedefleri belirlemiş olan emekçiler, planın gerçekleştirilmesinin gerçekten «kendi işleri» olduğunu düşünebilir ve öngörülen hedeflere ulaşmak için çaba harcayabilirler. Bununla beraber, sürekli olarak, gelişmede eşitsizlikler var; ayrıca, yıl içinde, her şey en küçük ayrıntılarda öngörüldüğü gibi olmuyor. Bazı güçlüklerin ve sorunların ortaya çıkması kaçınılmaz. Burada da, ortaya çıkan güçlükler ve sorunlar emekçilerin girişkenliğiyle çözümlenmeye çalışılıyor. Diğer üretim birimlerinin yardımının istenmesi, ya da yönetim çevresi veya bölge Devrimci Komitesinin plan görüşlerinde küçültme yapması ancak son çaredir.

Planın bütününde gerçekleştirilemeyecek durumda olması halinde, sorun hangi gereksinimlerden vazgeçilebilir, belirlenmesi biçiminde ortaya konur. Gereksinimlerin tümünün karşılanmasına üstünlük tanıyan ilkeye göre, bunlar, genel olarak, üstünlük tanınan diğer bölgelerin gereksinimlerinin gerçekleştirilmesiyle uygun düşen işlerdir.

Nankin Devrimci Komitesinin bir üyesi, bu konuyu şöyle açıkladı: «Denge, öncelikle ulusal düzeyde sağlanmalıdır, ulusal denge olmadan bölgesel denge söz konusu değildir.»

Bununla beraber, bu ilkenin uygulaması, bölge bünyesinde büyük güçlüklerle yol açıp açmayacağı'nın belirlenmesi bakımından somut bir incelemeye tâbidir.

Her durumda, işletme düzeyinde, hiç bir üretimi küçültme kararı, işletmenin kendisi tarafından alınmaz. Öyle görünüyor ki, sadece olağanüstü durum-

larda, bir işletmenin planında küçültme yapılabilir. Bu durum, Çin ekonomik planlarının gerçekçiliğiyle ve aynı ürünün üretimine katılan değişik üretim birimlerindeki emekçiler arasında doğrudan ilişkilerin varlığıyla açıklanabilir; bu ilişkiler, kısmî bir plan hedefinin gerçekleştirilememesi gibi bir tehlikenin ortaya çıkardığı somut sorunların çözümüne yardımcı olmada kesin bir rol oynarlar.

(1) *Jin*, o, 500 kg.lık bir ağırlık birimi.

4. Üretim birimleri arasındaki ilişkiler

Üretim birimleri arasındaki ilişkiler, sadece bürolar düzeyinde, dolaylı bir biçimde değil, özellikle bu işletmelerin emekçileri arasında doğrudan ilişkilerle de sağlanır. Kendilerinin hangi çözümü getirebileceğini görmek için sorunlar ortaklaşa incelenir. Bu doğrudan ilişkiler, sosyalist İşbirliğinin somut bir örneğidir.

Bununla beraber, eğer değişik üretim birimleri arasındaki sıkı ilişkiler âzami ölçüde gelişmişse, bu durum hiç bir biçimde, bunlar arasında doğrudan mal mübadelesinin varlığına işaret değildir. Fiatlar bunların dışında belirlenir ve planlanır. İşletmeler arasında ürünlerin dolaşımı, Devlet ticaret organları yoluyla yapılır, ve ürünler, bireysel tüketicilere de, aynı biçimde, bu Devlet organlarının aracılığıyla ulaşır. Hiç bir şekilde planla ilgisi olmayan mübadelelerin gelişmesinin önüne geçmek için, bu durum çok önemlidir.

1. PLANLANMIŞ FIATLAR KONUSUNA İLİŞKİN BİRTAKIM BİLGİLER

Çin ekonomisinde, fiatlar şimdiden görece olarak ikincil bir rol oynuyorlar. Her üretim birimi dü-

zeyinde olduğu kadar, toplam düzeyde de, plan hedeflerinin belirlenmesinde, her üretim biriminin kazancını «âzamileştirme»yi hedef alan parasal anlamda bir hesapla hareket edilmez. Bu, maliyet fiat hesaplarının etkin olmadığı, bunların küçültülmesine çalışılmadığı anlamına gelmez. Ama fiatlar üretimi yönlendirmez. Üretim politik çizgiyle belirlenir. Fiatlar da, politik çizgide, ikinci derecede olarak açıklanırlar.

Önemli bir endişe, fiatların istikrarı ve toplam malî dengenin verdiği endişedir. Fiatlar istikrarlı olmak ve üretim birimleri, olası bir bütçe açığını karşılamak için, kamu maliyesinden kaynaklanan parasal kaynaklara mümkün olduğu kadar az başvurmak zorundadır; üretim birimlerinde açık vermeye yol açan bir gelişme, ancak sağlıklı bir durumun sonucu olabilir. Tersine, üretim birimleri tarafından gerçekleştirilen kazançlar tüm ekonomik gelişmenin hizmetine koşulur.

Pratikte, istikrarlı fiatlardan bahsetmek demek, ekseriyetle «tarihsel fiatlar», politik sebeplerle değiştirilmiş fiatlar ve maliyet fiatları türlerinin fonksiyonu olan, varolan fiatlardan bahsetmek demektir.

İşletmelerin satış fiatları, her endüstri için maliyet fiatlarından hareketle sabitleştirilmiştir. Devlet ticaret organlarının satış fiatı, genellikle ortalama maliyet fiatına eşittir, ki bu fiata yapılan %15 lik bir marj (ilave) toplumsal birikim fonuna katılır.

Tüketicilere satış fiatıyla ilgili konuda, fiatlar politikası son derece farklılaşır.

a) Zorunlu gereksinim maddelerinde, kâr yoktur ve durumlara göre Devlet de yardım eder. Örneğin, tahıllarla ilgili olarak (bu konuda Devlet tekelidir), köylülerden satın alma fiatı pratikte perakende

fiatlarına eşittir (bu demektir ki, ticari masraflar, nakliye, vs., Devlet tarafından yüklenilen şeylerdir). Tahıl ürünlerinin maliyet fiyatlarının, böylece halk komünlerinden satın alma fiyatının çok yüksek olduğu bazı bölgelerde (örneğin kuzeyde), buna rağmen perakende satış fiyatı başka yerlerdekinin aynıdır. Bu ürünlerle ilgili olarak, ticaret organları zarar görürler.

Bütünüyle, şu son yıllarda, önemli bazı yiyecek maddelerinin tüketicilere satış fiyatı, bu maddelerin halk komünlerinden alış fiyatları küçültülmediği halde, düşürülmüştür. Örneğin, 50 kg.lık bir pirincin satış fiyatı, 1950 de 17,63 yuandan, 1970 de 16,40 yuana düşmüştür.

Aynı biçimde, halk komünlerinden satın alma fiyatları, tüketicilere satış fiyatları yükseltilmediği halde yükseltilebildi; bu işlem son yılda kolza ve kolza yağı için yapıldı.

b) Halk sağlığı için zorunlu maddeler, maliyet fiyatına satılır, bu demektir ki onların satışından kâr sağlamak söz konusu değildir. Örneğin ilaçlar bakımından, fiyatlar, maliyet fiyatlarının düşürülmesi oranında düştü. Böylece, 1953 de, 2,01 yuan değerinde olan 200.000 ünitelik penisilinler 1970 yılında 0,23 yuana satıldı. Toplumsal gereksinime üstünlük tanındığında, gebeliği önleyici ilaçlarda olduğu gibi, artık, fiyat söz konusu değil, bedava dağıtım söz konusudur.

c) Günlük yaşam için gerekli maddeler, bir kârlılık payı korunarak ucuza satılır. Örneğin biriket kömürünün fiyatı, 1950 ve 1970 yılları arasında 2,80 yuanla 2,50 yuan arasında oynadı.

d) Temel gereksinimlere cevap vermeyen ürünler için (transistör, fotoğraf makinesi, vs.), «tarihsel

fiat», tersine, genellikle devamlıdır. Maliyet fiyatının düşmesinden doğan fark, toplumsal birikim fonunu besler.

Çin’de fiyatlar politikasının belirgin bir politika olduğunu görmek önemlidir, şöyle ki bunlar düşünülerek yapılan toplumsal ve politik seçmelerdir.

Tüketim maddeleri, kısaca, üç büyük grupta toplanabilir: temel gereksinimleri karşılayanlar: mümkün olduğu kadar ucuza satılırlar; pek temel olmayan gereksinimleri karşılayanlar: tüketicilere satış fiyatları, maliyet fiyatlarının üstündedir, ama maliyet fiyatlarındaki olası düşüşleri izler; halihazırda, ikincil gereksinimler olarak değerlendirilenler, bunların fiyatları sabittir.

Bütününde, fiyatlar yükselmediği gibi, düşüyorda.

Üretim birimlerinin gereksinimi olan donatım, hammadde, enerji, vs., fiyatları maliyet fiyatları üzerinde belirlenir. Ama, orada da bu fiyatların istikrarı sağlanmaya çalışılır. Sonuç olarak, eğer bir maliyet fiyatı düşüyorsa, bu düşüş otomatik bir biçimde üretim birimlerine, satış fiyatlarına yansımaz. Maliyet fiyatı düşüşü, bu durumda, her şeyden önce bu malları kullanan üretim birimlerinin masraflarında bir artışla değil, üretici işletmelerin kazancında bir büyümeye açıklanır. Eğer, bununla beraber, maliyet fiyatlarındaki düşüş çok büyükse, bu ürünleri kullanan üretim birimlerine de yansıtılır, ama, planlanmış maliyet fiyatlarını ve fiili maliyet fiyatlarını karşılaştırmada yanılgıya düşmemek için, yıllık plan çerçevesinde bu yansıtma işlemi yapılmaz. Gerçekte, öngörülenden daha da iyi fiyatlarla gereksinimlerini karşılayan işletmelerin tümünde sağlanan ekonomi, bu işletmelerde sağlanan bir şey olmayacak, ama bu, bir parça işlenmiş hammaddelerin satın alma fiyatında yansı-

yacaktır. Her üretim biriminin sonuçlarıyla karşılaş-
tırılabilmesi için fiyatların istikrarlı olması tercih edi-
lir. Zaten, üretilenin ve üretimin yapılış tarzının be-
lirlenmesi tâli olarak parasal bir hesabı gerektirir.
Temel kararlar, tüm ekonomik gelişmenin gereksi-
nimlerini yansıtır. Bunlar, her üretim birimi düzeyin-
de etkin olabildiği gibi, parasal hesaplara bağlı de-
ğillerdir.

II. SOSYALİST İŞBİRLİĞİ

İşletmeler arasındaki işbirliğinin başlıca görünü-
mü, her işletmenin, kendi özel çıkarlarından daha
çok, ya işletmeleri çevreleyen halkın ya da kendileri
için çalıştığı tüketicilerin çıkarları üzerinde kaygı
duymasıdır. İşte bu işbirliğine ilişkin iki örnek.

Kirletmeye karşı mücadelede işbirliği

Kirletmeye karşı mücadelenin ilk örneği, çeşit-
li işletmelerin ve halkın işbirliği sayesinde, Şanghay
ya da Tien-çin gibi büyük şehirlerde görkemli so-
nuçların elde edilmiş olmasıdır.

Bu şehirlerde, işbirliği sayesinde, pis sular nehir-
lere akıtılmış, yeraltı kanalları kazılmış ve bu suları
temizlemek için fabrikalar kurulmuştur. Bu fabrika-
lar milyonlarca tonluk faydalı ürünlerin pis sulardan
geri alınmasına ve onbinlerce hektarlık arazinin ve-
rimli hale getirilmesine olanak veren gübrelerin elde
edilmesine olanak sağlamıştır.

Dışkılar, katı tortular ve pis gazlar, yeni ham-
maddeler gibi kullanılarak, bu konularda da önemli
sonuçlar elde edilmiş oldu. Liaoning'de, Fuşun yö-
resinde 3 numaralı petrol rafinerisinden çıkan, pis

suların ve maden köpüklerinin kullanımı, ondokuz kimyasal ürünün ve ender bulunur madenlerin sağlanmasına olanak verdi. Rafineri çevresindeki hava, rafinerinin işleyişinde yapılan değişiklikleri izleyerek temizlendi ve her yıl milyonlarca yuan değerinde hammaddeler elde edildi (sodyum karbonat, sulfatlı ürünler, ve suni dokuma yapımındaki hammaddeler, karbon karı, vs.).

Nitelik araştırmasında işbirliği

İkinci örnek, nitelik araştırmasının ve ürünlerin dayanıklılığının, üretici işletmelerle, ürünleri yeniden üretimde kullanan işletmeler, aynı biçimde üretici işletmelerle, tüketiciler arasındaki sıkı bir işbirliği sayesinde gerçekleştirilmesini içerir.

Bu işbirliği, endüstri ve tarım alanındaki kullanıcılar, ticari örgüt ağı ve özel alıcılar nezdinde doğrulanabildiği kadar, seçkin sonuçlara ulaştı. Bu sonuçlar önemli bir ölçüde üreticilerin değil kullanıcıların çıkarlarına uyuyordu. Gerçekte, üretici işletmeler için, ürünlerin dayanıklılığının, sağlamlığının ve kalitesinin sağlanması, genellikle bir fazla çalışmayı gerektirir (araştırmalar önlemler) ve olasılıkla maliyet fiatlarında büyümeyi getirir. Oysa bu düzenleme, fiatlarda bir artışa ya da satışlar tutarında bir büyümeye yol açmaz; tersine şeylerin daha da dayanıklı olması sonucuna götürür.

Bu biçimde hareket ederek, üretici işletmeler ülkenin bütününe çıkarını kendi çıkarının üstünde tutmuş olur Burada bu, artık üretimde, mübadele

değerinin, parasal gelirin ya da kârın artırılması çarelerinin egemen olmadığı, ama kullanım değeri araştırmasının egemen olduğu yeni tipte bir ekonomik ilerlemenin motorudur. Bu durum, ekonomik temelde olduğu kadar, üst yapıda da, toplumsal ilişkiler de köklü dönüşümleri mümkün kılar.

Marksizme dayandığını söyleyen, ama onun temel düşüncelerini yadsıyan bazı görüşlerin tersine, böylesi dönüşümler **kendiliğinden değildir**; üretici güçlerin gelişmesiyle **mekanik bir biçimde belirlenmiş** olmazlar. Proleter Kültür Devrimini ve onun rolünü anlamak bakımından bu nokta önemlidir, ve de **halihazırda Çin’de gözlenen ekonomik temeldeki dönüşümlerin, sadece, toplumsal işbölümünü dönüştürmek, üretim birimlerinin bünyesindeki hiyerarşik ilişkileri kılmak, yönetimi ele geçirmek ve tekniği egemen kılmak için, emekçiler tarafından sürdürülen ve sürdürülmekte olan bir mücadelenin ürünü olabileceği** bilinmelidir. Böyle bir mücadele politik ve ideolojik bir mücadeledir. Devrimci bir niteliğe sahiptir. Bu mücadele, bir düşünce ve eylem birliğini ve olabilir dönüşümlerin doğasının ve bağlantılarının doğru bir değerlendirmesini sağlamayı amaçlar. Bundan dolayı, devrimci bir partinin yönetimini gerekli kılar.

**Toplumsal işbölümünde
dönüşümler**

Şu son yıllarda başlamış olan, toplumsal işbölümünün zayıflığını ve üretim güçlerinin gelişme tipinin dönüşümünü içeren, belirli değişiklikler üzerinde ilk toplu gözlemler yapılıyor.

Bu değişiklikler kesin bir önem taşır, çünkü üretim ilişkilerini de, yani üretim faktörlerinin kendi aralarındaki ilişkilerini ve üretim araçlarıyla ilişkilerini de içerirler. Sosyalizm sadece vede başlıca, mülkiyetle bağlı hukuksal ilişkilerde bir değişiklik değildir. Böylesi bir değişiklik tamamiyle biçimsel bir şey olarak kalabilir. Sosyalizm, bilhassa ve özellikle, üretim ilişkilerinde bir değişikliktir.

İlk defa büyük ölçüde Büyük Atılım öncesinde ortaya çıkan ve Proleter Kültür Devrimiyle büyük bir genişlik kazanan dönüşümlerin, bütün görünüşlerini incelemek şüphesiz mümkün değildir. Burada, sadece bu dönüşümlerin bazı önemli görünüşleri söz konusu edilecektir.

1. Yönetme ve yürütme görevleri

1. BİR AZINLIK YA DA BİR ÇOĞUNLUK TARAFINDAN YÖNETİM

Dönüşümlerin ilk görünümü, yönetim göreviyle yürütme görevi arasındaki bölünmeyi içerir. Elbette, bu görevlerin ayrımı devam ediyor, ama birbirlerini yükümlü kılan bunlar arasındaki **bölünme** yokolmaya gidiyor (özellikle Üçlü birlik gruplarının etkinliğinin gelişmesi sırasında).

Bu dönüşümler, endüstri işletmelerinde gerçek bir devrimcileşme demektirler ve **bir azınlık tarafından yönetimden, bir çoğunluk tarafından yönetime** geçişe olanak sağlamak durumundadırlar, yani bir **kitle yönetimine**.

Burada Devlet işletmelerinden bahsedeceğiz (halk komünlerine dayanan endüstri işletmeleri statüleri bir parça farklı olduğundan, bu incelemenin kapsamı dışında). «Devlet işletmeleri» kavramıyla, bazen doğrudan merkezi hükümete, bazen il, yönetim çevresi ya da belediyelerin Devrimci komitelerine, ki bu Devrimci komiteler bu üç düzeyde Devlet iktidarının temsilcileridir, (1) bağlı olan işletmeleri anlamak gerekir. Bütün bu işletmeler, yönetsel dü-

zeyde merkezi bir bakanlığa bağlı olmayıp, bir yönetim çevresine bağlı olsalarda, Devlet sektörüne dahildirler (2).

Kültür Devriminden önce, Devlet sektörünün işletmeleri sürekli Parti komitesi tarafından yönetiliyorlar ve pek günlük kararlar için, işletme müdürleri tarafından vekâleten idare ediliyorlardı ve genellikle sadece bir müdür tarafından idare ediliyor gibiydiler. Bu dönemde müdür, emekçiler tarafından seçilmiyor, fakat fabrikanın bağlı bulunduğu yönetim dairesi tarafından belirleniyordu (3). Parti komitesinin yapısı, ilke olarak, aynı işletmenin Parti üyeleri tarafından kararlaştırılıyordu, ama gerçekte, çoğunlukla öyle oluyordu ki, Parti komitesi, Parti aygıtının yüksek talepleri çerçevesinde belirleniyordu.

1960 dan itibaren, kitlelerin katılmasını dıştalaayan bu örgütlenme biçimi Mao-Çe-tung tarafından eleştirildi. Mao, buna karşı, **Anşan Yasasını** (12 mart 1960), önceki Büyük Atılım deneyi temeli ve o dönemde, Anşan demir kombinasi işçilerinin girişkenlikleri üstüne kurulmuş olan yasayı ileri sürüyordu

Bu yasa, işletmelerin sosyalist yönetimi açısından ileri sürülmüş olan belirli koşulları ifade ediyor, bunlar özellikle, beş temel ilke biçimindedir (4).

Anşan Yasası, yani işletmelerin sosyalist yönetim yasası, özellikle, politikanın buyruk verilen yere sokulması ilkesini, işçilerin yönetime ve kadroların kol işine katılması ilkesini ifade ediyor, Kültür Devriminin başından itibaren kitleler tarafından bu ilkelere sahip çıkıldı ve uygulamaya kondu. Bu yasa, 1960'larda egemen olan ve Proleter Kültür Devrimine kadar egemenliğini sürdüren yönetim pratiklerine karşıdır. Yeni toplumsal bir pratiğin başlangıç noktasını teşkil eder. Bununla birlikte, kitleler büyük ölçü-

de harekete geçmediği ve kendi kendilerine, bütün bu sorunları kavramadıkları sürece, şeylerin eski durumu olduğu gibi devam eder.

Anşan belediyesi Devrimci komitesinin, bölgenin tüm işletmelerinin örgütlenmesine dayanan Anşan Yasasını ilân eden resmi bir kararı kabul etmesi için, sekiz yıl gerekli idi. Bu karar, 22 Mayıs 1968'de, Anşan'da da kabul edilmişti. O, Devrimci komitenin böylesi girişkenliklerini onayladığı kitle hareketinin sonucu olarak ortaya çıkmıştı.

Her şeye rağmen Mao Çe-tung'un kendisinden doğmuş olan ilkelerin kabul edilmesinden ve pratikte uygulanmasından önce oldukça uzun bir süre geçmişse, bu yeni yönetim tarzına geçişin devrimci bir görünümü olmasındandır. Geniş kitleleri harekete geçiren bir sınıf mücadelesinin başlatılması gerekiyordu, bu da açık bir biçimde Kültür Devrimi sürecinde ortaya çıktı.

Mao Çe-tung, şeyleri «tepeden» değiştirmeyi düşünmedi (5). Böylesi bir yöntem ancak yüzeysel değişiklikleri yaratabilirdi. Gerçekte, devrimci bir yönetim emekçilerin yerini alamaz. **Komünist Manifesto**sunun büyük ilkesine göre, kitle hareketinin kendisinin eski ilişkileri parçalaması gerekir: «emekçilerin kurtuluşu, ancak emekçilerin kendilerinin eseri olabilir.»

Kitlelerin devrimci girişkenliği ve eleştirisi, 1960'larda varolan durum kadar, kapitalist yol taraftarlarının, yani halihazırda varolan yönetim biçimlerini korumaya gayret eden Liu Şao-şi taraftarlarının durumunu da değiştirmek için gerekli idi.

1960'dan, 1966'ya kadar, her iki çizgi arasında bir mücadele dönemi başladı, bu dönemde Anşan Yasası bir yana itildi. Genel bir biçimde, kapitalist

yolun taraftarları, S.S.C.B.nde iktidarda olanlarınkinin benzeri yönetim ilkelerine ve biçimlerine uygun bir yönelimi öneriyorlardı. Bunlar, örneğin, Çin’de sürekli söylenen biçimiyle, Anşan yasasına karşılık olarak, «Magnitogorsk Yasası» biçiminde ifade edilmiş olan birtakım ilkelerdi; bu son tanımlama Magnitogorsk’taki sovyetik demir kombinasında uygulanan yönetim kurallarını ifade eder.

Çinliler önceki örgütlenme biçimini, kesin bir biçimde niteleyen sözleri söyleyerek ifade ederler:

«Bu, işletmelerin uzmanlar tarafından yönetimidir ve bunlar üretimi her şeyin üstünde tutarlar ve kârı, buyruk veren mevkiye koymaya çalışırlar.» Böylelikle, düzenlenmiş teşvik unsurlarının rolüyle ve (primler, ücret farklılaşmalarını büyütme eğilimi, vs.), S.S.C.B.nde varolan her şeyle kaynaşıyordu. Aynı eğilimler, Kültür Devriminden önce Çin’de, ama çok az gelişmiş bir biçimde işlerlikteydi.

Revizyonist çizginin direnci önemli ölçüdeydi. O zamanın iktidarında varolan yönetim biçimleri, gerçekte, bir azınlığa üretim araçları bakımından egemen bir konum ve kararlar düzeyinde imtiyazlı bir durum sağlamasına olanak veriyordu, ki bunlar: biriktirilmiş fonların oluşturulması ve kullanımı, planın içeriği ve uygulanması, teknik değişiklikler, görevlerin dağılımı, düzenlemelerin tümü, vs. idi.

Varolan yönetim biçimlerinin, sosyalist yönetim biçimleriyle yer değiştirmesine karşı olan bu direnişin, bu kadar uzun süre varolabilmesi sadece, işletmeler düzeyinde «uzmanlar»ın varlığıyla değil, Çin Komünist Partisi bünyesinde, merkez yönetime yakın bir düzeye kadar sokulmuş olan taraftarların varlığıyla, «burjuvazinin çeyrek generali» diye çağrılan Liu Şao-şi’nin çevresinin oluşumuyla açıklanabilir (6)

Nihayet bu direniş çoğunlukla, sadece kısa bir sürenin deneyine değil, sovyetik deneye, aynı zamanda XX. Kongre öncesi dönemi içeren bir deneye dayanır ve güven duyabilir.

Hali hazır sovyetik işletmelerin yönetimi, sadece, müdürün mutlak yetki ilkesi, yönetimde uzmanların ve ustaların imtiyazlı rolü, primler ve maddi avantajlara göre ayarlanmış mevkiyle belirlenemez.

Bu ilkeler, Ekim Devriminden çok kısa bir süre sonra, özellikle savaş komünizmi sırasında hüküm süren kötü koşullarda, Rusya'da kabul edilmişti. Yeni Ekonomi Politika (N.E.P.) sırasında devam eden uygulamaları, beş yıllık planlarla başlayan hızlı endüstrileşme dönemi sırasında kuvvetlendirilmişti.

Parti politikasının uygulamaya konmasından sorumlu olması bakımından fabrika müdürünün mutlak yetkililiği ilkesi konusunda, Lenin'in kendisi de, Mart 1918 de, bu konunun lehinde tavır almıştı. Burjuva uzmanlara ve prim sistemine başvurma gibi yönetim sistemi, Bolşevik Partisinin bünyesindeki karşıt eğilimler yönünden şiddetli itirazlarla karşılaştı, bu itirazlar hiçte küçük bir azınlığın itirazları değildi.

Üretim konusunda «uzmanlar»ın yeri

Lenin, uzmanlara uyarlı bir yönetim mevkii (ve yüksek ücretler) verme işinin «proleter bir yöntem»le yapılabileceğini düşünmüyordu. O, yeni toplumsal ilişkilerin kuruluş koşullarının, burada bir gerileme zorunluluğunu önüne getirdiğini görüyordu. Bu konuda şöyle yazıyordu:

«Bu tedbirin, sermayeye karşı (çünkü sermaye bir para yekünü değil, belirli toplumsal ilişkilerdir) saldırıda sadece bir duraksama -belirli bir alanda ve belirli bir ölçüde- olmadığı açıktır; bu tedbir aynı zamanda, başından beri yüksek ücretleri ortalama bir işçi ücreti düzeyine yönelik bir politika ortaya ko- bir işçi ücreti düzeyine indirmeye yönelik bir politika ortaya koyan ve uygulayan, sovyetik sosyalist devlet iktidarımızın attığı **geriye doğru bir adımdır da (7).**»

Lenin'e göre demek ki, pekâlâ gerileme var ve bu gerileme, bu «geriye doğru adım» lâf kalabalığı arasında gizlenmedi: sovyetik iktidar yönetim görevlerini, geçici olarak uzmanlara emânet etti ve onlara yüksek ücretler vermeyi kabul etti.

Yapılanlar da, bu geriye doğru adımı hiç bir zaman ileri doğru bir adım izlemedi. Zaman içinde, uzmanların doğduğu kaynak değişti; işçi kökenli insanlar, eski burjuva kökenli uzmanların yerini almıştı, ama bunlarda, aynı yönetim ve yetki ilişkileri içinde yer almışlardı, bu demekti ki, bu alanda da, sermaye «belirli toplumsal ilişkiler»i temsil ettiğine göre, sermayeye karşı saldırıda «geriye doğru bir adım» devam etmekte idi.

Lenin, **Sovyetler iktidarının acil görevleri** adlı yazısında özellikle şunları yazarak, çalışma normuna giriş yapmak istegindeydi:

«Çalışmayı öğrenmek, işte Sovyetler iktidarının, bütün kapsamıyla halka kabul ettirmek zorunda olduğu görev. Bu konuda kapitalizmin son sözü, Taylor sistemi, nasıl ki, kapitalizmin tüm ilerlemelerini, çalışmanın mekanik tahliline dayanan en değerli bilimsel buluşlardan süzülüp gelen burjuva sömürsünün kısıcılığını, gereksiz ve beceriksiz hareketlerin ortadan kaldırılmasını, en akılcı çalışma yöntemle-

rinin hazırlanmasını. en iyi sayım ve denetleme sistemlerine geçişi vs. birleştiriyor, Sovyetler Cumhuriyeti de, her ne pahasına olursa olsun, bu alandaki bilimi ve tekniğin en değerli buluşlarını kendinin kılmak zorundadır. Biz sosyulizmi, kapitalizmin en yeni ilerlemeleriyle sovyetik yönetim sistemi ve Sovyetler iktidarını birleştirmeyi başarabildiğimiz ölçüde, bütünüyle gerçekleştirebileceğiz. Rusya'da, Taylor sisteminin öğrenimini ve incelemesini, deneyini ve sistemli uygulamasını organize etmek gerekir. Aynı zamanda, emeğin verimliliğini yükseltmeyi öngörürken, bir yandan, ilerleme yarışında sosyalist örgütlenmenin temellerini atmış olmayı ve diğer yandan proletarya diktatörlüğü şiarını, pratik yaşamda proletarya iktidarının yozlaşmasıyla, itibardan düşürmeyecek bir biçimde proletarya diktatörlüğünün baskı araçlarını kullanmayı gerektiren, kapitalizmden sosyalizme geçiş döneminin özelliklerini de hesaba katmak gerekir (8).»

Rusya'nın durumunun karmakarışık olduğu ve Parti'nin gerçek bir proleter disiplini geliştirmeyi başaramadığı bir durumda, bu yazıyı yazmış olan Lenin'e göre, bu durumda, geçici bir tedbir söz konusuydu. Aslında, bu geçici tedbir süreklilik kazanmıştır. Bütününde, normlar ve primler sistemi egemen kalmış ve birbirini izleyen beş yıllık planlar süresinde, sistem süreklilik kazanmıştır.

Sovyetler iktidarının acil görevleri adlı aynı yazı da, Lenin, sorumsuzluk görünümü veren, yüksek seviyede bir yönetim sistemi yerine, tekil bir yönetim sistemini ikâme etmenin zorunlu olduğu üstünde de durur. Bu konuda şunları yazar:

«Şiddetli bir irade birliği nasıl sağlanabilir? Bin-

lerce kişinin iradesini bir tek kişinin iradesine bağlamak suretiyle.

«Eğer bu ortaklaşa çalışmaya katılan binlerce kişi tam bir bilinçlilik ve disiplin içindelerse, bu bağımlılık insana hemen bir orkestra şefinin nefis yönetimini hatırlatacaktır. Eğer bilinç ve disiplin yetkinliğinde bir eksiklik olursa, bu yönetim arızalı, diktatörce biçimlerle yer değiştirebilir. Ama, her bakımdan, büyük mekanik endüstri modeline ilişkin olarak örgütlü bir çalışmanın başarısı için, **kayıtsız şartsız** tek bir iradeye **bağımlılık** kesinlikle zorunluluktur. Bu durum, demir yollarında iki, hatta üç defa daha bir zorunluluktur (9). Bu, **görünüşte** bütünüyle birincisinden farklı, halihazır momentin tüm orijinalliğini taşıyan, bir politik görevden, diğerine geçiştir. Devrim, zorba düzen tarafından kitlelere vurulan en ağır, en sert ve en eski kösteklerin parçalanmasını üstlenmişti. Bu dündü. Ama bugün, aynı devrim, tamamiyle sosyalizmin çıkarı yolunda, eksiksiz gelişmesini ve pekiştirilmesini garanti altına almak için, kitlelerin **kayıtsız şartsız** çalışmasını, yönetenlerin **biricik iradesine boyun eğmelerini** gerektiriyor (10).»

Lenin'in öğütleri, sovyetik devrimin belirli bir aşamasına denk düşebilirdi; ama, (1918-1922 yılları arasında) kabul edildikten ve uygulandıktan sonra, bu öğütler hiç bir zaman terkedilmedi; tersine, işletmedeki Parti sekreterinin ve **müdürün, emekçilerin** denetiminde yetkili olmadıkları, yetki ve ağırlığı, zaman içinde sürekli vurgulandı.

Aslında, bir yanda, işletmedeki teknisyen, uzman ve kadrolar ve yönetim, diğer yanda, üreticiler arasındaki yetki ve buyruk ilişkilerinin berkitilmesi, üzerinde sovyetik revizyonizmin geliştiği bir alan yaratmış oldu.

Mao Çe-tung, «tarihsel deneyin dikkate değer olduğu»na, üstelik yeni bir tekrarına değinerek, böylesi yönetim biçimlerini reddeder.

Çin'de, sosyalizmin kuruluşunun, dar anlamda ekonomik hedeflerini değil de, **politik hedeflerini** ilk plana alan işletmelerin yönetimi, her şeyden önce **politik bir yönetimdir**.

Yönetim görevlerinde, Devrimci komiteler, işletmedeki Parti komitesinin yönetimi altındadır. Parti komitesi de, eskisinden daha çok **kitlelerin denetimi** altındadır, çünkü, işletmelerdeki Parti örgütleri genellikle, kitlelerin temsilcilerinin katılmasıyla toplanırlar.

İşçi Yönetim Gruplarına ve Devrimci Komitele-re gidildikçe, yönetim ve yürütme görevleri arasındaki bölünme ve ayrılığın yokoluşu **ortaya çıkar**. Bu süreç:

a) emekçilerin farklı yönetim biçimleri;

b) kadroların kol işine katılması, yoluyla tesis edilmiş olur.

Bu girişim, Devrimci komitenin birtakım üyelerinin seçilmesi ve bu komitelerle, Parti komiteleri üzerinde emekçiler tarafından uygulanan bir denetimle sınırlanmaz.

Bir yandan, yönetim ve kısmî yönetim sorumlularının hepsi, haftada iki ya da üç gün ve genellikle, belirli bir mevkide, kol işine katılmak zorundadır

Diğer yandan, Mao Çe-tung düşüncesini inceleme ve uygulama gruplarının, atölye ve ekip meclislerinin, İşçi yönetim Gruplarının kurulması sayesinde, yönetim ve denetim çalışmaları **atölyeler, atölye bölümleri ve ekipler düzeyinde** azaldı. İşletme yaşamının çok farklı görünümlerini içeren bütün bu grupların etkinliği şu alanlarda kendini gösterir: üre-

tim planlarının hazırlanması, üretim görevlerinin belirlenmesi, maliyet fiatlarının hesabı, yatırımların ve yenilemelerin hesabı, işin ve iş güvenliğinin düzenlenmesi, refah fonunun yönetimi, vs. Tümü bakımından, bu türde değişik etkinliklere düzenli bir ölçim de katılan emekçilerin oranı, verili bilgilere göre yaklaşık olarak %20 civarında, ama diğer emekçilerde aynı biçimde bu etkinliklere atölye ve ekip meclisleri aracılığıyla katılıyorlar.

Tabii, bu etkinliklerin gelişmesi, kitlelerin politikleştirilmesi ve bir proleter ahlâkının gittikçe egemen olmasıyla mümkün olmuştur. Bu durumda, işletme dar anlamda teknik ve sınırlı sorunlarla uğraşan basit bir üretim birimi olmaktan daha çok, açıkça politik bir birim ve yoğun bir ideolojik etkinlik yeridir.

-
- (1) Devlet iktidarının, tüm üyeleri kitleler tarafından seçilmiş ve azledilebilir olan komiteler tarafından temsil edilmiş olması Devletin yokoluşunda ileri doğru bir adım demektir (Karl Marks'ın Paris Komününe ilişkin yazılarına bak.)
 - (2) Bir yönetim çevresi, boyut bakımından, az çok yaklaşık olarak, bir fransız iline eşittir ve yaklaşık olarak 500.000 kişiyi içerir.
 - (3) Bak. Ch. BETTELHEIM, J. CHARRIERE ve H. MARC-HISIO'nun, İzlem yayınlarında çıkan *Çin'de sosyalizmin kuruluşu* adlı esere, (aralık 1966).
 - (4) «Üretimde devrime yolaçan Anşan demir şirketi yasası» adlı yazı için, *Pekin-Information*'un, 20 Nisan 1970 tarihli sayısında 3. sayfa ve devamına bak. Bu yasanın temel ilkelerinin içeriği az yukardaki sayfada özetlenmişti.
 - (5) Bu kitlelere başvurma politikası, Çin Komünist Partisinin ve Mao Çe-tung'un daha önceki tüm pratiğini üzerine kurmuş olduğu bir dayanak yeridir. Örnek olarak, Mao Çe-tung'un 1 Ekim 1943 tarihli bir buyruğundan şu bölüm alınabilir
«Çiftliklerin küçültülmesi köylüler tarafından sürdürülen bir

kitle mücadelesidir; Parti, buyruklarıyla ve hükümet kararlarıyla, kitlelere bu mücadelesinde yardım ve rehberlik ediyor, bu kitleler küçültmeyi bir lütuf olarak kabullenmek durumunda değildirler. Kendi eylemleriyle bunu gerçekleştirmeleri için kitleleri ayaklandıracak yerde, çiftliklerde bir küçültmeyi bir lütuf olarak yapmak, bir hatadır ve kalıcı sonuçlar vermeyebilir.» («Çiftliklerin küçültülmesi, üretimin artırılması, hükümete destek ve halk sevgisi için girişilen hareketleri dayandığı temellerde geliştirmek». *Seçme eserler*. cilt III.)

(6) Üstelik, devrimci çizginin «aşırı-sol» tarafından yozlaştırılması çoğunlukla uygulanmasında güçlükler doğurdu (bu kitabın sonsözüne bak.). Örneğin, devrimci çizgi, teknisyenlerin ve uzmanların Üçlü birlik gruplarında yer almasına doğru yönelmesini gerekli görürken, «aşırı sol» onların safdışı bırakılmasını öngörüyordu. Emekçilerin önemli bir kesimi böyle bir yönelimi reddettiklerinden, yeni yönetim biçimlerinin uygulaması gecikmiş oldu. Elbette, bugün dahi, burjuva çizgisine karşı mücadele, sağ ya da sol biçimleri altında, devam ediyor.

(7) Lenin. *Bütün Eserler*, cilt 27, sayfa 257-258. *Sovvetler iktidarının acil görevleri* adlı yazı.

(8) Aynı yazı, cilt 27, s. 268.

(9) Demiryollarında durum özellikle karışıklık içindeydi.

(10) Lenin. aynı yazı, s. 278-279. (Altını çizen Lenin'dir)

2. Kol emeği ve kafa emeği

1. EMEĞİN KAPİTALİST BÖLÜNMESİNİN GİDEREK YOKOLUŞUNA DOĞRU

Kapitalist işletmede, kol emeği ile kafa emeği arasındaki bölünme, işçilere özgü olan üretime ilişkin emekle, üretim işlerini yöneten ve çalışma meseleleri, kullanılan makineler, teknik düzenlemeler, vs.,ye ilişkin değişiklikler konusunda kararlar alan teknisyenlerin ve mühendislerin emeği arasındaki ayrılma olarak belirir. Bu bölünme, kapitalist işletmelerde olduğu gibi korunduğu ve geliştirildiği zaman, emekçileri teknisyenler ve mühendislerle ilişkilerinde doğrudan üreticileri tâbi bir konuma getirir.

Kültür Devrimi sırasında yer alan dönüşümler, emeğin bölünmesinin bu görünümünün de yok edilmesi için Çin'de mücadele edildiğinin işaretidir.

Bu mücadelenin sonuçlarından biri, Çin'de **Üç-lü Birlik grupları** diye adlandırılan, yani teknik sorunlarla yükümlü ve işçiler, teknisyenler ve kadrolardan kurulu grupların oluşmasıdır. Çin'e özgü formüle göre, işçiler bu grupların çatısını meydana getirirler; bu demektir ki işçiler bu gruplarda baş güc-

türler Üçlü Birlik grupları, işletmelerin teknik dönüşümünü, teknik yenilenmeyi, teknik düzenlemede değişiklikleri ve yenilikleri ve bu alanlarda varolan «akla uygun olmayan yönetmelik»lere karşı mücadeleye uğraşırlar. Bu «akla uygun olmayan yönetmelik»ler, makinaların dönüşümünde sadece mühendislerle ve teknisyenlere üstünlük tanıyordu.

Üçlü Birlik gruplarının kuruluşu, aynı zamanda ideolojik ve politik eğitim ve mühendis ve teknisyenlerin kol işine katılmaları sayesinde, bir yandan mühendis ve teknisyenlerle işçiler arasındaki ayırım, diğer yandan birincilerin ikincilere üstünlüğü gibi bir ayırım ortadan kalkmaya başladı. Bu hareket, eğitim sisemindeki derin dönüşümle güç kazandı. (1)

Hareket böylelikle, sıkı bir biçimde yeniden eğitime ve üretim pratiğine bağlanıyordu. Yeni teknisyenler ve mühendisler doğrudan üretime katılıyorlar, yani genel eğitimin sonunda iki ya da üç yıl köylü ya da işçi oluyorlar, yahutta Halk kurtuluş ordusunda bulunuyorlar, böylelikle onlar da doğrudan üretime katılıyorlardı. Daha sonra, izleyecekleri eğitim kollarını seçenler, kendi iş arkadaşlarıdır (elbette ilgili kişinin onayıyla), bu seçme sadece entelektüel ölçütlerle değil, kendi pratiklerinin bütünü üstüne bir değerlendirmeye yapılır. Temel ölçüt: halka hizmettir, değerlendirmek üzere bilgi edinmek değil, halkın hizmetine koşmak üzere bilgi edinmektir Üniversiteye giriş üç durumda olur: birey olarak üniversiteye girmek istemek; iş arkadaşlarının seçmesiyle; öğrencinin olanaklarına göre ve geldiği üretim biriminin gereksinimlerine göre eğitim kollarının seçmeye yönelmesiyle. Üstelik öğrenciler, sürekli, geldikleri yerlerdeki üretim birimleriyle ilişki halindedirler.

İş bölümünün eski biçimleri, şüphesiz henüz bütününüyle parçalanmış değil. Birbirinden ilginç bireysel görevler var ama, bunlar giderek, herbirinin bünyesinde faydalı sanılan bir rol oynayan ve herbirinin üzerinde bir etki yapan ortaklaşa bir çalışma içinde yadsınabilirler. Üstelik, sadece mühendisleri yetiştiren üniversiteler kanalıyla değil, üretim süreçlerinin yeniden organize edilmesi ve işletme bünyesinde mesleki oluşumun değişik koşulları aracılığıyla, görevlerin değişiminin sayısız olanaklarının varlığıyla

Üretim sürecinin her bir kesimine egemen olabilmek ve koşulları belirlemek bakımından emeğin parçalanmaması için sarfedilen çaba da çok önemlidir: üretim bandı emekçiye egemen olmamalıdır; çoğunlukla, giderek, üretim bandı emekçinin kendisi tarafından ilerletilir.

Emek süresinin devrimcileştirilmesi süreci zorunlu olarak uzundur, ama emek süresi biçiminin şu ya da bu türde emek bölünmesini üreten soyuttaki üretici güçlerin gelişmesinin değil de geçmişte ve halen üretim güçlerini dönüştürdüğü için, sınıf mücadelesinin bir ürünü olduğu olgusunu gözönüne alınca, bu süre kısmen başlamıştır.

II. BİLİMLERE VE TEKNİĞE ORTAKLAŞA SAHİB OLMAK İÇİN EMEKÇİLER TARAFINDAN VERİLEN MÜCADELE

Küçük emeği ile kafa emeği arasındaki ayrımı ortadan kaldırmayı öngören dönüşümler, sosyalizm yolunda ilerlemede kesin kararlı bir adımdır. Her şeyden önce, genel planda, bu dönüşümler, teori ile pratik arasındaki ayrım konusunda, bütün sınıflara bölünmüş toplumların en derin niteliklerinden birinin, safdışı bırakılmaya yönelindiğinin belirtisidir. Kapita-

list üretim tarzında, bu ayrım, bir yanda, bilimsel ve teknik bilgilerin, ve diğer yanda, «pratik» bilgilerin birikmesiyle açık bir biçimde somutlanmıştır. Birinciler bilimin ve tekniğin bilimsel biçimlenişini içerirler, mühendisler ve teknisyenler bunun taşıyıcıları olarak kabul edilirler, oysa «pratik» bilgiler basit ayrıntılara, ya da basit el hünlerine, yahut da az çok görenekçiliğe indirgenmiş olan bilgiler olarak kabul edilirler. Halbuki, bilimin ve tekniğin **açık bir biçimde** özerk olarak oluşumu, bu tür bilgilerde önemli bir gelişmeye olanak verirse de, maddi üretim pratiğinde gittikçe büyüyen bilginin ayrımı, bu alanda oldukça büyük çelişkili toplumsal etkiler yaratır; özellikle, bu ayrım, doğrudan bilgi üreticilerini, kendi üretim pratiklerini zenginleştirebilmekten ve kendilerini dönüştürebilmek olanağından yoksun kılmaya götürür. Buna paralel olarak, bu ayrım, mühendisleri ve özellikle bilim adamlarını faydalı pratik bilgilerden yoksun kılar. Ve de, Çin’de, pratiğin başta gelişinin toplumsal doğrulanması belirgin bir öneme sahiptir; pratik özellikle, teknik ve bilimsel bilgiler üretim sürecinde önemli etkiler yaratır ki, böylelikle belirli özerklik kökünden koparılabilmiş olur.

Bilimler ve teknik ile, üretim pratiği arasındaki ayrımın etkilerinden biri, sanıldığıının tersine, teknik tutuculuktur. Teorinin üstünlüğü aldatmacası, emekçiler tarafından yapılabilecek olan teknik değişikliklere karşı korkunç bir toplumsal direnç yaratmaya yönelir, özellikle bu değişiklikler, teknisyenlerin ve bilim adamlarının kabul ettikleri düşüncelerle çelişkiye düştükleri zaman. Çin’de Kültür Devrimi, binlerce ve binlerce yeniliğin kendi öğrenmiş oldukları teknik ve bilimsel görüşlere uyarlı bulmadıkları için

teknisyenler tarafından nasıl durdurulmuş olduğunu gösterdi.

Burjuva görüşlerine ve kapitalist iş bölümüne bağlı teorinin üstünlüğü, böylece, «teorik bakımdan doğrulanmamış» olan tüm üretim tarzlarını ya da teknik değişiklikleri «kabuledilmez» bulmaya yönelir; bu giderek bir teorik tutuculuğu geliştirmektedir.

Bugün, Çin’de, kendi teorik biçimi altında, soyut bilgi ile üretim pratiği arasındaki ilişkiler giderek değişikliğe uğramaktadır: sorunlar tek bir teorinin adına hareketle «düzenlemeye» çalışılıyor. Somut olarak görülür ki, pratiğin üstünlüğü toplumsal bakımdan tanındığından, henüz teorik bir sentez konusu yapılamamış olan tüm bir dizi dönüşüm, buna rağmen pratikte oluşabilmektedir (2), bu teknik dönüşümleri hızlandırıyor ve yeni bir teknik gelişme türünü ortaya çıkartıyor. Emekçiler tarafından yönetilen Üçlü Birlik grupları, endüstri alanında üretimin ve tekniğin bu gelişmesinin, doğrudan toplumsal temelini meydana getirirler.

Bu gruplar önemli sayıda teknik yeniliklerin gerçekleşmesine olanak sağladı. Bu yenilikler sadece yeni makinelerin üretimine ilişkin değil, aynı zamanda varolan makinelerin dönüşümüne de ilişkindir. Bunlar artık verili ve değişmez şeyler değil, emekçilerin kendileri tarafından dönüştürülebilir şeylerdir. Sonuç olarak, Üçlü birlik grupları tarafından ileri sürülen teknik yenilikler ve yenilenmelerin peşisıra, eski makinelerin üretim kapasitesi çoğunlukla iki ya da üç misil artırılabilirdi. Bu da, ekonomik potansiyel düzeyinde, eski makinelerin üretim kapasitesinde kesinlikle hızlı bir büyümeye ve önceden asgari bir birikim gerektiren üretici güçlerde bir gelişmeye olanak sağlıyor.

Üçlü Birlik gruplarının etkinlikleri aracılığıyla, sadece teknik değil, emekçilerin kendi üretim araçlarıyla ilişkilerinin doğası da dönüşüme uğratıldı. Üçlü Birlik gruplarının gelişmesi bir sınıf mücadelesi süreci içinde kaydedildi.

«Teknik», «tarafsız» bir şey değildir; hiç bir zaman sınıf mücadelesinin «üstünde» ya da «yanında» yeralamaz. Sınıf mücadelesi ve onun üretim sürecinde ve üretim ilişkilerinde yarattığı dönüşümler sonuç olarak, üretici güçlerin özgül karakterini ve bu güçlerin gelişmesini belirlerler.

Üretim süreçlerinin sosyalist dönüşümü, böylece giderek, bilimsel ve teknik etkinliklerle, doğrudan üretici etkinlikler arasındaki toplumsal **ayrılmayı** ortadan kaldırmaya yönelir. Bununla beraber bu dönüşümler, kapitalist ülkelerde olanların tersine, aynı zamanda, yeniliklerin gerçekleştirilmesinin, yeni ürünlerin ya da daima daha çok parayı gerektiren yeni hizmetlerin satın alınması olanağına bağlı olmadığını da akla getirir. Bu parasal koşullara bağımlı oluşu safdışı bırakmış olan Çin, yeniliklere geniş bir alan açtı ve özellikle ayrıntıda yeniliklere ve yenilenmelere, yani bütünüyle yeni makinelerin yapımını ya da yeni fabrikaların inşâsını gerektirmeyen, ama varolan fabrikaların ya da makinelerin mükemmelleştirilmesini ve dönüşümünü sağlayan teknik dönüşümlere açıldı.

Toplumsal planda, kapitalist iş bölümünün bu etkinlikleri ayırdığı bir durumda, bilimsel ve teknik etkinliklerin, birleşmiş olan emekçilerin içinde bütünleşmesine yardımcı olundu. Diğerleri arasında, bu bütünleşme durumu, yeni tekniklerin ya da yeni çalışma süreçlerinin tasarlanması artık, sadece bir uzmanlar azınlığının çabası sonucu olmadığı, böy-

lelikle yetenekleri harekete geçirilebilmiş olan, emekçilerin büyük çoğunluğunun çabası sonucu olduğunu belirtir.

Doğmakta olan şey, teknik ve bilimsel araştırmanın yeni toplumsal örgütlenme biçimleridir. Bu biçimler Çinlilerin **kitle çizgisi** dediği şeye başvurmayı getirir. Gerçekte, giderek, teknik dönüşümleri gerçekleştiren ve yoluna koyan kitlelerin kendileridir.

Kitle çizgisi, Çin Komünist Partisi tarafından yönetilen politik mücadelelerde daima temel bir rol oynadı ve oynamakta Bugün de, üretim için mücadelede ve bilim ve tekniğe emekçilerin kollektif sahipliği için mücadelede temel bir rol oynuyor. Burada, büyük tarihsel önemi olan bir olayla, ola ki çağımızın -eğer bu deyişin bir anlamı olacaksa- gerçek bilimsel ve teknik devrimi olan bir olayla karşı karşıyayız

Elde edilen sonuçların kapsamı, bu devrimin sosyalizm tarafından olanak sağlanan üretici güçlerin kurtuluşunu gerçekleştirenlerden biri olduğunu gösterir.

(1) Bu dönüşüm bitmiş olmaktan çok uzaktır. Görev çok karmaşıktır ve zaman ister, birçok deneyler ister; aynı zamanda birçok sorunlar henüz çözümlenmemiştir.

(2) Tamamen başka bir alanda, tıp alanında. iğne ile tedavi yönteminin kullanımı. teorisinin üstünde pratiğin yer aldığına «önde gelen» çarpıcı bir örneğidir.

3. Üretici güçlerde sosyalist bir gelişmeye doğru

Halihazırda Çin'de sürmekte olan üretici güçlerin gelişme koşullarının dönüşümü, önemli bir anlam ve değere sahiptir. Bu dönüşüm yeni bir teknik ilerleme türü, ortaya çıkartıyor, artık sermaye ile sınırlı ve koşullu olmayan bir ilerleme, konu dışı olarak Çin'de kapitalist ülkeler için oluşturmuş oldukları «gelişme modelleri»ni uygulamak isteyen ekonomist eğilimlere hayalci bir karakter kazandıran bir ilerleme. Bu yeni teknik ilerleme tipi, **üretici güçlerin sosyalist gelişimine** uygun düşer.

1. ÖNCEDEN BİRİKİM ARTIK KESİN BİR FAKTÖR DEĞİL

Çin'de gözlenebilen üretici güçlerin gelişmesinde en fazla çarpıcı olan şey, bu gelişmenin, **önceden bir birikime sıkı sıkıya bağlı olmayıp, açıkça kitlenin bir yenileme ve yenilenme sürecine dayanmasıdır.**

Kapitalist üretim tarzında teknik dönüşümler, çok sıkı bir biçimde önceden bir sermaye birikimine ve bunun egemenliğine bağlıdır. Bu, bu durumda

cansız emeğin canlı emek üstünde egemenliğini gerçekleştirmesidir. üretici güçlerin sosyalist gelişiminde, bu aynı birikim, tümüyle gerekli olduğu halde, sürekli olarak üretim araçlarını değişikliğe uğratan emekçilerin bütünlüğünün eylemi yanında ikincil bir rol oynamaya yönelir.

Çin’de gezilen fabrikalarda, üretimin büyüklüğü, nür, yatırımların yüksekliğine sıkışıkya bağlı bulunmadığı gerçeği görülebilir; tıpkı, üretici güçlerin sosyalist gelişiminde, Marks’ın öngördüğü gibi, cansız emek sadece, bağımlı ve ikincil bir faktörken, **canlı emek doğrudan ve araçsız, kesin ve egemen olan faktördür.**

Üretimdeki toplumsal bölünme biçimleri üzerinde ve üretim birimleri arasında ve endüstri kolları arasındaki ilişkilerde, aynı sonuçların ortaya çıkması sözkonusudur. Ekonominin bölümleri I (üretim araçları) ve II (tüketim maddeleri) arasındaki bölünme, sosyalizm koşullarında da bulunur, ama bu bölünmenin içeriği derin bir biçimde değişikliğe uğramıştır. Bölüm I, yeni makinelerin üretiminde dıştalanmış ya da pek önemli bir role sahip bir şey değildir, üretim birimlerinin kendi öz üretim araçlarını dönüştürebilmeleri için, üretim birimlerinin bütünlüğüne, doğrudan ve sürekli, çeşitlendirilmiş bir yardım sağlar.

Üretici güçlerin gelişme tipinin dönüşümünü, halihazırda, Çin’de uygulanmakta olan belirli sayıda diğer değişikliklere bağlamak gerekir. Orta ve küçük işletmelerin olağanüstü hızlı gelişmesi bu nedendir. Geniş bir alanda etkin olan bu durum, önemli bir ekonomik rol oynar. Bu, üretici güçlerin gelişmesinin, önceden bir birikimle üretim araçlarına yoğun bir biçimde egemen olmasının önlendiğini de açıklar.

Küçük işletmelerin gelişmesinin en çarpıcı görünüşlerinden biri, şehirlerde «ev kadınları işletmeleri»nin belirmesiyle ortaya çıkar. Başlangıçta, bu üretim birimleri genellikle, sadece onları yaratan ev kadınlarının çalışmasıyla kurulmuşlardı. Benzeri bir süreç, halk komünlerinde ve küçük üretim birliklerinin üretim birimlerindeki gelişmeyle de ortaya çıktı.

Bu süreci, sadece bir anlık bir seçmenin ürünü olarak değerlendirmemek gerek; bu süreç, yeni üretim ilişkilerinin, yeni tipte bir toplumsal örgütlenmenin varlığına bağlıdır.

II. KÜÇÜK VE ORTA İŞLETMELERİN ROLÜ

Şu son yıllarda, Çin'i gezmiş olanların çoğunluğu, küçük ve orta boyuttaki işletmelerin olağanüstü yaygınlığının ve çiçekler gibi fışkırmasının etkisi altında kalırlar. Sanki bu işletmeler «yerden mantar biter gibi» fışkırıyolar.

Bu küçük ve orta işletmeler değişik hukuksal biçimlere sahiptir. Bazıları, kolektif mülkiyete dayanır, örneğin üretim birlikleri veya halk komünleri, ya da şehirlerde kurulmuş olan sokak atölyeleri yahut da banliyölerde ev kadınlarının kurdukları atölyeler tarafından ortaya çıkarılmış olan küçük işletmeler gibi. Diğerleri Devlet mülkiyeti biçimindedir, örneğin, yönetim bölgeleri düzeyinde kurulmuş olan küçük işletmeler.

Artık, genişletilmiş kapitalist yeniden üretimin koşullarına, yani **sermayenin merkezileşmesine ve birikimine** bağlı olmayan, yeni tekniklerin gelişmesinin, küçük ve orta işletmelerin çoğalmasında doğrudan bir etkileri vardır.

Kapitalist üretim tarzında, kapitalist teknik ge-

lişmeye kendi öz biçimini veren, gerçekte sermayenin merkezileşmesidir, halihazır kapitalizmi niteleyen, kimyasal ürünler işletmeleri, rafineriler, çelik fabrikaları, vs.nin boyutlarının büyümesinde görüldüğü gibi, kapitalizm koşullarında, **güçlüce merkezileşmiş sermayeye âzami avantajı sağlayan teknik ilerleme biçimlerine ilişkin, bilimsel ve teknik araştırmayı yoğunlaştırarak**, açıkça, sürekli büyümenin yaratıldığı yerde, işletmelerin sözde «optimal» boyutu meydana getirilmesidir.

Genişletilmiş kapitalist yeniden üretim yasalarının parçalanmak üzere olduğu Çin’de, teknik ilerlemenin başka bir biçim aldığı ve modern küçük üretim birimlerinin tümüyle etkili olabildikleri ve çoğunlukla büyüklerinden daha da etkili olabildikleri ortaya çıkıyor; örneğin, birim üretim kapasitesi daha az yatırımlar gerektirdiğinden, maliyet fiatları, bu işletmelerde daha da düşük olabiliyor. Şimdi kırsal yönetim çevrelerinin büyük bir çoğunluğunda çalışmakta olan, birkaç bin tonluk kapasiteli, küçük azotlu gübre fabrikaları belirgin bir örnek teşkil etmektedir. Bu işletmeler, sırası gelince, kırsal işletmelerde kolaylıkla üretilebilen, kendi boyutuna uygun, küçük kompresörler kullanıyorlar.

Küçük ve orta işletmelerdeki böylesi bir gelişme elbette bir politik yönelime uygun düşer, ama bu yönelim ancak olaylarda, böylesi bir kapsamla kaydedilir, çünkü bu yönelim açıkça, yeni üretim ilişkilerinin ve yeni üretici güçlerin varlığında kendini gösterir. Gerçekte, çarpıcı olan, sadece küçük ve orta işletmelerin **çoğalması** değildir, **canlılıkları**, kendi öz güçleriyle **gelişme kapasitesi**, birkaç yılda asgari boyuta geçilmesi, kimi zaman beş ya da altı emekçi-den, iki ya da üç yüz emekçiye ulaşılması ve bunun,

genellikle, Devlet yatırımı olmaksızın, kendi kendini büyütme yoluyla ve çoğunlukla kendi kendini donatarak yapılmasıdır; belirtmek gerekir ki, bu işletmeler ürünlerini aşırı kâr marjları koymaksızın, Devlet tarafından tesbit edilmiş fiyatlarla satarlar.

Bu tür işletmelerin gelişmesinin somut incelenmesi, bunların gelişme koşullarının başlıca iki görünümü ortaya getirdikleri görülür.

Bir yandan, daha yukarda incelenmiş olan ve emekçilerin girişkenliklerinin özgür kılınmasıyla, küçük işletmelerde organik bir büyümeye ve kendi üretim araçlarında ilerleyen bir dönüşüme yol açan, teknik ilerlemenin yeni politik ve toplumsal koşulları söz konusudur.

Diğer yandan, küçük ve orta işletmelere, çok büyük ve eski işletmeler tarafından sağlanan **yardımla**, yani bu işletmelerin işçileri ve teknisyenleri tarafından sağlanan yardımla işletmeler arasında **sosyalist işbirliği** söz konusudur. Bunlar aynı biçimde, yönetim çevrelerine, halk komünleri üretim birliklerine ve ev kadınlarının yarattığı ve geliştirdiği küçük ve orta işletmelere ve sokak atölyelerine yardım ederler.

Burada bu, söz gelişi, yönetim çevresinde bir endüstri çekirdeği oluşturmaya doğru giden «basit endüstri sistemleri»nin kuruluşuna, yeni türde bir kırsal endüstriye doğru yönelinmesine olanak vermektir. Böylece her yönetim çevresi, ilk kamu vakıf gelirinden sonra, yönetim çevresinin genişletilmiş yeniden üretim ve tüketiminin önemli gereksinimlerini kendi öz güçleriyle karşılayacak kapasiteyi kendisine veren bir endüstri sistemini kurmuştur ya da kurmak üzeredir.

Bu gelişme sürecinin başlıca görünümü, her yö-

netim çevresinin, her şeyden önce, kendi kendini donatma ve kendi kendini finanse etme kapasitesini geliştirerek, kendi öz güçlerine dayanmasıdır.

Burada, kitlelerin kollektif girişkenliğine dayanan, özgül olarak sosyalist türde bir gelişme söz konusudur.

III. KIRSAL ENDÜSTRİ ALANINDA GELİŞME ÖRNEĞİ. ŞEHİRLE KÖY ARASINDAKİ İKİNCİL KARŞITLIĞIN ZAYIFLAMASI

Bugün Çin gezildiğinde ve kırsal yönetim çevrelerine gidildiğinde, kırsal yaşamda **derin**, aynı zamanda **çok belirgin** bir değişikliğin başlangıcı görülebilir. Yönetim çevreleri, halk komünleri ve üretim birlikleri düzeyinde, yüzlerce ve binlerce küçük ve orta endüstri işletmeleri yaratılıyor ve bunlar, köylerin elektriğini, dökme demirini, çeliğini, yapı malzemesini, değişik madenleri, metal kabloları, tarım aletlerini, tarım motorlarını, gübresini, dokumasını ve aynı zamanda sürekli tüketilen ürünler olarak kimyasal ürünleri ve eczaları sağlıyorlar.

Bu basit endüstri sistemlerinden birinin, Şanghay yakınındaki Cia-Ting yönetim çevresinin gelişmesini birtakım rakamlar gösteriyor.

Cia-Ting yönetim çevresi, on sekiz komün ve dört birlik'i içerir. Nüfusu 450.000 kişidir. Kurtuluş döneminde, kelimenin tam anlamıyla modern bir endüstri yoktu. Sadece, ağaçtan preslerle çalışan birkaç yağhane, dokumanın elle yapıldığı bir havlu fabrikası ve taş değirmenli bir un fabrikası vardı.

1956 yılı sonunda, yönetim çevresi 7500 işçi ve personel çalıştıran 140 işletmeyi içeriyor ve 31 milyon yuan değerinde bir üretim sağlıyor.

1960 yılında, önceki Büyük Atılım'dan sonra, yö-

netim çevresi 12.500 emekçiyi çalıştıran 341 işletmeyi içeriyor ve 42 milyon yuanlık bir üretim sağlıyor.

1971 yılında, yönetim çevresi 20.000 emekçiyle, 731 işletmeyi içeriyor ve endüstri üretimi 115 milyon yuan'a yükseliyor. Diğer bir deyişle, onbeş yıldan kısa bir sürede, bu yönetim çevresinin endüstri üretiminin değeri dört katına yaklaşıyor. Burada bir ayrıcalıklı durum söz konusu değildir.

Basit endüstri sistemlerinin gelişmesi, şehirlerle kırlar (şehir-endüstri/köy-tarım) arasındaki karşıtlıkta derin bir kopuşun başlangıcı olur. Bu karşıtlık halihazırda yokolmaya başladı. Bu **şehirle kırsal alanlar arasındaki karşıtlığın yokoluşu**, sosyalist kuruluşun en önemli görünümlerinden biridir. Marks, bu karşıtlığın, sınıflı toplumlara ve meta toplumlarına özgü tüm bir dizi çelişkinin maddi temellerinden birini meydana getirdiğini belirtir.

Bu yokoluş, Çin'de, kırsal alanlardaki endüstride bir gelişmeyle ve büyük şehirlerde nüfusu artırmaksızın endüstriyi geliştirmek için ek bir çaba ve diğerleri yanında, büyük endüstri merkezlerindeki emekçileri, kırsal merkezlere doğru kaymalarına iknaya yönelik politik bir çabayla açıklanabilir.

Örneğin Şanghay gibi, emperyalizmin mirası büyük şehirlerde nüfusun olağanüstü yoğunlaşması, gayri tabii ve azaltılması gereken bir şey olarak görülmekte. Bu bakımdan, Şanghay'da, her yıl okullarını bitiren ve şehir dışında çalışmaya gitmek isteyen, yaklaşık olarak 200.000 genç var; tüm bölümler ya da atölyeler bile başka yere taşınmakta; işletmelerde kollektif bir tartışma girişiminden sonra özellikle gidilmesini kararlaştırmak vs., için kararlar alınıyor.

Kırsal alanda endüstrileşme, emekçilerin girişmiş oldukları üretici faaliyetlerin doğasında önemli bir dönüşümün ortaya çıkmasına sebep oldu. Bu dönüşüm, tarımdaki temel yatırımların büyük bir kısmının tamamlanması ve tarımın makineleşmesinin ve yarı makineleşmesinin gelişmesiyle olanak dahiline girebildi. Böylece, endüstriyel etkinliklerde kullanılabilen emek güçlerinden faydalanılır oldu.

Bu şekilde, **üretici güçlerin mekâna uygun bir biçimde yeni bir dağılımının** ortaya çıkması sağlanır; bu da gittikçe büyüyen şehirler çevresinde yoğunlaşmayı önler. Çin’de, halihazır endüstrileşme ve şüphesiz dünyada ilk defa, şehirlileşmeye karşı bir hareketle birlikte yürüyor, en azından Şanghay gibi çok büyük şehirlerde olduğu gibi, Şenyang gibi, yüzbinlerce kişinin şehirlerden kırsal alanlara doğru harekete geçtiği diğer şehirlerde de. Bu demek değildir ki, bu şehirlerde endüstri geriliyor, tam tersine; kırsal alanın endüstrileşmesi ya da küçük şehirlerin endüstrileşmesi demografik bir büyümeye eşlik ederken, endüstriyel gelişmenin oralarda, duraklayan ya da gerileyen bir şehirli nüfus temeline dayanılarak yapılması demektir.

Kırsal endüstri sistemleri görece olarak bağımsızdırlar. Görevleri arasında, kendisine tarımda gerekli olan üretim araçlarını sağlamak, üretimini yükseltmek, çalışma koşullarını iyileştirmek, vs. bulunur.

Doğrudan, apaçık görülen bütün bu değişiklikler, üretim ilişkilerindeki bir dönüşümler bütünlüğünün sonucudur. Bütün bunlar, ideolojik bakımdan bir devrimcileştirmeyi ve proleter dünya görüşünün yeniden kırsal alanlara nüfus etmesini gerektirir ve buna olanak verir. Köylüler için, şehirlerin egemenliğinin sonu demekti bu; kendi kendilerini ve kollektif

olarak kaderlerini dönüştürmenin mümkün olduğu-
nun bilincine vardılar, bu köy yaşamında da bir de-
ğişikliğe sebep oldu.

Önceki Büyük Atılım, İdeolojik dönüşüm yo-
lunda önemli bir rol oynamıştı; köylü kitlelerinin,
yaygın bir biçimde, endüstriel üretim süreçlerine ege-
men olma yeteneklerinin bilincine varmalarını sağ-
lamıştı.

Kırsal alanın endüstrileşmesi, planlamanın mer-
kezi organlarıyla çeşitli mülkî birimler arasındaki
ilişkilerde ciddi değişiklikleri gerekli kılıyordu. Köylü
kitlelerinin gereksinimleri böylelikle daha iyi
gözönüne alabileceğinden, halk komünlerine ve üre-
tim birliklerine büyük bir serbestlik tanınmıştı. Geç-
mişte verilen belirli sayıda, önemli politik yönelim-
ler, halk komünlerinin küçük işletmelerine büyük bir
gelişkenlik sağlamıştı.

Bütün bunların birbirine uygun bir biçimde ola-
bilmesi ve bölgeler arasında, üretim birimleri ara-
sında çelişkilerin gelişmemesi için, bölgelerin, üre-
tim birimlerinin, politikayı buyruk verilen mevkiye
sokmaları kaçınılmazdı, bu onların, bütünün çıkarı-
na üstünlük tanımaları demekti. Temelde herbirinin
genel çıkar açısından en doğru olanın ne olduğunu
kendi kendine sorması, politik ve ekonomik mese-
lelerin bütünlüğüne bakışın kitlelerin yeni bir tavrı-
nı içermesi demekti.

Kırsal alanın endüstrileştirilmesi ve ademi mer-
keziyetçilik politikası ancak, kendisine somutta kök-
leşmek olanağı veren üretici güçlere ve toplumsal
ilişkilere dayandığı için etkili oldu. Kimilerinin çinli
yöneticileri kolaylıkla suçladıkları «volontarizm»e
(iradecilik) ve «subjektivizm»e (öznelcilik, ç.n.) tü-

müyle karşıdır. Bu suçlamalar kadar hatalı hiç bir şey olamaz. Tam tersine, çarpıcı olan, ne imgeleme yetisini, ne de cüretli girişkenlikleri dıştalamayan bir politikanın olağanüstü gerçekçiliğidir.

IV

Üretim ilişkilerinin
devrimcileştirilmesi

Sovyetler Birliğinin ve Çin'in tarihsel deneyi, değişik «yönetim yöntemleri»nin toplumsal etkilerine ilişkin soru sormayı zorunlu kılıyor. Gerçekte, bunlar üretim araçlarının toplumsal kullanım koşullarına ve görevlerin paylaşımına uygun düşüyorlar. Üretim araçlarının kullanımını, görevlerin paylaşımını ve üretimin doğasını belirleyen, yönetimin toplumsal biçimine gelince, bazen maddi üretimden kopuk, ekonomik ve politik bir iktidar sahibi olan bir azınlık, bazen de doğrudan üreticilerin çoğunluğunca meydana getirilir. Bu durumda, bunun nedeni, üretim ilişkileri ve sınıf ilişkileridir.

Bununla beraber, bir işletmenin içinde üreyen üretim ilişkileri, toplumsal oluşumun bütünlüğü içinde üreyen toplumsal ilişkilerin doğasına ve tüm toplum düzeyindeki sınıf mücadelesine temelden bağlıdır. Üretim ilişkilerinin sosyalist dönüşümü de daima sınıf mücadelesinin ve her şeyden önce, toplumsal oluşum düzeyinde sürdürülen ideolojik ve politik sınıf mücadelesinin sonucudur.

Üretici güçler-üretim ilişkileri bileşiminde, üretim ilişkileri, üretici güçlere, üretici güçlerin yeniden üreme koşullarını zorla benimseterek, egemen bir rol oynarlar. Tersine, üretici güçlerin gelişmesi hiç

bir zaman üretim ilişkilerinin dönüşümünü doğrudan belirlemez; bu dönüşüm daima sınıfların karşılıklı müdahalesiyle oluşur, yani sınıf mücadelesiyle. Üretim ilişkilerinin sosyalist dönüşümü için mücadele, «üretici güçlerin gelişmesi» adına sürdürülemez, çünkü bu gelişmenin biçimleri, sınıf ilişkilerine bağlıdır ve sınıf çıkarlarıyla, karşı-karşıya bulunan sınıfların düşünceleri, istekleri ve tasarımlarıyla belirlenirler. Marks, bu son nokta üstünde birçok defa özellikle, daima, ekonomik temeldeki değişikliklerle üstyapının altüst oluşu arasında, ayırım yapmak gerektiğini belirttiğinde ve «belirli toplumsal bilinç biçimleri üstyapıya uygun düşen» insanların, hukukî ve toplumsal üstyapı aracılığıyla, mücadeleye girdiklerini ve mücadeleyi sonuna kadar sürdürdüklerini söylediğinde durmuştur. (1).

Madem ki üretim ilişkilerin dönüşümü sınıfların mücadelesine bağlıdır, bundan şu sonuç çıkar, burjuvazinin politik egemenliğine son verilmiş olsa bile, kapitalist üretim ilişkileri yeniden üremeye devam edebilir, çünkü bu ilişkilerin varlığı derhal dönüştürülemeyen bir üretim sürecinde kayıtlıdır. Söz gelişi bütünüyle gelişmiş yeni bir toplumsal ilişkiler sisteminden ve sözgelişi tamamiyle oturmuş yeni bir üretim tarzından önce, toplumsal kuruluş zorunlu olarak bir geçiş döneminden geçer. Bu dönem boyunca, toplumsal ilişkilerin bütünü devrimcileştirilmiş olmak zorundadır.

Kapitalizmden komünizme bir geçiş olan sosyalizmin, yeniliğini, karmaşıklığını ve kendi doğasını da hesaba katmalıdır: bu da sosyalizmin, sınıflı bir toplumdan, sınıfsız bir topluma tarihte eşi görülmemiş bir geçiş olmasıdır.

Sosyalist geçiş sırasında, yeni üretim ilişkileri

henüz tamamiyle egemen değildir; Çin’de sık sık kullanılan bir formüle göre, bunlar henüz «eksik»tir. Tohum halindeki komünist üretim ilişkileridir ve gelişmeleri, meta ilişkilerinin ve kapitalist ilişkilerin varlığıyla çatışır.

Bu «eksikliğin» kaçınılmaz niteliği, Marks tarafından şunlar söylendiğinde belirtilmişti: «sosyalist toplum, karnından çıktığı eski toplumun lekelerini henüz bütün ekonomik, moral ve entellektüel ilişkilerde taşıyor». Mao Çe-tung, bu düşünceye birçok defa değindi, özellikle, 1957 yılında, aşağıdaki satırları yazdığında: «Yeni toplumsal düzen kurulmak üzere ve berkitilmesi için belirli bir süre gerek. Bu düzenin kuruluşundan itibaren eksiksiz olduğunu zannetmeyelim; bu mümkün değil. Ancak giderek berkitilmiş olabilir. Yeni toplumsal düzenin nihai biçimini kazanması için, ülkenin sosyalist endüstrileşmesini gerçekleştirmek, ekonomik cephede sosyalist devrimi azimle sürdürmek ve üstelik, devrim ve sosyalist eğitim açısından politik ve ideolojik cephede sıkı ve sürekli bir çaba sarfetmek gerekir. Öte yandan, farklı uluslararası koşulların da buna yardım etmesi gerekir (2).

Sosyalist üretim ilişkilerinin eksik ya da tamamlanmamış gelişmesi, proletarya diktatörlüğü altında bile, eski üretim ilişkilerinin, kısmen yeniden üremesinin lehine olur; eski üretim ilişkilerinin yerini tamamiyle sosyalist üretim ilişkileri aldığı ölçüde, ancak bunlar yokolabilir, yani yıkılabilir.

Lenin de, sosyalizmin bu özgüllüğünü açıkça belirtmiştir: «Teorik olarak, kapitalizmle, komünizm arasında belirli bir geçiş döneminin yer aldığı şüphe götürmez. Bunun, toplumun bu iki ekonomik yapısına özgü özellikleri ya da çizgileri ister istemez bir-

arada bulundurması zorunludur. Bu geçiş dönemi-
nin, kapitalizmin can çekişmesi ile komünizmin doğuşu arasında, ya da başka bir deyişle, yenilmiş ama yokolmamış kapitalizm ile doğmuş, ama henüz pek zayıf komünizm arasında bir mücadele evresi olduğu unutulmamalıdır. (3)»

Sosyalizmin «tamamlanmamış» niteliği, kapitalist üretim tarzı ile komünist üretim tarzı arasında ge-
çiş oluşu, iki yol arasındaki mücadelelerin objektif temellerinden birini meydana getirir.

Bu sorun üstüne, Rusya'da, 1930 yıllarında büyük bir karışıklık ortaya çıktı, sosyalizmin kuruluşunun «tamamlanmış» olduğu ileri sürülüyordu. Bu durumda, sosyalizm artık, bir geçiş dönemi olarak değil, yeni dönüşümün, sınıflar mücadelesine bağlı olarak ortaya çıkmadığı, ama varolan ilişkilerin genişletilmiş yeniden üreme sürecine bağlı olarak ortaya çıktığı sağlamlaştırılmış bir üretim tarzı (4) olarak düşünülmüştü. Oysa, sosyalist geçiş dönemi boyunca, sınıflar varolmakta devam ederler ve üretimin toplumsal sürecinin dönüşümü sınıf mücadelesine bağımlılığını, ilk planda da sınıfın ideolojik mücadelesine bağımlılığını sürdürür: kapitalist toplumsal ilişkileri yıkmak sözkonusudur. Bunun için, öncelikle, egemen bir durumda olan kapitalist ilişkilerin, bütün toplumsal kuruluştaki ve her düzeyde egemenlik altında bir konuma getirilmiş olması gerekir.

Kapitalist toplumsal ilişkilerle, komünist toplumsal ilişkiler arasındaki çelişkinin başat görünümünün yer değıştirmesi, eşit olmayan bir biçimde etkili olur Proletarya diktatörlüğünün kuruluşu, çelişkinin başat görünümünün, **politik** planda ve kısmen de ideolojik planda, proletaryanın lehine yerdeğıştirmesini getirir, ilk devrede, proletarya her üretim biriminin

bünyesine egemen değilken, ya da, ekonomik temel kendisinde, yani üretim ilişkileri düzeyinde çok kısmî olarak egemenken, bu yerdeğiştirme tamamlanamaz.

Özellikle, endüstri işletmelerinde bir kapitalist «yönetim» biçimi altında ortaya çıkan, eski üretim ilişkilerinin yeniden kısmî üretimi, açıkça burjuvazinin varoluşunun objektif temellerinden birini meydana getirir

Bütün geçiş dönemi boyunca izlenen ideolojik ve politik sınıf mücadelesi, aynı zamanda bu objektif temele ve burjuva toplumsal ilişkilerin, ideolojik ve politik aygıtlar aracılığıyla, yeniden üremesine bağlıdır. Üretim ilişkilerini de içeren, eski kapitalist toplumsal ilişkilerin yıkılmasına ve sosyalist üretim ilişkilerinin tamamiyle gelişmesine tek olanak sağlayan ideolojik ve politik cephelerde sürdürülen proleter mücadeledir. Sosyalist yolda ilerleme, proletaryanın mücadelesine bağlıdır ve hiç bir zaman, «üretici güçlerin gelişmesi»nin doğrudan basit bir ürünü değildir.

Bunun için geçiş dönemi, ideolojik ve politik sınıf mücadelesiyle belirlenmiş **aşamalardan** geçer. Bu, mücadele içinde yolunu belirleyen bu mücadelelenin, her toplumsal kuruluşu sosyalizme doğru geçiş halinde değerlendirmesidir.

Proletarya diktatörlüğü altında sınıf mücadelesinin gelişme biçimi, başlıca, yönetici partinin izlediği politik çizgiye bağlıdır. Gerçekte, kitlelerin doğru düşüncelerinin az çok iyi bir biçimde toparlanmasına olanak veren ve tarihe geçmiş proleter mücadelelerinden ve kendi öz deneyinden dersler çıkarma olanağını ona sağlayan bu çizgidir.

Kapitalist yönetim biçimlerini az çok tamamiyle

reddetmeye olanak veren egemen faktörü meydana getiren de, bu politik çizgidir. İşletmelerin yönetiminin dönüşümü, «yönetim teknikleri»nde yapılmış olan basit bir değişiklikten tamamen başka bir şeydir. O, ancak sınıf mücadelesi aracılığıyla devrimcileştirilebileceği bilinen, **üretim araçlarını** da içerir. Proletaryaya insiyatif sahibiyken, kitleleri proleter ideolojisine sahip olmaya ve üretim araçlarının fiili toplumsal sahipliğine götüren, bu mücadelenin farklı aşamalarıdır.

Üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti, yani bunlar üzerinde doğrudan üreticiler tarafından kolektif olarak uygulanan gerçek egemenlik, işçi sınıfı **birliğinin** kendi **bölünmüşlüğü** üstüne yürümesini ve sonuç olarak, doğrudan üreticilerin kendi üretim araçlarıyla **birliğinin, ayrılma** üzerinde egemen olmasını içerir (5).

Birliğin yeterli bir dereceye ulaşmasını beklemeksizin, doğrudan üreticiler, geniş bir alanda, doğrudan kendi toplumsal egemenliklerini uygulayamazlar; egemenliklerini ancak, halk kitlelerinin ve işçi sınıfının ideolojik ve politik birliğinin ve bu durumda, proletarya diktatörlüğünün zorunlu aygıtı, yönetici proleter partinin aracılığıyla uygulanabilirler. Bu parti de ancak, kendisi proleter ideolojinin taşıyıcısı ve partinin kitlelerin dışında kalmayıp, bütünüyle kitlelerle **içsel bir ilişki içersinde** bulunduğu ölçüde, ancak gelişebilen bir toplumsal pratik aracılığıyla, bu ideolojinin giderek kitleler tarafından sahiplenilmesini garantiye alması halinde, proletarya diktatörlüğünün aygıtı olabilir.

İşçi sınıfının ve halk kitlelerinin, proleter Partisinin eylemini desteklemeleri olgusu, her şeye rağmen, proleter ideolojinin kitleler tarafından sahiplen-

nilmiş olduğunu ve burjuva ideolojisinin, kitleler üzerinde, onların fiili pratiği düzeyinde; özellikle üretim için mücadele düzeyinde egemen bir etkinlik sürdürmekten vazgeçtiğini, henüz kesinlikle belirtmez. Oysa, bu egemen etkinlik parçalanmadığı sürece, işçi sınıfı ve halk kitleleri bölünmüş bir durumda kalırlar ve kısmî ya da kişisel çıkarlarını, devrimin bütünlüğünün çıkarlarından üstün tutmaya yönelebilirler. Çin'de kurtuluşu izleyen yıllardaki durumda olduğu gibi belirli bir noktaya kadar, bu durumu ise Mao Çe-tung yazmış olduğu şu satırlarla açıklar:

«Mali ve ekonomik düzenlerimizde, birlikten yoksunluk, «bağımsızlık» düşüncesi, özerklik ve acınacak haldeki diğer olgular, politikamızı ve düzenlemelerimizi eksiksiz olarak uygulamayı garantileyen, uyarlı ve bütünleşmiş bir çalışma sistemi yararına safdışı edilmiş olmalıdır (6).»

Kültür Devrimi sırasında, proleter ideolojisinin emekçiler tarafından sahiplenilmesi yolunda, çok önemli bir aşama aşılmış oldu. Bu, görece olarak birleşik bir kitle eylemini geliştirmek olanağını verdi. Ç.K.P. tarafından izlenen politik çizgi, böylece görüş açılarını, politik ölçüleri, planları, buyruk ve eylemleri, hiç umulmayan bir ölçüde birleştirmeye olanak verdi. Sonuç olarak da, her işletme başka zamanlardakinden çok daha fazlasıyla kendi çıkarlarından önce ülkenin bütünlüğünün çıkarını düşünmeye başladı.

Evet, proleter ideolojisinin kitleler tarafından gittikçe büyüyen bir biçimde sahiplenilmesi anlamında ideolojik devrimcileştirme, üretim ilişkilerinin devrimcileştirilmesinin koşullarından biridir, bu açıktır, çünkü sosyalizm ancak **üretim araçlarının top-**

lumsal mülkiyeti sayesinde gelişebilir. Üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti zorunlu olarak, fiilen, doğanın ve üretici güçlerin gerçekten **kollektif mülkiyeti** sürecine ve şu halde, **gerçek kollektif bir eyleme** bağlıdır. Toplumsal alanda gerçekleştirilen böyle bir kollektif bir mülkiyet süreci, ancak, doğrudan üreticilerin gerçek **birliği**, bunların kavrayış ve eylem birliği, ulaşılabilecek amaçlar ve ileri sürülen araçlarda birliktelikleri temeli üzerinde açıkça gelişebilir. Böyle gerçek bir birlik, doğrudan üreticilere dışardan zorla kabul ettirilemez; bu zorunlu olarak pratikte, düşüncelerde, tasarımlarda bir birliktir, ideolojik ve politik bir birliktir. Bu birlik, kollektif çıkarların, kişisel ve özel çıkarlara üstünlüğünü içerir. Eğer durum böyle değilse, üretim araçlarının ve ürünlerin toplumsal mülkiyeti eksik kalır, kısmen de **biçimsel** olur.

Engels'de, üretim araçlarının Devlet mülkiyetinde oluşunun ancak, üretici güçlerin toplumsal karakteri ile mülkiyetin özel karakteri arasındaki çelişkinin çözümünün **biçimsel aracı** olduğunu belirttiğinde, bu olguyu belirtmişti. Üretim araçlarının Devlet mülkiyetinde oluşu, Devlet, proletarya diktatörlüğünün Devleti bile olsa, henüz gerçek bir toplumsal mülkiyet değildir, bu üretim ilişkilerinin bütünüyle dönüşümünü değil, bir hukuksal ilişkiyi gösterir.

Engels'in dediği gibi, Devlet, üretim araçlarını «toplum adına» kendine maleden, üretim araçlarının maliki durumuna gelir, bu henüz toplumsal bir mülkiyetin («toplum tarafından» kendine maletmenin) söz konusu olmadığını, pekâlâ ifade eder. Aynı zamanda, bununla, doğrudan üreticilerin, henüz doğrudan doğruya ve kollektif olarak üretim araçlarının sahibi durumuna gelmemiş oldukları da belirtilmiş

olur. Devlet gerçekte ancak, doğrudan üreticilerden ayrılığıyla varolur; bunun için üretim araçlarının ve doğrudan üreticilerin bütünleşmiş birliği, Devlet'in yokoluşunu gerektirir. Bunun da ancak uzun bir tarihsel süreç aracılığıyla mümkün olduğu bilinir.

Üretim araçlarının hukuksal özel mülkiyetinin ortadan kaldırılması ve ekonomik bir planın uygulanması, üretim araçlarının fiili toplumsal mülkiyeti için zorunlu olan, ama yeterli olmayan koşullardır. Üretim araçlarının fiili toplumsal mülkiyeti, üretimin toplumsal sürecinde köklü bir dönüşümü, doğrudan üreticilere zorla kabul ettirilmemiş olan, ama **birleşik** kollektif bir eylemin sonucu olması gereken bir dönüşümü, zorunlu kılar. Bu birliğin kendisi, ancak, halk kitleleri kendilerini bölen ve sömürü ilişkilerinin yeniden üremesine olanak sağlayan proleter olmayan ideolojileri reddederlerse mümkün olur.

Proleter Kültür Devrimi, proleter ideolojisine kitleler tarafından sahip çıkılmasına olanak veren, sınıflar mücadelesinin biçimlerinden birini meydana getirir, ama bu ancak, sosyalizmin kuruluşunun objektif gereksinimine uygun düşen, çok geniş bir kendine maletme sürecinde bir evredir. Bu gereksinim karşılanmadıkça ya da ancak kısmen karşılandıkça, sömürücü sınıfların ideolojisine bağlı bulunan görüşler hâlâ yaşamakta devam eder. Bu görüşler, emekçilerin bölünmesine ve sömürücü ilişkilere tâbi olmalarına olanak verir. Bu durum aynı biçimde, bu ilişkilerin yeniden üremesine ve üretim araçlarının ve ürünlerin sömürücü bir sınıfın özel mülkiyetinde olmasına olanak sağlar. Bu olasılık, özel mülkiyeti kapsayan **hukuksal biçim** ne olursa olsun vardır: bu biçim, bir «Devlet malikliği» biçimi, ya da «kollektif maliklik» biçimi olabilir (bu biçimler aynı

zamanda, sömürü ilişkilerini **en iyi gizleyen** biçimlerdir, çünkü bunlar özel mülkiyetin karşısı bir biçimi **temsil ederler**).

Evet, proleter ideolojisine kitleler tarafından sahip çıkılması önemlidir, sınıf mücadelesi aracılığıyla çelişkilerin tahliline ve böylece bu çelişkilerin çözümüne yönelen halk kitlelerine, birleşme olanağını veren bu ideolojidir. Doğrudan üreticiler tarafından proleter ideolojiye sahip çıkılması, onlara, üretimin toplumsal sürecinin, «bireysel eylemler»in basit bir «yan yana gelişi» değil, egemen olmak için, böyle davranmak zorunda olan kollektif bir etkinlik olduğunu kavramak olanağını verir.

Uzun zaman, üretimin toplumsal süreci, doğrudan üreticiler tarafından bir tek süreç olarak kabul edilmiş olmadığı için, az çok birbirinden **ayrılmış** basit süreçlere **bölündü**; bu durumda toplumsal sürecin birliği, proletarya diktatörlüğü sayesinde proletaryanın yönetimi altına alınmış olmadıkça, egemen ve sömürücü bir sınıf meydana getiren, üretim dışı ajanlar aracılığıyla sağlanmış oluyordu. Ajanlar arasındaki ilişkiler, «zorunlu» gibi görünen üretim süreçlerinin birliğini gerçekleştirir, üretimin toplumsal sürecine egemen olan sınıf ideolojisi bunu, doğrudan üreticilerin üzerinde yeralan ayrıcalıklı ajanların aracılığıyla ancak düzenlenmiş, tamamlanmış ve «mükemmelleşmiş» olabilen bireysel ya da özel (üretim süreçlerinin, ç.n.) süreçlerin basit bir toplamı olarak gösterir. Diğer sömürücü sınıfların ideolojisi gibi burjuva ideolojisi, temel toplumsal bir bölünmeyi, sınıflar bölünmesini içeren üretim tarzlarına böyle aldatıcı bir «aklama çabasıyla» sarılır. Üstelik, bu ideoloji, sömürücülerin kâh bireysel, kâh birbirinden ayrı eylemlerinde «özgür» olabilecekleri ha-

yalini üreterek, egemen sınıfın bünyesinde bile bir bölünmeye yol açar, egemen sınıf tarafından sömürünün korunmasına ve bu sömürünün kaçınılmaz maddi ve toplumsal koşullarının yeniden üretilmesine olanak sağlar.

Diğer yandan, eğer proletaryanın politikası, işletmelerin yönetiminde buyruk veren mevkide değilse, bunlar **kendi aralarında bölünmüş olurlar**, aynı şekilde doğrudan üreticiler de **kendi aralarında bölünmüş olurlar**. Bu andan itibaren, egemen olan, bazen meta ve para ilişkileri, bazen doğrudan üreticilere dışardan zorla kabul ettirilen bir üretim planı olur. İlk durumda, buyruk veren mevkide olan kâr-dır, ikinci durumda, üretimdir. Aslında, iki durumda da, doğrudan üreticilerin faaliyeti devrimin bütünlüğünün çıkarlarına değil, özel çıkarlara tâbidir.

Proleter politikası buyruk veren mevkide olmadığı zaman, her işletme gerçekte, -ki bu çok büyük bir kâr ya da «kendi planını» gerçekleştirmek açısından olur- kendi öz çıkarlarını bütünün çıkarlarının üstünde tutmaya yönelir. İşletmeler, kendi aralarında gerçek bir **işbirliği** ve en güç görevlerin ya da daha az «kârlı olan»ını bunun yardımıyla tamamlanması yerine, herbiri en kolay planı ya da en «elverişli» siparişleri elde etmeye gayret ederler. Şu ya da bu siparişleri, şu ya da bu planı elde etmek açısından, uygun bir üretim için, zayıf nitelikte bir üretime geçebilmek ya da üretimde büyük kolaylıklar elde etmek için, çeşitli dolaplar çevirirler. Aynı zamanda, emekçiler, üretim ilişkilerinin devrimleştirilmesine yönelmek yerine, kendi kişisel çıkarları adına âzami üretime koşulurlar, bireysel teşvikler üstün bir yer tutarlar, ve bunların paylaşımı bir

gözetim, bir denetim, bir hiyerarşik örgütlenme getirir.

Bu sonuncusu, işletmelerin bünyesinde, bütünüyle proleter ideolojisini gerileterek, kapitalist üretim ilişkilerinin yeniden üremesini sağlar. Bu durumda, para, üretime ve planın kendisine egemen bir faktör olur.

Böylesi koşullarda, kitlelerin girişkenliği ve coşkusu geliştirilemez, ve üretim ancak, munzam (ek, ç.n.) üretim araçlarının **birikimi** ve tepeden zorla kabul ettirilen teknik dönüşümler sayesinde büyütülebilir. Genişletilmiş kapitalist yeniden üretimin motoru, birikim, bu durumda, üretici güçlerin sosyalist gelişiminin önüne geçer. Birikimin tuttuğu yer, ekonomik plana özgül bir içerik kazandırır: kitlelerin tüketimine ilişkin üretimde bir artık kısmın oluşturulması gereklerinin **ağır basan bir biçimde** ilk plana alınmasını zorunlu kılar ve kitlelerin gereksinimleri önemsenmemiş olur; bu da, sadece, doğrudan üreticilerin girişkenliklerini ve çalışma isteklerini azaltabilir. Bu koşullarda, planın gerçekleştirilmesi sorunu bile, üreticilere, bir bireylere maddi ödüller sisteminin ve bir baskı sisteminin geliştirilmesi aracılığıyla zorla benimsetilmek durumundadır. Böyle bir sistemin varlığı, doğrudan üreticilerin, yabancı bir sınıfa, emekçiler üzerinde kendi egemenliğini kurma ve yayma ve de, bu durumda onları sömürme olanağını yaratmasını sağlar.

Revizyonist ideolojinin açıkladığının tersine, belirtmek gerekir ki, kâr peşinde koşarak, proleter ideolojisine üstünlük tanıyarak elde edilen sonuçların «benzeri» sonuçlara ulaşmak mümkün değildir. İdeolojik alanda, kâr peşinde koşulması ve bireysel ve özel çıkarlara üstünlük tanınması, proleter ideolojisi

ile uyuşmaz. Politik alanda, bireysel çıkarın üstünlüğü, zorunlu olarak denetimlerin, güvensizliğin ve baskının kuvvetlenmesini getirir. Ekonomik alanda, özel çıkarlarla, emekçilerin bütünlüğünün ve devrimin çıkarları arasında, sürekli çelişki vardır.

Kişisel çıkar peşinde koşmayla, bütünün çıkarlarının karşılanması için gereklerinin her noktada ve her an, birbirleriyle uyuşmasını sağlayacak yeterlikte bir sistemin varedilebileceğinin düşünülmesi, «ekonomist» («liberalizm» aldatmacasının benzeri) bir aldatmacadır. Her zaman, özel bir işletme için pek «tatminkâr» olan bir şeyin, emekçilerin bütünü, üretim ilişkilerinin devrimcileştirilmesi ve dünya devrimi için «tatminkâr» olmadığı durumlar vardır. Her zaman, bir bireyin ya da bir işletmenin, sadece bütünün çıkarlarını tatmin etmek gerekçesiyle fedakârlık yapmak istediği durumlar vardır. Çinlilerin dediği gibi: «Kendimizin de, işletmemizin de bütünün sadece bir parçası olduğunu unutmamamız, öyle ki, kendi özel görevimizi yerine getirirken, daima bütünü dikkate alarak hareket etmemiz gerekir.»

Çinli emekçiler, proleter politikasına üstünlük tanıdıkları zaman işletmeleri dönüştürdüler, böylece işletmeler, basit «üretim birimleri»nden başka bir şey haline geldiler; **ideolojik birliklerin** ve üreticilerin **iktidarının** uygulandığı yerlerde, birbirleriyle bağıntılı **politik birimler** haline geldiler. Proleter politikasına üstünlük tanındığında, Mao Çe-tung şöyle demişti: «yönetim sosyalist eğitim hareketine de katıldı (7).»

Şu halde, proleter politikasının buyruk verilen yere sokulması, işletmelerin sosyalist yönetiminde, sosyalist üretici güçlerin gelişmesinde, mücadele düşüncesinin gelişmesinde ve üreticilerin sosyalist dönüşümünde gerekli idi.

Proleter Kültür Devrimi, sosyalist gelişme yolunda, eşi görülmemiş ve çok önemli bir aşamayı, ama sadece bir aşamayı temsil eder. Sınıf mücadelesi tamamlanmış olmaktan uzaktır ve iki çizgi arasındaki mücadele devam ediyor. Yeni düzenlerin çalışma biçiminin düzeltilmesi kampanyaları gibi, eleştiri çabaları da titiz ve sürekli bir biçimde gereklidir. Bu kampanyalar ve eleştiriler olmaksızın, bu örgütlerin ya da bazı üyelerinin sosyalist yoldan sapmaları tehlikesi savuşturulmuş olamaz.

Birçok kültür devrimlerinin gerekli olacağını belirten Mao e-tung, şöyle demiştir:

«Halihazırdaki Büyük Kültür Devrimi, trndekilerin ancak ilkidir. Gelecekte, böylesi devrimler kaçınılmaz olarak birçok defa ortaya çıkacaktır. Nihai olarak ulaşılacak olan devrimin sonucu, çok uzun bir tarihsel dönem, kararlı olmayı gerektirir. Eğer bu dönem başarıyla katedilmezse, kapitalizmin yeniden canlanması her an için mümkündür.» (1967 yılında yayınlanan sözler)

-
- (1) Karl Marks'ın *Ekonomi politiğin eleştirisine katkı* adlı eserinin nsz, nc Yayınları, mart 1970, s. 3
 - (2) Çin Komünist Partisi Ulusal Kongresine, propaganda çalışmasına ilişkin müdahale, (12 mart 1957) adlı konuşmadan, *Başkan Mao e-tung'un sözleri* adlı el kitabına alıntı. Ekim Yayınları, 1966, s. 36.
 - (3) Lenin, *Bütün eserler*, c. 30, s. 103.
 - (4) S.S.C.B. Bilimler Akademisinin *Ekonomi politik elkitabı* ve 1936 daki Stalin'in yazılarına bak.
 - (5) Kapitalist retim tarzı, bünyesinde, emek sürecinin bir dönüşümünü geliştirdiği toplumsal oluşumlarda serpilir. Bu dönüşümün görünümlerinden biri maşinizm'dir, bununla kollektif emekçi ortaya çıkar. Emekçinin, kendi iş aletiyle eski ilişkisi yok olur ve kapitalist üretim ilişkilerine sokulmuş ve bu ilişkilerin

egemenliği altında alınmış olan emekçiler, bütünüyüyle hiyerarşik olarak bölünmüş ve birbirinden ayrı üretim birimlerinde örgütlenmiş olarak, kollektif bir biçimde makinelerin karşısında yer alırlar.

«Kollektif emekçi» kavramını, «ortak emekçi» kavramından ayırmak gerekir; bu kavram, sermayeye bağı (tabî, ç.n.) olan ilişkilerden temelden farklı ilişkilerin içinde yeralan ve Marks'ın «özgürce ortak» emekçiler diye adlandırdığı şeyi belirtir. Burada bu, emeğin burjuva bölünmesinin yokoluşunun ortaya çıkmasıdır, çünkü, tamamiyle gelişmiş ortak emekçi, kol emeği ile kafa emeği, yürütme işi ile yönetme işi, şehirle kırsal alan arasındaki ve organik olarak ayrılmış «üretim birimleri» arasındaki bölünmenin sonu demektir. Proleter Kültür Devrimi aracılığıyla, eski kollektif emekçinin yıkımının başlangıcı ve ortak emekçinin doğuşu, yani toplumsal alanda *biitünlenmiş bir emek*'in doğuşu algılanır.

(6) *Pekin-Information*'un, 20 Nisan 1970 tarihli sayısından alındı, s. 9.

(7) *Pekin-Information*'un 20 Nisan 1970 tarihli sayısından alındı. s. 10.

S o n s ö z

Daha önceki sayfaları okuyunca, bunların toplumsal ilişkilerde Kültür Devrimiyle yolaçılan dönüşümlerin, «kendiliğindenci ideoloji»nin hayalci görüşlerine göre, kitlelerin «kendiliğinden eylemi»nin değil, tam tersine, Mao Çe-tung'un devrimci çizgisinin politik yönelimleriyle ve bu çizginin taraftarı işçilerin, köylülerin, kadroların, vs, eylemleriyle yardım etmiş oldukları kitlelerin eyleminin ürünü olduğunu pek yeterince aydınlığa çıkarmamış olabileceklerini farkettim.

Gerçekte, sadece, bu yönelim ve bu etkinlik, emekçilerin tutarlı girişkenliklerini bir noktada toplamaya olanak verdi ve çin halk kitlelerine mücadelelerini birleştirmek ve bu mücadelelerin, Çin'in sosyalist yolda ilerlemesine engel teşkil eden toplumsal ilişkileri yaşatmaya yönelen, burjuva çizgisini altetmek için varmak ve amaçlamak durumunda olduğu hedefleri belirlemek olanağını sağladı.

Devrimci çizginin aktif rolü açıkça gösterilemediği ve bu çizginin, burjuva çizgiye meydan okuduğu koşullara ilişkin asgari bir tarihsel bilgi verilmediği için, metin haksız yere, kaydedilmiş ve tartışıl-

miş olan toplumsal dönüşümleri, sadece objektif koşulların olgunlaşmış olmasının «garantili» ürünü olarak düşündürebilir. Böylesi bir biçimde bakmak, Çin'deki kitlelerin, «aşırı-sol» biçimi altında olduğu kadar, revizyonist biçimi altında da burjuva çizgisine karşı sürdürmek zorunda olduğu mücadelelerin kapsam ve karmaşıklığını güçlükle anlaşılabilir hale getirir.

Kültür Devrimi sırasında yeralan mücadelelerin doğasını daha iyi kavramak için, unutmamak gerekir ki, Kültür Devriminin çözümüne olanak sağladığı, ve böylelikle Çin'i sosyalist yolda ilerletmiş olan çelişkiler, objektif çelişkiler idiyse de gerçekte, Ç.-K.P. Merkez komitesi tarafından Çin'li kitlelere yöneltilen çağrı (1) ve marksizmin devrimci düşüncelerinin sahiplenilmesi oranında Çin'li kitleler tarafından derinleştirilmesi sayesinde, Kültür Devrimi Çin'de gerçekten vücut buldu.

Aynı biçimde hatırlamak gerekir ki, devrimci çizginin ortaya çıkışı, kitlelerin içindeki burjuva ve küçük-burjuva düşüncelerin varlığıyla da çatıştı. Gerçekte, eğer bu düşünceler kitlelerde bulunmamış olsaydı, burjuva çizgisi kendisinin zaferinde avantaj sağlamış bulunan, şüphesiz sadece küçük bir azınlık meydana getiren kimselerin ancak küçük bir miktarını harekete geçirebilmiş olacaktı.

Bu durumda, Kültür Devrimi, Ç.K.P.nin proleter çizgisi ile burjuva çizgisi arasındaki mücadelenin bir anı (momant, ç.n.) olarak anlaşılmış olur. Bu an, kendine has özelliklere sahip, ama mücadele, devam ediyor: Kültür Devriminden önce de vardı ve burjuvazi ve burjuva düşünceleri varoldukları süreçte de, sürüp gitmek durumunda ve bu durumda, bur-

juvazi ve proletarya her zaman karşı karşıya gelmeye devam ederler.

Önde geleni daha iyi kavramak için, belirli sayıda kesin noktaları hatırlamak gerek.

Eğer proletarya diktatörlüğü altında, burjuvazi ve proletarya birlikte var olmaya devam ediyorlarsa, bu kapitalist ilişkilerin (burjuvazinin ve proletaryanın objektif olarak var olmalarının dayanağı bu ilişkilerdir) proleter devrimiyle, ve de mülkiyetin sosyalist biçimlerinin egemen olmasıyla kayıtsız şartsız ortadan kalkmadıklarını ifade eder. Bu kapitalist ilişkilerin varlığını izleyerek, emekçiler, kısmen üretim araçlarından ayrılmaya devam ederler ve bir azınlık da, bu üretim araçlarının kullanımını belirleme olanağına sahip olur. Proleter çizginin temel hedefi, açıkça kapitalist ilişkileri ve bunlarla birlikte, bu ilişkilerin varetği sınıfları ortadan kaldırmaktır. Bu hedefe, sadece toplumsal ilişkilerin bütünüünün üretim ilişkilerinin ve ideolojik ve politik ilişkilerin devrimci dönüşümüyle ulaşılabilir.

Burjuva çizgisinin temel hedefi, eğer mümkün olursa, kapitalist ilişkilerin geliştirilmesi ve korunmasıyla, sınıf farklarını korumaktır. Bu hedef, burjuva çizgisinin taraftarlarının «düşündükleri»ne kesinlikle uygun düşmese de, ki bu taraftarların arasında özellikle basit emekçiler de bulunur, burjuva çizgiyi eyleme yönelten amacdır.

Aslında, bu ilişkilerin belirlediği sınıf mücadelesinin ve sınıf ilişkilerinin niteliklerinde de burjuva çizgisi, görünüşe göre antogonik iki görünüm altında belirir:

— tutucu niteliği görece olarak apaçık olan bir görünüm. Burjuva çizgisinin bu görünümünün taraftarları örneğin, toplumsal ilişkilerdeki tüm yeni dö-

nüşümlerin, «üretici güçlerin yeterince gelişmiş olmalarına» kadar «ertelenmesini» va'zederler; bu anı beklerken, «ekonomik etkililiğin» gerekliliğini ve bunun adına, belirli tipte bir disiplinin zorunlu olduğunu ilân ederler. Çin'de, burjuva çizgisinin bu görünümü, Liu Şao-şi'nin çizgisine uygun düşer. Burjuva çizgisinin bu görünümü sayısız incelemelerin konusu da oldu, bu konuda Fransa'da, örneğin, daha önce belirtilmiş olan Jean Daubier'nin **Çin'de Proleter Kültür Devriminin tarihi** adlı eseri anılabilir, bu konuya tekrar dönmeyeceğim.

— Burjuva çizgisinin diğer görünümü, dıştan kendisinin «karşıtı» bir biçimde belirir, öyleki, gerçekten tutucu karakteri görece olarak gizlidir ve sadece, sloganlarının ve pratiklerinin dikkatli bir tahlili, onun gerçek sınıf niteliğinin ortaya çıkmasına olanak verir, «Aşırı-sol» çizgiye uygun düşen burjuva çizgisinin bu ikinci görünümü, en canlı biçimde, Kültür Devrimi sırasında ortaya çıktı. Sunulan sonsöz, her şeyden önce, müdahalesiyle birçok karışıklıklara yol açan bu çizginin eylemini içeren bir takım bilgileri vermeye hasredildi. Bu bilgiler, «aşırı-sol»un müdahalesinin, Fransa'da sistemli bir inceleme konusu olmadığından özellikle gereklidir (bu sonsözde, hiç bir şekilde böyle bir incelemeyi yapmaya yeltenmeyip, sadece birtakım olayları ve birtakım düşünceleri sergilemeye yöneldik).

«Aşırı-sol» çizgi iki tür slogan ileri sürdü.

Bir yandan, durumun gereklerine ve olanaklarına uygun düşmeyen tedbirleri zorla kabul ettirme yolunu aradı (ikincil çelişkiyi baş çelişki gibi değerlendirmeye başlayarak); bu durumda bu, emekçilerin bölünmesinin nedeniydi, emekçilere duruma uygun düşmeyen hedeflerin önerilmesi idi.

Diğer yandan ve özellikle, küçük-burjuva sloganlar, yani halk kitlelerinin bünyesinde ortaya çıktığında kapsadığı biçim ile burjuva ideolojisine uygun düşen sloganlar ortaya atıyordu. Bu sloganlar, halk kitlelerine, toplumsal ilişkilerde gerçek bir dönüşüme yolaçacak anlamda olmayan, tümüyle «köktenci» bir görünüm taşıyan hedefler önererek, olması mümkün toplumsal dönüşümlere engel yaratıyorlardı. Zamanla, halk kitlelerini savaştan vazgeçmeye, cesaretsizliğe ve bölünmeye itiyorlardı.

Burjuva çizgisinin, Kültür Devrimi sırasında, «aşırı-sol» biçimi altında nasıl ortaya çıktığını anlamak için -ki bu, açıkça sonsözün konularından biridir-, bu çizgi tarafından önerilen belirli eylem biçimlerini ve tedbirleri, proleter çizginin eylemi ve sloganlarıyla karşılaştırmak için, kısaca hatırlamak gerek.

-
- (1) Özellikle, 8 ağustos 1966 tarihinde kabul edilmiş olan, «Büyük Proleter Kültür Devrimi üstüne» Ç.K.P. Merkez Komitesi'nin kararı biçiminde ve 12 ağustos 1966 tarihinde kabul edilmiş olan Merkez Komitesinin XI. tam bileşiminin bildirisi biçiminde.
- (2) «Aşırı-sol»un eylemi, burada üstünde durulan sorunlardan daha başka sorunlarda da kitlelerin devrimci birliğini parçalamaya yöneldi; örneğin, bazı halk komünlerinin üyelerine, yaptığı işle elde ettiği tüm mükâfatları terketmeyi ya da birey olarak hayvan yetiştirmeyi ve küçük toprak parçalarını derhal ve toptan bırakmayı zorla kabul ettirmeye çalıştı.

1. SINIFIN İDEOLOJİK MÜCADELELERİ YA DA KİŞİSEL MÜCADELELER

Proleter çizgi, halk kitlelerinin, marksizm-leninizmin tahlillerini ve düşüncelerini kendisine maletmesine ve eleştirilen kimselerin kendi hatalarını anlamalarına ve genellikle bunları düzeltmelerine olanak sağlayan, ideolojik sınıf mücadelesine ağırlık verirken, «aşırı-sol» aşağılama seanslarına (3) ve aynı zamanda fizik işkencelere başvurarak, pratikte her türlü kişisel saldırılara yöneliyordu.

Halen Çin'de varolan koşullarda, kişisel saldırıların, aşağılama seanslarının ve şiddetin ideolojik sınıf mücadelesinin yerini alması, burjuva çizgisinin karakteristik bir belirtisidir. Yanlış düşüncelerin eleştirisi, halk kitlelerinin doğru olanı ve yanlış olanı, (yani, devrimin çıkarlarına uygun düşeni ve zarar verenleri) giderek daha açık bir biçimde kavramalarına yardımcı olurken, kişisel saldırılar hiç bir biçimde bu önemli rolü oynayamazlar; böylesi saldırılar hatalarını düzeltmek durumunda olan kimselere yardımcı olmaz, özellikle yönetime ilişkin ikinci derecede basit hatalar ya da hiç de hatalı olmayan fiiller, ağır politik hatalar olarak gösterilmeye yönelindiğinde, onların cesaretlerini kırar. (4)

Kişisel saldırılar, özellikle, kitlelerin dikkatini önemli olmayan şeylere çekmeye (şu ya da bu kişinin geçmişi) ve dikkati temel olgudan uzaklaştırmaya yönelir: hatalı ya da doğru düşünceler ve bunların kaynağı, içlerinde bu düşüncelerin kök saldı ve değiştirilmesi gereken toplumsal ilişkiler ve pratikler demektir. Bu, daha ilerde üzerine tekrar döneceğim bir noktadır.

Açık olarak, burjuva ve küçük-burjuva bir pra-

tiğe uygun düştüğü için, kişisel saldırıların sınıf mücadelesinin yerine geçmesi, belirli politik sonuçları amaçlar. Böylesi pratiklere ayrıcalık tanıyarak, «aşırı-sol», birbirini tamamlayan iki amaçla ulaşmanın yolunu arar: bir yandan, kendi adamlarıyla tecrübeli ve candan devrimci kadroları değiştirmek; diğer yandan, bir kimsenin diğeriyle yerini değiştirmenin, varolan toplumsal ilişkileri devrimcileştirmekten daha önemli olduğunu kitlelere kabul ettirmeye çalışarak, varolan toplumsal ilişkileri dönüştürmemek (5).

1967 lerde, «aşırı-sol», açıkça «Peng'i kitlelerin karşısına davet etmek» suretiyle, «boğulan kudurmuş köpekleri öldürme»yi, «aşırıca mücadele»yi övüyordu (6). Böylece açıkça görülüyor ki, «aşırı-sol» için, toplumsal ilişkilerin dönüşümü uğruna mücadele söz konusu değil, ama mücadeleye kesinlikle kişisel bir mücadele özü kazandırmak söz konusudur.

1967 yılının ikinci yarısında, devrimci çizginin taraftarları, gittikçe artan bir güçle iki yönlü bir eylemin birlikte sürdürülmesinin zorunluluğu üzerinde ısrar ediyorlardı, şöyleki, bir yandan, «kapitalist yola angaje olmuş, az sayıda Parti sorumlularını itibardan düşürmek» ve, diğer yandan, «her kuruluştaki mücadele - eleştiri - düzeltme görevini yerine getirmek (7)», yani toplumsal ilişkilerin dönüşümü için mücadele etmek. «Aşırı-sol» tersine, sadece eleştiri ve kınamalardan (8) bahsetmeye devam ediyor, bu ona, toplumsal ilişkilerin devrimcileştirilmesinin zorunluluğunu sessizlikle geçiştirmeye olanak veriyordu.

Ağustos 1971 de, kendisine «aşırı-sol» üstüne soru sorduğum, Şanghay demir enstitüsünün Dev-

rimci Komite üyelerinden birinin tanımlamasına göre (bu bölümdeki 3 numaralı dipnotuna bak.):

«Onlar («aşırı-sol»un taraftarları) mücadele-eleştiri-düzeltilme yerine, sadece mücadele-eleştiri istiyorlar, Enstitüyü düzeltmeyi değil, olurlarına bırakmayı istiyorlardı. Eski aydınlara sahip oldukları burjuva düşüncelerini düzeltmede yardımcı olmak yerine, onları olduğu gibi bırakmak istiyorlardı. «Aşırı-sol»-lar, birin ikiye bölündüğünü, eski aydınların da sosyalizme faydalı olabilecek düşünceleri olduğunu anlamıyorlardı. Bu hatalı eğilimlere karşı mücadele ettik (9).»

Mao Çe-tung'un proleter çizgisi tarafından sağlanmış olan, yıllarca Ç.K.P.nin devrimci pratiğini biçimlendiren yönelimler, şüphesiz tamamıyla başka şeylerdir; bunlar «düzeltilme» sorununu ortaya koyarlar, yani toplumsal ilişkilerin dönüşümünü, özellikle, endüstri alanındaki üretim birimlerinin yönetiminin dönüşümü (Anşan Yasa'sında sayılan ilkeler uyarınca) ve yanılmış olan kadroların ve aydınların yeniden eğitimi sorununu öne getirirler. Bu konuda, 1968 yılının eylülünde, Mao Çe-tung'un aşağıdaki buyruğu yayınlanmıştı:

«Burada, bir sorun ortaya konuyor: uzun süreden beri çalışan, aynı biçimde çalışmaya başlamak üzere olan çok sayıda eski yüksek okul ya da orta eğitim mezunlarının yeniden eğitimine, işçiler ve köylülerle karşı karşıya bulundukları için özel bir dikkat sarfetmek zorundayız. Bunlar arasında, bu şekilde iş'de bir bütün haline gelme ile, iyi sonuçların elde edilmesi ve yenilenmelerin ve yeniliklerin gerçekleştirilmesi elbette mümkündür. Onları yüreklendirmek için, basında da aynı durumu gözetmek zorundayız. Düzelmeleri olanaksız olanlar büyük bir ço-

ğunluk meydana getirirler: bunlar, kapitalist yola an-
gaje olmuş yenilenmeleri olanaksız sorumlular ola-
rak adlandırılan kimselerdir ve burjuva tekniklerinin
ustaları halk kitleleriyle karşı karşıya gelmişlerdir,
alaşağı edilmeleri gerekir. Ve bu kimselere de bir
çıkış yolu göstermek zorundayız. Başka şekilde ha-
reket etmek, proleter politikasına uygun düşmez. Yu-
karda sözkonusu edilen değişik politik tedbirler, bi-
limsel ya da edebî alanda bulunan genç ve yaşlı,
bütün aydınlar için geçerlidir (10).»

Böylelikle, açıkça karşıt iki çizgi ortaya çıkıyor-
du: biri «aşırı-sol» biçimiyle, kişisel saldırıları ve «aşı-
rıca mücadele» tavrı olan burjuva çizgisi, diğeri, ye-
niden eğitimi ve toplumsal ilişkilerin dönüşümünü
öngören proleter çizgisidir.

(3) 1967 yılında, özellikle 29 temmuz günü, Şanghai demir enst-
titüsünde, böyle bir aşağılama seansına şahit olmuştum. O za-
man, politik bir içeriği olmayan yalıtılmış bir fiilin sözkonusu
olduğunu düşünmüştüm. 1971 yılında, bu enstitüyü yeniden gez-
mek istemiştım ve aşağılama seanslarının «aşırı-sol»un taraftar-
larınınca yapılmış olduğunu, bu seansların birçok defa yapılmış
olduğunu ve sonuç olarak fiziki işkenceler yapılmasına kadar
varılmış olduğunu öğrendim. Pratikte, bu enstitünün çalışması, bir-
kaç ay süreyle felce uğramış ve ancak, zaten bir işçi değil aydın
olan, Enstitüdeki «aşırı-sol»un lideri kovulduktan sonra, çalış-
ma yeniden başlayabilmiş.

(4) *Vento dell'Est* dergisinin, 26. sayısında, «aşırı-sol» çizginin
traftarlarınınca, üniversitelerde olduğu kadar işletmelerde de uy-
gulanan eylem ve bu eylemin etkileri üzerine pek çok sayıda bil-
giler olacak (Üniversitelerde olanlara ilişkin olarak, örneğin s. 35
ve devamına bak.).

(5) «Aşırı-sol» kişisel saldırıları geliştirerek, geniş bir alanda
«biyografi»ler yöntemine, her Parti üyesinin geçmişine ilişkin ay-
rıntılar ve bilgileri araştırmaktan ibaret olan yöntemle başvurdu.
«Aşırı-sol» bunu yaparak, kitlelerin dikkatini, fiilen gözleyebile-

cekleri pratik uygulamaların ve düşüncelerin tahlilinden de uzaklaştırıyor ve bununla, tahlil çabalarının yerine, şu ya da bu «gizli dosya»da bulunabilecek «ifşaatlar»ı beklemeyi getiriyordu.

(6) *Pekin-Information*, sayı 35, 1967.

(7) *Pekin-Information*, sayı 43, 1967, s. 10.

(8) «Aşırı-sol» çizginin bu yönelimi, 1968 yılında, örneğin, Çin'de yayınlanan ve *Pekin-Information*'un 37. sayısında, 5. sayfada çevirisi bulunan (1968) yazıyla doğrulanmaya devam etti. Bu yazıda, toplumsal ilişkileri dönüştürmek değil, «şiddetli saldırılar», «kıyasıya» mücadele ve «tüm karşı-devrimcilerin (...) kapıdışı edilmesi» başlıca konuydu.

(9) 1971 yılı yazında, Çin'de yaptığım gezi sırasında alınan notlar. 7 Eylül 1971 de yapılan konuşmada da, «aşırı-sol»un, yabancı yayınları ve kitapları okumanın faydasızlığını ilan ederek, yabancılar karşısında kölece tavra ve kuyrukçuluğa karşı mücadeleyi yozlaştırdığı belirtilmişti, oysa bu sırada, devrimci çizginin sloganı «yeniden, çinlilerin hizmetine koşmak için eski ve yabancı olanın eleştirel bir tavırla özümsemişi» idi. Aslında, «aşırı-sol»un yabancı deneylerin incelenmesine karşı kampanyası, burjuvazinin ve küçük-burjuvazinin kendine özgü şoven eğilimleriyle besleniyordu.

(10) *Pekin-Information*, sayı 37, s. 13, 1968.

II. EGOİZME KARŞI SOYUT MÜCADELE YA DA DEVİRİMCİ DÖNÜŞÜMLER UĞRUNA MÜCADELE

«Aşırı-sol», ideolojik sınıf mücadelesinin yerine, kişisel saldırıları koyarak, her bireyi üzerine dayanarak «yargılamak» için, moral ölçütler ileri sürüyor. Bu ölçütlerden biri egoizmdir.

«Aşırı-sol» durmaksızın, egoizme karşı soyut bir mücadele ileri sürüyor, çoğunlukla bu «ben` kavramını yoketmek» olarak adlandırılıyor. Bu «yokoluş» böylece, burjuva toplumsal ilişkilerin yıkılışının ve revizyonizme karşı mücadelenin hayali olarak yerini almış oluyordu. Öyleki, 1967 yılında Çin`de yayınlanmış bir yazıda, şunlar okunabilir:

«[...] egoizm burjuva dünya görüşünün yüreği ve revizyonizmin merkezidir. Revizyonizm egoizmin artmasının kaçınılmaz sonucudur. Eğer egoizm yıkılmazsa, Başkan Mao Çe-tung tarafından, büyük proleter Kültür Devrimi konusunda ortaya konan teoriler, çizgi, ilkeler ve politika, gerçekten anlaşılmış ve uygulanmış ve, mücadelenin genel yönelimi iyice kavranmış olmayacak, revizyonizme karşı mücadele sonuna kadar sürdürülemeyecektir [...]. Sosyalist vatan ancak, egoizmin yıkılması ve halkın çıkarının egemen kılınması halinde korunabilir (11).»

Böylesi formülasyonlar, gerçekten revizyonizm denen şeyi gizlemeye yönelirler: revizyonizm, burjuvazinin varoluşunu sağlayan toplumsal ilişkilerde ve burjuvazinin varlığıyla köksalan, burjuva politik bir çizgidir. «Aşırı-sol»a göre revizyonizm ve kapitalizm egoizmin «ürünleri» olarak görülürler. Böylesi formülasyonlar, bir burjuva dünya görüşünün, bir idealist görüşün tanımlarıdır; bunların düşünce olarak, doğru ya da hatalı olmaları bakımından, «gökten

düşmemeleri» bakımından tarihsel maddecilikle ve marksizmle hiç bir şekilde ilgileri yoktur, pratikten doğarlar ve daima bir sınıf karakterli taşırlar.

Elbette, bu «gökten düşecek olan», «aşırı-sol» idealist görüşlerini savunma olanağını veren düşüncelerin, basitleştirilmiş biçimiyle olmaz. «Aşırı-sol», egoizmi, her zamanki burjuva idealizminin bir olgusu olarak, «insanın doğal bir eğilimi» saymaz, ancak «kişilerin ruhunda» varolan, kapitalizmden artakalan bir şey olarak ortaya kor. **Honqui**'in başyazısından alınmış olan şu bölüm, bu anlamda okunabilir:

«Egoizm, sömürücü sınıfların ideolojisinin çekirdeğidir. Etkisi derinlemesine köksalmıştır, çünkü mülkiyet sistemi binlerce yıldır varolan bir sistemdir. Eski toplumsal sistem yıkıldı ama, büyük önderimiz, başkan Mao'nun bize öğrettiğine göre «eski sistemi yansıtan ideolojik kalıntılar, zorunlu olarak ve uzun süreden beri insanların düşüncesinde yaşarlar ve kolay kolay silinmezler». Bunlar, burjuvazinin, insanları proletaryaya karşı mücadelesine kazanmaya çalışırken, ki bu boşuna bir gayrettir, kitleleri ve genç kuşağı çelmek için kullandığı kalıntılardır (12).»

«Eski toplumsal sistemin yıkılmış olduğunu doğrulayan tarzda, sınıfların ve onların ideolojilerinin varlığına ilişkin **tüm esas gözden kaçırır**, bunların ideolojik kalıntılarını anlaşılmaz kılar ve özeilikle, aynı zamanda politik bir amaç değil, sadece «moral bir amaç» (egoizmin yıkılması) belirler: burjuvazinin varlığının dayandığı toplumsal ilişkilerin, pratiklerinin ve düşüncelerinin yıkılması gibi. Sonuç olarak, burjuva ilişkileri korunur, çünkü, bu ilişkilerin artık varolmadıkları **sadece**, artık kaybolmuş olan bu iliş-

kileri yaratmış olan düşüncelerin varoldukları ilân edilir.»

Böyle bir anlayış, Liu Şao-şi'nin anlayışıyla özdeşir ki onun hatalı düşünceleri yakından izleme de söz konusudur.

Bu şekilde, «aşırı-sol» sadece varolmakta devam eden burjuva ilişkileri korumuyor (onun varlığını yadsıyarak ilişkileri korur) egoizme karşı mücadeleyle, sadece proleter ideolojisini pekiştirmeye olanak veren, ekonomik ve maddi dönüşümlerin yolunu hazırlayan bir ideolojik devrim çerçevesinde aldatıcı olarak egoizmi derhal ve tümünden yıkmayı değil, **somut olarak** savaşmayı amaçlayan ideolojik bir mücadelenin en önemli anındaki zorunlu mücadeleye de engel oluyor. Tarihin maddeci kavranışı, objektif ilişkilerde ve ideolojide sürekli bir dönüşümün ancak (atılım ve sağlamlaştırma evrelerini, yani aşamaları içeren) sınıfsız bir topluma doğru ilerlemeye olanak sağladığını açıklıkla aydınlığa kavuşturur. «Aşırı-sol» soyut ve idealist sloganlar ileri sürerek, sadece, «sol» bir maske altında sunulan burjuva bir çizgiyi ortaya koymuş oluyor.

Tartışma konusu olarak, «aşırı-sol»un ve devrimci çizginin konumlarını karşılaştırmak faydasız değil. Devrimci çizginin konumları, **Honqui** dergisinde yakınlarda yayınlanan ve «Neden ekonomi politikası öğrenmek gerek?» başlıklı bir yazıda özellikle açık bir biçimde hatırlatıldı. Bu yazıda, özellikle şunlar okunabilir:

«Sosyalist toplumda, üretim ilişkileri ve üretici güçler, aynı biçimde üstyapı ve ekonomik temel hem uyuşum (bu temel görünümdür) ve hem de çelişki hâlinindedir. Sosyalist üretim ilişkileri, üretici güçlerin gelişmesine uygun düşer, ama sosyalist üretim

ilişkileri henüz kusursuz değildirler ve bu eksiklik, üretici güçlerin gelişmesiyle çelişki halindedir. Sosyalist üstyapı ekonomik temele uygundur, ama o da henüz, sosyalist ekonomik temelle çelişki halinde olduğu belirli birtakım yetersizlik halkalarına sahiptir. Özellikle; üretim ilişkilerindeki ve üstyapı alanındaki kapitalist faktörler, üretici güçlerin gelişmesini engeller, zayıflatır ve aynı zamanda sosyalist ekonomik temeli kundaklar. Sosyalist yolda ilerlemek isteyen proletarya ve diğer emekçi kitleleri, üretim ilişkilerinin ve sosyalist üstyapının sürekli olarak sağlamlaşması ve iyileşmesi için, üretici güçlere ve ekonomik temele, karşılıklı olarak uygun düşmeyen üretim ilişkileri ve üstyapı kesimlerini, daima aralıksız olarak dönüştürmeyi isterler. Kapitalist yolu tutmak isteyen, burjuvazi ve onun Parti içindeki ajanları da; daima böyle bir dönüşümü kösteklemeye uğraşırlar. Bunun sebebi, böyle bir dönüşümün, yavaş yavaş üretim ilişkilerinde ve üstyapıdaki kapitalist faktörleri safdışı bırakması ve kapitalist faktörlerin safdışı edilmesinin de, onun Parti bünyesindeki ajanlarının safdışı edilmesi demek oluşudur [...] (13).»

Devrimci çizgi için «burjuvazinin ve onun Parti içindeki ajanlarının safdışı bırakılmasının en önemli bir görünümünün, toplumsal ilişkilerin devrimci dönüşümü olduğu» açıktır.

(11) *Pekin-Information*, sayı 42, s. 17, 1967.

(12) *Aynı yazı*, s. 11.

(13) *Chine nouvelle* adlı günlük bültenin, 1 eylül 1972 tarihli, 1496. sayısından alıntı.

III. «AŞIRI-SOL» VE AKLA UYGUN OLMAYAN YÖNETMELİKLERE KARŞI MÜCADELE

«Aşırı-sol» çizginin küçük-burjuva niteliği, fabrikalarda çalışmanın düzenlenmesine ilişkin sorunlara yaklaşım biçiminde özellikle apaçık bir biçimde ortaya çıkmakta.

Bu noktada bile, devrimci çizgi taraftarlarının savunulan konumlarla, «aşırı-sol»un savunduğu konumlar arasında anlamlı bir çelişki belirir

Devrimci çizginin taraftarları için, ortadan kaldırılması söz konusu olan, şu, Çin'de, «akla uygun olmayan yönetmelikler» (14) olarak adlandırılır, yani endüstri işletmelerindeki çalışmanın kapitalist bölünme biçimlerini ve burjuva üretim ilişkilerini: kol emeği ile kafa emeğinin, yürütme görevleriyle yönetme görevlerinin ayrımını ve doğrudan üreticilerin teknisyenlere, yönetmenlere, yöneticilere, vs. tâbiliğini koruyan bir (revizyonizmin etkisi altında olan fabrika müdürleri tarafından zorla kabul ettirilen) çalışma düzenlemelerine ilişkin «derleme»dir. Devrimci çizginin taraftarları için, «akla uygun olmayan yönetmeliklerin» safdışı bırakılması işçi sınıfına, proleter tipte bir çalışma düzenlemesi ortaya koyarak, işçi sınıfının yönetimi altında teknisyenleri, mühendisleri ve kadroları birleştirerek, kendi yönetimini uygulamak olanağını verir.

Pratikte, «aşırı-sol» çalışmanın düzenlenmesi sorununu tamamen başka bir alana kaydırır: düzenlemelerin dönüşümünün somut alanına değil (üretim ilişkilerinin ve emeğin bölünmesinin toparlanmış olduğu biçimlerde demektir) iş güvenliği, işletmenin huzuru, üretimin kalitesi, vs.yi içeren konularda tüm düzenlemelerin yıkılmasını hayal eden bir alana kay-

dırır. «Aşırı-sol» bunu yaparak, birçok amaçlar gözetmektedir:

Bir yandan, somut bir amaç («toparlanmış olan» düzenlemelerin ve toplumsal ilişkilerin sosyalist anlamda dönüşümü) değil, hayali bir amaç (tüm düzenlemelerin yıkılması) önererek, ulaşılabilecek somut amaca pratikte karşı koyuyordu.

Diğer yandan, emeğin bölünmesinin sosyalist dönüşümüne karşı koyarak, durmaksızın hayali bir amaç uğruna bir mücadele sürdürerek, üretimin örgütlenmemesine, «üretimi yükseltmek ve devrim yapmak» sloganını yozlaştırmaya katılıyor ve sonsuz tartışmalara iterek üretimde ve bu tartışmaların yer aldığı karşı karşıya gelinen günlük yaşamda olumsuz etkiler yaratarak kitlelerin gözünde Kültür Devrimini değersiz kılmaya yöneliyordu.

«Aşırı-sol» bildiği gibi hareket ederek, çalışmanın burjuva düzenlenmesine karşı kitlelerin hoşnutsuzluğunu, bu hoşnutsuzluğu **saptırarak**, bunun proleter görünümüne ağırlık vermeyip, küçük-burjuva görünümüne ağırlık vererek, harekete geçiriyordu. Kitlelerin hoşnutsuzluğunun ifadesine verilen bu küçük-burjuva yönelim birçok biçimlerde belirliyordu, en önemli olarak, «aşırı-sol», hoşnutsuzluğun «bireysel» niteliğine üstünlük tanıdığına, örneğin, eğer çalışmak isteği yoksa, çalışmamalı düşüncesi kabul edildiği zaman. Böylesi bir kavrayış, şüphesiz hiç bir zaman komünizmle bağdaşamaz: burjuvazinin ve küçük-burjuvazinin hayal ettiği gibi «sahte bir komünizme» uygun düşer.

«Aşırı-sol», sloganları ve eylemleriyle, devrimci çizginin zafer yolundaki engellerin sayısını çoğalttı. Bununla beraber, bu engeller ortadan kaldırılabilirdi, çünkü kitleler ve Ç.K.P.nin devrimci kadroları, Mao

Çe-tung'un buyrukları ve devrimci çizginin yönelimleri temelinde proleter türde pratikler geliştirebildi. Mao'nun bu buyrukları, kitlelerin yaratıcı girişkenliklerinden olduğu kadar, «aşırı-sol»un olumsuz eylemlerinden de çıkarılması mümkün olan dersleri biraraya getirir; ulaşılacak gerçek amacı (emeğin kapitalist bölünmesine karşı mücadele) ve bu amaca ulaşmak için kullanılacak araçları somut bir biçimde gösterirler: «akla uygun olmayan yönetmelikler»in ortadan kaldırılmasında, özellikle işçi sınıfının yönetimine sokulmuş olan üçlü birliğin (işçi, teknisyen, ve kadrolar) ortaya konmasıyla.

Kitleler, bu yönelimleri ve bu sloganları (özellikle 16 Mayıs buyruğunun devrimci içeriğini bütünüyle özümstediklerinde) kavradıkları zaman, «aşırı-sol» tarafından üretim ilişkilerinin gerçek dönüşümüne karşı dikilen engeller, aşılabılır. Bu durumda, «aşırı-sol», kitlelerin isteklerinin küçük-burjuva görünümüne dayanmaktan başka bir şey olmayan pratiklerini geliştirerek (bu da, aynı kitlelerin isteklerinin proleter ve devrimci görünümünü gözönüne almamalarına yolaçmış olur) elde etmiş olduğu örgütsel konumların bir kesimini bütünüyle koruyarak, ilk büyük yenilgisini alır

(14) Bu sonsözde yaklaşılmış olan diğer sorunlarda olduğu gibi bu konuda da, İtalyan dergisi *Vento dell'Est*'in 26. sayısına, özellikle s. 26 ve 35 ve devamına, faydalı olmak bakımından başvurulabilir.

IV. «AŞIRI-SOL» VE ÜCRETLER SORUNU

Ücretler sorununda, tabiatıyla, devrimci çizginin proleter anlamda yönelimiyle, «aşırı-sol»un küçük-burjuva yönelimi arasında aynı karşıtlık bulunur.

Devrimci çizginin taraftarları için temel sorun, mümkün olduğu kadar teşvik unsurlarını safdışı etmektir, çünkü bunlar emekçilerin işleriyle (bireysel) burjuva ilişkilerini geliştiriyor. «Aşırı-sol», tersine, ücretler sisteminin tümünü, temel bir sorun olarak baştan sona elden geçirmeye yöneliyordu.

Evet, devrimci çizgi de, ücretler sistemini baştan sona elden geçirme sorununu ortaya koyuyor (kitleler tarafından tanınmayan maddi teşviklerin safdışı edilmesi, karmaşıklığı emekçilerin bölünmesine yol açan, ücretler sisteminin basitleştirilmesi vs., gibi bu konuda kesin dönüşümlere yer veriyordu,) ama bunu âcil ve temel bir sorun haline getirmiyordu; sorunu marksizm alanına getirerek, üleşim ilişkilerinin hiç bir zaman «üretim ilişkilerinin karşısında» olmadığını unutmuyordu (Marks). Bu durum, proleter çizgi, üretim ilişkileri değişmedikleri sürece aldatıcı kalan üleşim ilişkilerinin devrimcileştirilmesini değil de, üretim ilişkilerinin devrimcileştirilmesini kesin olarak düşündüğü için apaçıktır.

Üstelik, Proleter çizgi için devrimin amacı kömünizmdi, yani ücretin kaybolması demektir. Geçiş sırasında, önemli olan da, ücret ilişkilerinin ortadan kalkması zeminini, sadece, üretim ilişkilerini devrimcileştirerek değil, buna paralel olarak, başka türden ücret biçimlerinin yarattığı eşitsizlikleri (fiziki güç eşitsizlikleri, sıhhatlilikte eşitsizlikler, vs.) dengeleyen üleşim biçimlerini de geliştirerek hazırlamaktır. Gerçekte, ücret biçimiyle yaratılmış olan bu eşitsiz-

likleri dengelemeler, bu biçimin varlığını sürdürmeye yöneliyor; bunun için, her defasında mümkün olan, üleşimin kollektif biçimlerine uygun düşen ve bu durumda, ücret ilişkilerinin «dışında» kurulmuş olan dengelemelere başvurulması yeğlenir; bu da, kantinlerin, çocuk yuvalarının, sağlık servislerinin, vs., geliştirilmesidir.

«Aşırı-sol», ücretler alanında eşitliğe tek yanlı bir biçimde ağırlık vererek, tersine, ücret biçimini pekiştirmeye yönelir.

«Aşırı-sol» görüşlerin burjuva niteliği, halk komünlerinde de, politik tavırlarıyla orantılı olarak halk komünleri üyelerinin ücretlerinin farklılaştırılması girişimiyle (pratikte pek sık olarak uygulanır) kendini gösterir.

Burada, politik konumlara, bir çeşit «maddi teşvik» sözkonusudur, ki politik konumlar bir kişisel çıkar amacıyla değil de, sınıfsal nedenle elde edilmişlerse ancak devrimci olabilecekleri halde. Böyle bir kavrayışın genelleştirilmesi «herhangi bir öncünün ideolojik ve politik ilerlemesinin yavaş yavaş dönüşümünü sağlamak için, bir azınlığın rahat ve refah düzeyini yükselterek» [...], «her zaman çizgide olmak övülerek» [...] «politik mevki avcılığı teşvik edilmiş olur». Bu cakalı gösterilerle, kollektivist tavrın, çaktırılmadan, **ö-tünlenmiş** ve beğenilmiş olmak için dikkati çekmeye çalışan politik tavırla, yerini değiştirmek tehlikesini getirmez mi? Bu durum ise, devrimci düşüncenin dışı vurumlarında bir enflasyon (bir abarma, ç.n.) tehlikesini yaratmak olur (15)».

(15) Claudie Broyelle'in, Çin'de ailenin ve kadınların sorunlarını içeren, *La Moitié du ciel* adlı eserinden alıntı, Denoel, 1973, s. 213.

V. «AŞIRI-SOL» VE DEVRİMCİ İDEOLOJİNİN KİTLELER TARAFINDAN SAHİPLENİLMESİ

«Aşırı-sol»un burjuva niteliğinin bütün görünüm-lerinde, en belirgin olanı, proleter devrimci ideolojinin kitleler tarafından sahiplenilmesine karşı oluşuyla ortaya çıkar.

«Aşırı-sol»un, proleter devrimci ideolojinin kitleler tarafından sahiplenilmesine muhalefeti çeşitli biçimler alır. Bu biçimlerden biri, kitleleri marksizm-leninizmin derinlemesine öğrenilmesinden yüz çevirip, yerine, tamamen başka bir şeyin, «ivedi sonuçlar elde etmek» (16) açısından Mao Çe-tung'un söylemiş olduğu sözlerin, sözde «öğrenimin»e yöneltmektir.

Böyle bir yönelim, marksizm-leninizmi bir «pratik reçete»ler haline getirmeye ve en başta, ilkelelerin özümsemesine katılmayı engellemeye yönelir. Diğerleri arasında, bu yönelimin uygulanması, «aşırı-sol»un temsilcilerinin eğitim hizmetlerini ele geçirdiklerinde, pratikte, marksizmin temel yapıtlarının bir çoğunun yayınını askıya almaları ve Mao Çe-tung'un yazmış olduğu ve parçalar biçiminde sunulmuş olan, büyük bir teorik geleneğin sürekliliğinde kaydadeğer olmayan düşüncenin, emekçilerin düşüncesine nüfuz etmesinin yolunu aramaları olgusuyla açıklanır.

«Aşırı-sol»un, marksizm-leninizmin kitleler tarafından sahiplenilmesine karşı oluşunun bir diğer biçimi, Mao Çe-tung'un belirli sayıda metinlerini ezbere öğrenmeyi zorunlu kılması ve birtakım sözlerin papağanlar gibi tekrarını, gerçek bir öğrenimin yerine ikâme etmiş olmasıdır (17).

«Aşırı-sol»un bu pratikleri, şüphesiz marksizm-

leninizmin ve Mao Çe-tung düşüncesinin öğrenilmesinde bir hazırlık olabilecek olan **Küçük kırmızı kitap**'ın kullanılmasında bile, bunu sözler demeti olarak ezberleyerek ya da ancak uygulamada yarayabilecek olan bir «reçeteler» bütünü gibi kullanarak, açıkça onun kapsamını sınırlandırmaya çalışmama koşuluna, yani. onun, emekçilerin marksizm-leninizmden yüz çevirmelerini sağlamak açısından değil, marksizm-leninizmi öğrenmelerinde kendilerine yardımcı olması açısından değerlendirilmesi koşuluna, kesinlikle bağlı değildir.

Oysa, pratikte bu, kitleleri, «aşırı-sol»un kendisinin de yararlanmış olduğu marksizm-leninizm öğrenimine yüzçevirtmektir, ve bu da (görünüşte ancak paradoksal olan) özellikle «Mao Çe-tung düşüncesinin mutlak otoritesi»ni överek yapılır. Böyle bir formül, gerçekte şunu eklemeye olanak vermektedir: «Henüz tam anlamıyla kavramış olduğumuz ya da tom anlamıyla kavrayamadığımız, Mao Çe-tung'un bilgilerine göre hareket etmek zorundayız».

«Aşırı-sol» bunu yaparak, emekçilere, anlaşılar anlamasınlar itaat etmesini buyurarak, onları öğrenmekten alıkoyuyordu, öyleki, «aşırı-sol» tümüyle Mao Çe-tung'u ileri sürerek, Mao Çe-tung'un söylemiş olduklarının tersini öneriyordu. Mao şöyle diyordu: «Bir komünist daima, niçin sorusunu sormalıdır; hiç bir zaman körü körüne başkasının görüşünün takipçisi olmamalıdır.» Burada da, «aşırı-sol», «körükörüne bir disiplin» öngörmekte olan Liu Şao-şi çizgisinin içeriğini, sadece başka şekillerde formüle ederek, yeniden üretmektedir.

«Aşırı-sol» tarafından geliştirilmiş olan kişiliğe «tapma», aynı şekilde, başkan Mao'ya kitlelerin derin saygısının yerini, kendisinden geldiği varsayılan

tüm buyruklara körükörüne itaat etmenin almasını sağlar. Bütün bunlar geliştirilerek, kitleleri işlemenin koşullarını yaratmaya öncülük edilmiş oluyordu.

«Aşırı-sol»un, marksizm-leninizmin emekçiler tarafından sahiplenilmesine karşıtlığı aşağıdaki formülasyonlarda da ortaya çıkıyordu: «Mao Çe-tung düşüncesi, marksizmi en gelişmiş, üstün bir düzeye ulaştırmıştır. Çağımızda, Mao Çe-tung düşüncesini öğrenmek, en hızlı bir biçimde marksizm-leninizmi öğrenmektir (18).» Bu da, marksizm-leninizmi öğrenmenin modasının geçtiğini ve katedilmesi gerekmeden uzun bir yol olduğunu, böylelikle de tarihsel maddeciliği ve diyalektik maddeciliği derinlemesine öğrenmeye kalkışmanın, marksizm-leninizmin temel yapıtlarını öğrenmenin, faydasız olduğunu ilân etmeyi getiriyordu.

«Aşırı-sol»un politik yenilgisinden sonra, marksizmin ve leninizmin temel yapıtlarının yayınlanması geniş bir alanda yeniden yapıldı ve -en önemli olan da- emekçilere gerçek marksizmi sahte marksizmden ayırdetmede yardımcı olmak için, bu yapıtların kitlesel öğrenimi sağlamak için geniş bir biçimde harekete geçilmiş olmasıydı.

Halihazırda Çin basınında emekçilerden ve kadrolardan gelen yazıların yayınlandığı ve bu yazıların, marksizm-leninizmin derinden öğreniminin kendilerine ne kazandırdığını ve neden bu öğrenimin kendileri için gerekli olduğunu aydınlığa çıkardığı görülür. İşte, örneğin, bir işçi kadronun yazdığı:

«Benim gibi bir işçi kadro, derin bir sınıf duygusuyla Partiyeye ve başkan Mao'ya kendini verir ve belirli bir pratik çalışma deneyine sahiptir. Ama, basit sınıf duygularının, iki çizgi arasında mücadelenin bilincinin yerini alması olanaksızdır, iş tecrübesi

marksizm-leninizmin yerini tutamaz. Eğer, dünyadaki ve Çin'deki devrimlerin verdiği tecrübelerin sentezi olan, marksizmin, leninizmin ve Mao Çe-tung düşüncesinin öğrenimini savsaklasaydım, kaçınılmaz olarak ampirist (deneyci, ç.n.) yolun yanlıgılarına düşerdim.

«Belirli bir ölçüde objektif dünyanın gerçeğini yansıtmısına rağmen, pratikte kazanılan doğrudan tecrübe, bu konuda duyarlı bir bilgi değildir. Henüz yansıttığı şey, kısmî, tamamlanmamış ve yüzeyseldir (19).»

Bu son cümle, doğrudan bilgi üzerinde tek taraflı bir biçimde ısrar ederek, kitleleri silahsız bırakmaya da yönelen «aşırı-sol»un pratiklerinin diğer bir görünümüne karşıdır, ki bu görünüm onun, deneyciliğin ve kendiliğindenciliğin konumlarına yerleşmesi, böylece burjuva ideolojisini güçlendirmeyi ve emekçileri şaşırtmayı, sağlamasıdır.

(16) Bu tanımlama, 1966 yılında yayınlanmış olan *Başkan Mao Çe-tung'un sözleri* adlı kitapta Lin Piao tarafından kaleme alınmış önsözde bulunur

(17) 1967 yılında, sürekli olarak iş'ten önce sıraya girmiş ve Mao Çe-tung'un sözlerini ezbere tekrar eden işçiler görülürdü. Daha yukarda söz konusu ettiğim, Şanghay Demir Enstitüsünde, «aşırı-sol»un sözcüsü, bu Enstitünün iki araştırmacısıyla benim önümde *Halka hizmet etmek* adlı yazının tamamını ezbere okumuştı. Gerçekte, bu «öğrenim» anlayışı, «Belirli önemli cümleleri ezbere bilmek daha iyidir» diye yazmış olan, Lin Piao tarafından da övülmüştü (bu tanımlamada aynı şekilde, Başkan Mao Çe-tung'un sözleri, adlı kitabın önsözünde bulunuyor).

(18) *Pekin-Information*, sayı 46. s. 24, 1967.

(19) *Pekin-Information*, sayı 43, 30 ekim 1972; «Deneyciliği aşmak.» adlı yazı.

VI. «AŞIRI-SOL» VE DENEYCİLİK VE KENDİLİĞİNDENCİLİK

«Aşırı-sol», sistemli bir biçimde incelemenin önemini küçük göstererek ve «doğrudan bilgi»nin üzerinde tekyanlı bir biçimde direnerek, kollektif tecrübeyi hor görüyor ve bilginin ancak, teori ile pratiğin uygunluğu sayesinde ve mümkün olduğu kadar tam bir görüş bütünlüğü temelinde geliştirilebileceğini «unutuyordu». Doğrudan bilgi öncelikle kısmî bir bilgidir: belirli bir yerde, belirli bir anda, özel koşullar içinde bulunan, bir birey ya da birkaç birey tarafından sağlanmış kısmî bir bilgidir. Vasıtalı bilgiye göre doğrudan bilgiye üstünlük tanımak da, bireysel pratiği, kitlelerin ulusal ve uluslararası tarihsel pratiğinin, ancak, önceden sistemleştirilmiş ve birbiriyle kaynaştırılmış olması koşuluyla incelemek özümsenebilecek olan bu pratiğin yerine koymaktır. Böyle bir duruma gelen, «aşırı-sol» ampirizmi (deneyciliği, ç.n.) övüyor ve çinli kitleleri, sınıf mücadelesinin dünya çapında ve ulusal plandaki tarihsel deneyinden yoksun kılmaya yöneliyor. Oysa, bu deneyden yararlanmayış marksizm-leninizmin yapıtlarında sunulan proleter bir partinin eylemiyle canlı tutulan deney- devrimci hareketi ancak geriletebilir, bu da buruvaziye, proletaryanın konumlarına göre kendi konumlarını kuvvetlendirmek olanacağını verir.

Bütün Kültür Devrimi süresince, devrimci çizgi, «aşırı-sol» tarafından sürdürülen deneyciliğin lehine eyleme karşı mücadele etti. Giderek bu eylem dayanılmayacak derecede saldırıya geçti ve devrimci çizgi, bu burjuva ideolojik eğilimi gerilettili.

Elbette, «kesin bir zafer»in kazanılmış olması

sözkonusu değildir; yakında çin basınında yayınlanan çeşitli yazılarda, özellikle daha önce belirtilen «Deneyciliği aşmak» adlı yazıda gösterildiği gibi mücadele devam etmekte. Adı geçen yazıda da şu kısım okunabilir:

«Birtakım mutlak ve katı şeyler gibi doğrudan deneye sarılırsak, deneyciliğin tutsağı olacağız - şöyle ki, kısmî deneyi her yerde kullanılabilen belirsiz bir formül haline getirerek, eski tecrübemizi yeni, gelişmiş ve değişmiş durumlara uygulayarak ya da kendi öz tecrübemizi üstün tutarak ve başkalarının somut tecrübesini aşağılayarak, hatta yadsıyarak [...]. Pratiğin alanı olağanüstü geniştir, ama bir bireyin etkinlik alanı her zaman sınırlıdır. Doğrudan deneye, bizim kendimizin pratikte kazandığımız deneye önem vermek, aynı biçimde kitlelerin yarattıklarına da saygı duymak zorundayız. Eğer anketlere ve araştırmalara yönelebilirsek ve eğer başkasının deneyinden yararlanırsak, çalışmamızı daha iyi sürdüreceğiz durumda oluruz [...]. Her şeyde, doğrudan bir tecrübe sahibi olunamaz. Gerçekte, bilgilerimizin birçoğu dolaylı tecrübenin ürünüdür. Ve deneycilik de, sadece kendisini düşünerek, ve bireysel ve doğrudan tecrübeyi, dolaylı tecrübenin ve kitlelerin tecrübesinin karşısına koyarak yıkılacaktır. Deneyciliğe yakalanmış kimseler, ideolojik planda, sahte marksistlerin politik şürekâsı için kolay yakalanır avlardır, bunlar aslında, devrimci pratikte marksizmin yönetici rolünü savsaklarlar, devrimci teorilerin incelenmesini önemsemezler [...], «dar ve ilkesiz» pratikciliklerinden hoşlanırlar, «geleceği olmayan beyinsiz» pratisyenler olmakdan memnundurlar ve katı ve tutarlı politik bir yönelimleri yoktur... (20).»

Politik planda, «aşırı-sol»un kendiliğindenciliği,

deneyciliğin doğrudan uzantısıdır. Deneycilik gibi, kendiliğindencilikde bilginin doğrudan doğruya sınırlı bir pratikten doğabileceğini ve sonuç olarak, kitlelerin hiç bir zaman aldanmayacağını ifade eder. Böylece marksizmin konumu, ki marksizme göre, doğru düşünceler pratikten kaynaklanır ve ilk planda da kitlelerin pratiğinden kaynaklanır tanımı, sözde dönüştürüldü ve «kitlelerin bütün düşünceleri doğrudur» haline geldi.

1967 ocağında, **Honqui** (Kızıl Bayrak) «aşırı-sol»un bu bakış açısını, aşırı mücadeleyi överek ve kitleleri birçok kadroya karşı şiddet eylemlerine itmeye çalışarak, geliştiriyordu. Devrimci çizginin, bu pratikleri suçlayan ve «desteklenerek ve düşünülerek yapılan mücadeleyi» öven uyarlarına karşı, «aşırı-sol», kitlelerin haklı olduğunu ve «aşırılıklar»a düşemeyeceklerini belirtiyordu. Devrimci çizginin taraftarları, bu küçük-burjuva bakış açısını eleştiriyorlar ve açıkça «aşırı-sol»un pratiklerini geliştiren eğilimlere, «aşırı-demokratlık, bireycilik, kariyerizm, ahbap çavuşluk, büyüklük kuruntusu taşıyan» eğilimlerin gelişmesine karşı uyarıda bulunuyorlardı.

Bilindiği gibi, Lin Piao'nun kendisi de şöyle söyleyerek, kendiliğindencilığe övgüler düzmeye çalışmıştı: «Kitlelerin devrimci hareketi doğal olarak akla uygundur. Kitlelerin içinde, sağ ya da sol sapmalar içinde olan birtakım bireyler ve birtakım gruplar olmasına rağmen, kitle hareketinin en önemli akımı her zaman doğru düşünür ve her zaman toplumun gelişmesine elverişlidir.»

Böyle bir formülasyon,tarihin öğrettiği her şeyi yadsımaya, burjuvazinin yönetiminde kitle hareketlerinin, kanıt olarak maalesef faşizm deneyinin, hit-

lerizm deneyinln, çeşitli türde ırkçılık deneylerinin varlığını ve varolabileceğini tanımaya götürür.

(20) Aynı yazı.

VII. DOGMATİZMİN VE KENDİLİĞİNDENCİLİĞİN BİRLİĞİ

«Aşırı-sol»un deneyciliği ve kendiliğindenciliği arasındaki çelişki gibi (bu «kitlelerin mutlak otoritesi»nin «aşırı-sol» tarafından doğrulanması olarak tanımlanabilir) onun dogmatizmi de (Mao Çe-tung düşüncesinin mutlak otoritesi» formülüyle tanımlanan) görünen bir çelişkiden başka bir şey değildir. Gerçekte, her durumda, **izlenen amaç aynıdır**: doğru ve yanlış düşünceler arasında ayırım yapmada kitlelere yardımcı olmak ve böylece onların eylemini birleştirmek için, zorunlu aygıtlar olan partinin ve teorinin rolünü yadsımak, marksizm-leninizmin öğrenilmesinin zorunluluğunu yadsımak. Her durumda, «aşırı-sol» tarafından ileri sürülen formüller, emekçileri zayıflatmaya ve bölmeye yarıyor. «Aşırı-sol»un deneyciliği ve kendiliğindenciliği, bu politik çizginin burjuva niteliğini de gösterir.

VIII. «AŞIRI-SOL»UN ANİ BAŞARILARI VE DAHA SONRAKİ YENİLGİSİ

«Aşırı-sol» tarafından sağlanan anî ve kısmî başarılar, devrimci çizginin zaferini geciktirdi; «aşırı-sol»un resmi bir sol akım olduğu aldatmacasını, onun pratiklerinin ve yönelimlerinin görünen «köktencililiği» yaratabildiği ölçüde, bu başarılar karışıklığın yayılmasına yol açtı.

«Aşırı-sol»un sloganlarının ve pratiklerinin belirsiz niteliği, birçok düzeyde ortaya çıkmaktadır.

Öncelikle taktik düzeyde, elbette, «aşırı-sol» kendine has bir özgüllüğü olan, özerk bir akım gibi kendisini ortaya koymadı. Tam tersine, düşüncelerine şaşırtıcı bir biçim vererek, kendine özgü doğrulamaları (ki bunlar gerçek sınıf tabiatını özdeşleştirme ve olanak veriyorlar) marksizm-leninizmin formülasyonlarına ve Mao Çe-tung'un metinlerine sıkı bir biçimde karıştırarak kendisine resmi marksist-leninist bir akım görünümü vermeye çalıştı. Bu marksist ve devrimci formülasyonların ve burjuva ve küçük-burjuva pratik ve sloganların bileşimi, «aşırı-sol»un gerçek sınıf içeriğini «doğrudan doğruya» görülebilir kılmıyordu. Bu, «aşırı-sol»a, birtakım emekçileri değiştirme ve iktidar organlarına sızma olanağını veriyordu.

Nihayet, bütünüyle «aşırı-sol» sloganlar, emekçi kesimlerinin bir bölümünde, apaçık yankı buluyordu. Şayet yankı bulabiliyorsa, bu geçiş dönemi sırasında, emekçilerin isteklerinin ikili bir karaktere sahip olmasındandı. Bu isteklerin bir bölümü henüz kitlelerin somut bölünmesine uygun düşer (burjuva ilişkilerinin yeniden üremesinin, kapitalist faktörlerin varolmasının vs. sonucu olan bölünme) ve bu durum-

da, küçük-burjuva, bireyci ve idealist bir niteliğe sahiptir. Bu isteklerin diğer bir bölümü, gerçekten dünyayı dönüştürmek arzusuna, yani devrimci bir arzuya uygun düşer. Bu, «aşırı-sol»un dogmatizmini, kendiliğindenciliğini ve deneyciliğini «kabul etmiş» olan halk kitlelerinin bir bölümünün isteklerinin henüz küçük-burjuva görünümü, «aşırı-sol»a, devrimci çizginin birtakım formülasyonlarını ödünç alarak, kabul edilmek ve yayılmak olanağını sağladı. Ancak karmaşık, uzun mücadelelerin tecrübesi aracılığıyla ve proleter çizginin taraftarlarının yardımıyla, «aşırı-sol»un devrimci çizgiden ödünç aldığı formüllerle «aşırı-sol»un pratikte uygulamadığı formüller- ve devrimci çizginin hiç bir zaman sahip çıkmadığı «köktenci» formülasyonlar arasında ayırım yapabildi. Çünkü «aşırı-sol», özellikle «aşırıca mücadele»nin ve kişisel saldırıların, devrimci kitlelerin istedikleri şey olan toplumsal ilişkilerin dönüşümü için gerçek bir mücadelenin yerini alması isteği açığa çıktığı gibi, hiç bir gerçek dönüşüme ilişkin olarak ağzını da açmıyordu.

Aynı şekilde başka bir faktörde, «aşırı-sol»un kısmî ve anî başarılarına yolaçtı. Kültür Devriminin ilk evresinde, mücadeleler ve eleştiriler üzerine fiilen ağırlık verildiğinde, «aşırı-sol», devrimci çizginin eylemine sıkı bir biçimde ortak olmuş gibi görünüyordu ve ayırtedilemiyordu bile, çünkü o durumda, burjuva çizginin revnizyonist biçimine saldırmak zorunluluğu vardı. Şüphesiz, bu evrede bile, «aşırı-sol»la devrimci çizgi arasındaki farklar çok derindi ve tamamen başka bir anı gösteriyordu (madem ki bu farklar burjuva- proleter çelişkisinden kaynaklanıyordu) ama, geçici olarak, birçok metinde ve sayısız formülasyonlarda açıkça görülen bir biçimde

ikinci plâna geçiyorlardı. Buna inanmak için, az bir dikkatle metinleri okumak yeterlidir. Bununla beraber, Kültür Devriminin ilk evresi geçirilirken, revizyonist çizginin önemli yenilgilere uğramış olduğu ve yeni ilişkileri kurmanın söz konusu olduğu sıralarda, «aşırı-sol» çizginin burjuva niteliği (eylemi, eski ilişkileri korumaya yönelikti) vaktiyle devrimci çizginin eylemine sıkı bir biçimde ortak olduğundan dolayı seçilmesine olanak vermiyordu. Şu anda iki çizgi arasındaki mücadele, burjuva çizgi ile proleter çizgi arasındaki mücadele, doğrudan doğruya ve gittikçe seçilen bir biçimde «aşırı-sol» çizgi ile devrimci çizgi arasındaki bir mücadele biçimini almıştır.

Kültür Devriminin ilk evresi sırasında, «aşırı-sol» elverişli bir kitle tabanına oturmuştu, sözceliği köktencileşmiş bir kısım gençliğe dayanıyordu (yüksek okul ve orta eğitim öğrencileri). Mücadeleler başlıca üst yapıyı, özellikle ideolojik aygıtları, üniversite, araştırma enstitüleri, vs.yi içerdiğinde, öğrencilerin başlangıçta özgül ağırlığı görece olarak büyüktü. Bu ortamda, kendi aralarında karşıt olan «aşırı-sol» grupların, bir tür «çoğalmasına» yardım edildi. (21).

Mücadelelerin cephesi işletmelere doğru kaydığında, «aşırı-sol»a elverişli toplumsal temelin özgül ağırlığı, buralarda hızla küçülmeye başladı, çünkü bu yer değiştirme, işçi sınıfının politik etkinliğinde büyük bir atılıma yolaçtı. Üniversiteye, yüksek okullara, araştırma enstitülerine, vs. işçi sınıfının doğrudan müdahalesi, «aşırı-sol»un etkisini kesin bir biçimde gerilettil. Emekçilerin bu müdahalesi kitlelerin giderek, devrimci çizginin çevresinde birleşmelerine olanak sağladı. Üstelik, «aşırı-sol»un yalıtılması (tecrit edilmesi, ç.n.) geniş bir planda müm-

kün oldu, ayrıca «aşırı-sol» eylemini gizlemeye ve kişisel saldırılara başvurmaya başladı.

Proleter çizgi açısından mücadele bir düşünce ve ilke mücadelesi idi, öyle olabilirdi ve öyle olmaktadır. Saldırılan kişiler değil (gerçek bir komplonun örgütlenmesine bilinçli olarak katılanlar hariç) düşüncelerdi; bundan dolayı, «aşırı-sol» ideoloji tarafından yanıltılmış olanların ve hatalarını kavrayanların çoğu, iktidarın çeşitli organlarında sorumluluklarını koruyorlardı (22).

Evet, bir dağılma döneminden sonra, kitleler proleter çizginin çevresinde birleştiler, bu kitlelerin, bu karmaşık görevde, devrimci çizginin taraftarlarının, Ç.K.P.si üyelerinin büyük çoğunluğunun ve marksizm-leninizmin incelenmesinin yardımcılığıyla, kendi öz deneyinin bilançosunu yapabilmiş olmasından ileri gelir.

Çinli emekçiler böylece, gittikçe daha açık bir biçimde, «aşırı-sol»un sahte olan «devrimci» niteliğini ve gerçek olan burjuva niteliğini kavrayabildiler. Bu demektir ki, «aşırı-sol»un eski taraftarlarının çoğunluğu, kendi hatalarını anlamaya başlamış oluyorlar ve devrimci çizginin taraftarlarının saflarına katılmış oluyorlardı. Bu şekilde, ekonomik temelde ve üst yapıda, bir dönüşümün bütünlüğü gerçekleştirilebildi. Böylesi dönüşümler, gerçekte ancak, emekçiler devrimci bir çizginin etrafında birleşirlerse mümkün olabilirdi.

Bu tarzda kitleler birleşince, «aşırı-sol» tamamıyla sökülüp atıldı, taraftarlarının hemen hemen tümü devrimci çizgiye katıldı ve çoğunlukla da kendilerinin olabilecek sorumlulukları taşıyarak. «Aşırı-sol»un başına gelen bu çöküş, yabancı «gözlemciler»in çoğunluğunu hayret içinde bıraktı. Çin «aşırı-

sol»unun, «sözde-köktencililiği»nin etkisi altında bulunan çeşitli ülkelerin siyasi militanlarının hatırı sayılır bir bölümü de şaşkına dönmüştü. Bununla birlikte yıllardır çin basınında açıkça izlenen ideolojik sınıfı mücadelesine dikkat sarfetmeyen ve olayları genellikle uzaktan izleyen kimseler, devrimci çizgi ile karıştırdıkları ve çin politik sahnesinde önemli bir yer tutmuş olan, «aşırı-sol»un bu kadar anî olarak çökmüş olmasını anlamakta güçlük çekiyorlar ve çekmekteler. Bununla birlikte, bu olgunun açıklanması çok basit: çinli emekçiler «aşırı-sol»un gerçek sınıf tabiatının ne olduğunu anladıklarından itibaren, onun eskiden kitle tabanı olan şey ortadan kalkmıştı.

Elbette, «aşırı-sol-»un politik bakımdan çöküşü, hatalarını kavramak yerine, gizli bir eylem sürdürmek isteyen taraftarları için ağır sonuçlar getirdi, ama, tarihsel olarak, bu sonuçlar -ki bunlar sadece, «büyük basın»ın, yani burjuva basının dikkatini çektiler-sadece, «aşırı-sol»un derinlemesine etkinliğindeki çöküşün ikincil etkileriydi.

Henüz şu söylenir: «aşırı-sol»un yenilgisinin «kesin ve toptan» olduğunu belirten bir sonuca varmak gerekir. Proleter çizginin hâlâ burjuva çizgisiyle, revizyonist ve «aşırı-sol» biçimlerde, ya da yepyeni çehrelerde ortaya çıkabilecek olan burjuva çizgisiyle karşı karşıya gelmesi kaçınılmazdır. Bu çöküşün kendisi de, sınıf mücadelesinin sürekli aşamalarla gelişen, devrimci mücadeleler sayesinde ancak yıkılabilen ve yerini yeni ilişkilerin aldığı, burjuva ilişkilerinin geçiş dönemi boyunca varolmasından kaynaklanan mücadelenin, kaçınılmaz sonucudur. Bundan dolayı, ilk Kültür devriminin eserini sürdürmek için başka Kültür Devrimleri zorunlu olacaktır.

Bu sonsözde sunmak istediğim gelişmelerin, bazıları bunlardır. Sonsözün başında da söylediğim gibi, iki çizgi arasındaki mücadelenin, ve özellikle proleter çizgi ile «aşırı-sol» biçimi altında burjuva çizgisi arasındaki mücadelenin, başlıca görünümlerine ilişkin asgari bir bilgi, özellikle Kültür Devriminin yarattığı toplumsal dönüşümlerin gerçekleştirilebilmiş olduğu, politik ve ideolojik koşulların anlaşılması ve Kültür Devriminin en yeni evresinin kavranılması için gereklidir. Evet, 1966'dan günümüze kadar Çin'de sürmekte olan sınıf mücadelesinin bütün görünüşleri henüz tanınmıyor ve Çin'de de bir bilanço konusu yapılması gerekir, sadece, Kültür Devriminin başından beri Çin'de yayınlanmış olan (ve çevrilmiş bulunan) metinlerin bir parça dikkatli okunması çabasından başka hiç bir şeye dayanmayan bu sonsözde söylenebilecek başka bir şey yok.

(21) Pei-Ta Üniversitesinin Devrimci Komitesiyle 13 ağustos 1971 de yaptığım konuşmada, bu komitenin genç bir üyesi, devrimci safları bölmeye çalışmış bir klik olan, Liu Şao-şi çizgisinin çöküşünden sonra, «aşırı-sol»un eylemini şöyle niteledi: «Biz genç öğrencilerin toplumsal deneyden yoksun oluşu ve dünya görüşümüzün henüz zayıf olması olgusu dolayısıyla, bu sınıf düşmanları saflarımıza sızabildiler.» 1967 temmuzunda. Üniversite'de bir silahlı mücadelenin meydana gelmiş olduğunu da hatırlattı, öyleki Kültür Devrimi orada felce uğramış. Ancak, bir işçi ekibinin Üniversiteye girmesiyle kavgalar kesilmiş. Pei-Ta Devrimci Komitesinin üyesi şunu da ekledi: «Bu pratik deney sırasında, Kültür Devrimini ilerletmek için, sadece öğrencilere ve öğretmenlere dayanamayacağımızı, [...] işçilerin ve köylülerin yardımı olmaksızın hiç bir şey yapamayacağımızı görmüştük.»

(22) Bu noktada *Vento dell'Est*, sayı 26, s. 26-27 ye bak.

(23) Ç.K.P.nin, yayınlanmış olan metinlerde görünmeyen bu bilançoğu epey uzağa atması mümkündür, çünkü Çin'de yeralan

tartışmaların ve bunlardan çıkarılmış olan sonuçların büyük bir kısmı, kesinlikle, Çin dışında dağıtımı yapılmakta olan belirli metinler haline gelmediler. Ayrıca da. «aşırı-sol»un eski taraftarlarının çok büyük bir çoğunluğu içtenlikle aldanmış oldukları ölçüde ve hatalarını anladıklarından beri, bu çizgiye karşı ideolojik mücadele de özgül biçimler kazandı. Bunun bilinmesinden sonra. bu mücadele, «aşırı-sol»un *ideolojik motiflerinin* tümünün sistemli bir eleştirisiyle değil de, bazılarının eleştirisel incelenmesinin ağır basmasıyla karakterize olmuşa benzer. Eğer bu böyle oluyorsa, şüphesiz «aşırı-sol»un hiç bir zaman bütün bir akım halinde ortaya çıkmamış olmasındandır (birbiriyle az çok çelişen eğilimler ve fesat komiteleri halinde kendi içinde bölünmüş olması) şüphesiz ayrıca, varsayılan durumda, bu biçimde sürdürülen mücadelenin, Ç.K.P.nin ısrarla üzerinde titrediği kitlelerin birliğini ve Parti'nin birliğini daha iyi korumaya olanak verir olmasıdır.

